

การประเมินผลโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ๕ ประสาน สืบสานเกษตรทฤษฎีใหม่ถวายในหลวง ปี ๒๕๖๐

ศูนย์ประเมินผล
สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
พฤษภาคม 2561

CENTRE FOR PROJECT AND PROGRAMME EVALUATION
OFFICE OF AGRICULTURAL ECONOMICS
MINISTRY OF AGRICULTURE AND COOPERATIVES

MAY 2018

การประเมินผล
โครงการเกษตรทฤษฎีใหม่
5 ประสาน สืบสานเกษตรทฤษฎีใหม่ ถวายในหลวง ปี 2560

โดย

ศูนย์ประเมินผล
สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

บทสรุปผู้บริหาร

การประเมินผลโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ (5 ประสาน สืบสานเกษตรทฤษฎีใหม่ ถวายในหลวง) ปี 2560 มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลการดำเนินงาน ผลผลิต และผลลัพธ์ของโครงการ ใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการดำเนินงานโครงการระยะต่อไป กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้จัดทำโครงการฯ เพื่อถวายแด่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพล อดุลยเดช โดยส่งเสริมให้เกษตรกรที่มีความสนใจได้น้อมนำหลักทฤษฎีใหม่ไปปรับใช้ในพื้นที่ของตนเองอย่างเหมาะสม ให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ของเกษตรกรตามภูมิสังคมของแต่ละพื้นที่ โดยมุ่งหวังจะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ อันเกิดจากการพัฒนาศักยภาพของตนเอง ครอบครัว และชุมชน และได้กำหนดเป็นโครงการสำคัญตามนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในปีงบประมาณ 2560 ที่มีหลายหน่วยงานร่วมบูรณาการ โดยใช้ “โครงการ 5 ประสาน สืบสานเกษตรทฤษฎีใหม่ ถวายในหลวง” ประกอบด้วย 5 ภาคส่วน ได้แก่ เกษตรกร ภาครัฐ ภาคประชาสังคม (ปราชญ์เกษตร/เกษตรกรต้นแบบ/ประธาน ศพก.) ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษา

ผลการประเมิน พบว่า กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการและคณะทำงานเพื่อขับเคลื่อนโครงการทั้งระดับกระทรวงฯ และระดับจังหวัด เพื่อให้คำแนะนำการปฏิบัติงาน และจัดทำแผนปฏิบัติงานต่าง ๆ เพื่อให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เข้าร่วมโครงการ ประกอบด้วยเกษตรกร 70,002 ราย ปราชญ์เกษตรฯ 3,525 ราย ภาครัฐ 17 หน่วยงาน ภาคเอกชน 7 บริษัท และสถาบันการศึกษา ใช้งบประมาณจากงบปกติของหน่วยงานรวมทั้งสิ้น 77,219,200 บาท ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องมีการสนับสนุนปัจจัยการผลิตเพื่อการพึ่งพาตนเองเบื้องต้น และส่งเสริมองค์ความรู้ได้ครบถ้วนทุกราย พาไปศึกษาดูงานในสถานที่ต่าง ๆ รวมถึงได้มีการติดตามเยี่ยมเยียนเกษตรกรเพื่อให้คำแนะนำเกี่ยวกับการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ การจัดการฟาร์ม การปรับปรุงบำรุงดิน และการทำบัญชีครัวเรือน พบว่า เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำเกษตรทฤษฎีใหม่เพิ่มขึ้นร้อยละ 72.40 มีความรู้เรื่องหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มขึ้นร้อยละ 73.05 และมีความรู้เรื่องการทำบัญชีครัวเรือนเพิ่มขึ้นร้อยละ 61.47 หน่วยงานได้เตรียมจัดหาตลาดรองรับผลผลิตแล้ว 575 แห่ง

ด้านการนำแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่มาปรับใช้ในการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรของพื้นที่ของตนเองตามความเหมาะสม และสอดคล้องกับพื้นที่ พบว่า มีการนำความรู้เรื่องเกษตรทฤษฎีใหม่หรือหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันเพิ่มขึ้นร้อยละ 17.65 มีเกษตรกรที่จัดทำบัญชีเป็นประจำเพิ่มขึ้นร้อยละ 4.10 และมีเกษตรกรที่จัดทำบัญชีเป็นบางครั้งเพิ่มขึ้นร้อยละ 5.90 สาเหตุที่เกษตรกรทำบัญชีเป็นบางครั้งเนื่องจากมีภารกิจมากจึงไม่มีเวลา เขียนหนังสือไม่ได้ ยังไม่เข้าใจการทำบัญชีมากนัก อายุมากทำให้ยากต่อการเรียนรู้ อยู่ในช่วงเริ่มฝึกทำบัญชี เกษตรกรร้อยละ 91.77 มีการนำปัจจัยการผลิตที่ได้รับการสนับสนุนจากโครงการมาใช้ประโยชน์ทั้งหมด ในส่วนของเกษตรกรที่นำมาใช้บางส่วนและไม่ได้นำมาใช้ประโยชน์ เนื่องจากปัจจัยการผลิตบางส่วนไม่ตรงตามความต้องการของเกษตรกร บางชนิดไม่เหมาะสมของพื้นที่เกษตรกร และสัดส่วนการการใช้ประโยชน์ของพื้นที่แล้ว เกษตรกรมีการปรับเปลี่ยนโดยการเพิ่มพื้นที่แหล่งน้ำ และพื้นที่อยู่อาศัย/เลี้ยงสัตว์ ซึ่งการปรับเปลี่ยนสัดส่วนดังกล่าวทำให้เกษตรกรร้อยละ 84.55 มีน้ำเพียงพอใช้ในการเกษตรทั้งปี

ด้านการพึ่งพาตนเอง การเพิ่มรายได้ และคุณภาพชีวิต ของครัวเรือนเกษตรกร พบว่า เกษตรกรนำผลผลิตที่ได้จากแปลงเกษตรที่เข้าร่วมโครงการมาใช้ในครัวเรือนเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.97 มีการใช้สัดส่วนปัจจัยการผลิตของตนเองลดลง เนื่องจากอยู่ในช่วงเริ่มต้นการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ บางส่วนมีการลงทุนเพิ่ม เกษตรกรร้อยละ 16.84 มีค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นลดลงจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นของครัวเรือน เกษตรกรร้อยละ 88.09 มีรายได้จากการจำหน่ายผลผลิตจากแปลงเกษตรที่เข้าร่วมโครงการเป็นรายปี รายเดือน ราย 3 เดือน และรายวัน จากกิจกรรมการผลิตประมาณ 2 – 3 ชนิด ผลตอบแทนการทำกิจกรรมการเกษตรในแปลงที่เข้าร่วมโครงการ พบว่า เกษตรกรมีผลตอบแทนสุทธิลดลง 557 บาท/ครัวเรือน หรือลดลงร้อยละ 11.27 เนื่องจากผลผลิตยังมีไม่มาก ราคาผลผลิตสินค้าเกษตรลดลง อีกทั้งปริมาณและคุณภาพผลผลิตของเกษตรกรไม่ดีขึ้น ซึ่งเป็นผลจากสภาพภูมิอากาศที่แปรปรวน ส่วนคุณภาพชีวิตของเกษตรกร พบว่า ครัวเรือนเกษตรกรร้อยละ 22.04 มีหนี้สินลดลง เนื่องจากมีความสามารถในการชำระหนี้ได้ตรงตามเวลา และมีเงินชำระหนี้ได้มากขึ้น ครัวเรือนเกษตรกร ร้อยละ 23.32 มีการออมเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตามครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 75.12 และ ร้อยละ 53.35 จำนวนหนี้สินและการออมมีจำนวนเท่าเดิม หรือไม่มีการเปลี่ยนแปลงของหนี้สินและการออม เนื่องจากอยู่ในช่วงเริ่มทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ผลผลิตยังมีไม่มาก อีกทั้งมีการนำเงินมาลงทุนปรับพื้นที่เพื่อทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ทำให้การบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการยังไม่มากนัก ซึ่งต้องใช้เวลาในการดำเนินการโครงการในอีกระยะหนึ่ง จึงทราบผลลัพธ์ของโครงการที่ชัดเจน

ข้อค้นพบที่สำคัญ พบว่า ระยะเวลาในการรับสมัครและตรวจสอบคุณสมบัติมีน้อย มีการปรับเปลี่ยนหลักเกณฑ์การรับสมัครบ่อยครั้งทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดความสับสน ทำให้มีเกษตรกรบางส่วนที่มีคุณสมบัติไม่เป็นไปตามที่กำหนด เกษตรกรที่สมัครเข้าร่วมโครงการบางส่วนมีความคาดหวังจะได้รับการสนับสนุนปัจจัยการผลิตจำนวนมากจากโครงการ การกำหนดเป้าหมายเกษตรกรเข้าร่วมโครงการจำนวนมาก แต่มีบางพื้นที่เกษตรกรที่มีคุณสมบัติตามโครงการค่อนข้างน้อย เช่น การไม่มีแหล่งน้ำในจังหวัดภาคเหนือที่มีพื้นที่อยู่บนพื้นที่สูง การมอบหมายให้ปราชญ์เกษตร เกษตรกรต้นแบบ และประธาน ศพก. รับผิดชอบดูแลเกษตรกร พบว่า จำนวนปราชญ์เกษตรฯ มีจำนวนน้อย เกษตรกรที่ปราชญ์ฯ รับผิดชอบอยู่แบบกระจายและอยู่ไกลทำให้การติดตามเยี่ยมเยียนไม่สะดวก ไม่ทั่วถึง และมีภารกิจมาก เนื่องจากต้องทำกิจกรรมในแปลงของตนเอง อีกทั้งยังต้องทำหน้าที่เป็นวิทยากรหรือเป็นอาสาสมัครของหน่วยงานอื่น ๆ ด้วย ในการดำเนินงานโครงการในระยะต่อไป ควรมีเวลาให้หน่วยงานระดับพื้นที่ในการรับสมัครและกลั่นกรองเกษตรกร และปราชญ์เกษตรฯ เพื่อเข้าร่วมโครงการตามคุณสมบัติที่กำหนดไว้ กำหนดเป้าหมายลงในแต่ละอำเภอหรือจังหวัดควรเป็นไปตามศักยภาพของพื้นที่และความพร้อมของเกษตรกร โดยให้สามารถเทียบเป้าหมายภายในจังหวัดได้ และการรับสมัครและคัดเลือกปราชญ์เกษตรฯ เพื่อรับผิดชอบดูแลเกษตรกร ควรพิจารณาถึงความเบื้องต้นแบบที่แสดงให้เห็นถึงการประสบความสำเร็จในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่/เกษตรผสมผสาน อีกทั้งปราชญ์เกษตรฯ จะต้องสมัครใจ และมีเวลาในการติดตามเยี่ยมเยียนเกษตรกร

คำนำ

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์รำลึกในพระมหากรุณาธิคุณอันหาที่สุดมิได้ที่ทรงมีต่อปวงชนชาวไทย จึงได้จัดทำโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ขึ้น เพื่อถวายแด่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช โดยส่งเสริมให้เกษตรกรที่มีความสมัครใจจาก 882 อำเภอ รวมทั้งสิ้น 70,000 ราย ได้น้อมนำหลักทฤษฎีใหม่ไปปรับใช้ในพื้นที่ของตนเองอย่างเหมาะสม ให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ของเกษตรกรตามภูมิสังคมของแต่ละพื้นที่ โดยมุ่งหวังจะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ อันเกิดจากการพัฒนาศักยภาพของตนเอง ครอบครัว และชุมชน โดยการสร้างอาชีพอย่างเหมาะสมกับทรัพยากรและปัจจัยการผลิตที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า และได้กำหนดเป็นโครงการสำคัญตามนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในปีงบประมาณ 2560 ที่มีหลายหน่วยงานร่วมบูรณาการ โดยใช้ โครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ (5 ประสาน สืบสานเกษตรทฤษฎีใหม่ ถวายในหลวง) ประกอบด้วย 5 ภาคส่วน ได้แก่ เกษตรกร ภาครัฐ ภาคประชาสังคม (ปราชญ์เกษตร/เกษตรกรต้นแบบ/ประธาน ศพก.) ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษา

ศูนย์ประเมินผล สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ได้รับมอบหมายให้ประเมินผลโครงการในภาพรวม โดยร่วมกับสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 1 - 12 เพื่อทราบผลการดำเนินงาน ผลผลิต และผลลัพธ์ของโครงการ ใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการดำเนินงานโครงการในระยะต่อไป

รายงานฉบับนี้ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานโครงการ ทั้งในส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค ที่ร่วมให้ข้อมูล รวมทั้งประสานงานนัดหมายเกษตรกร ทำให้รายงานการประเมินผลโครงการสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผู้ที่เกี่ยวข้องจะได้รับประโยชน์จากเอกสารรายงานการประเมินผลฉบับนี้ จึงขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ศูนย์ประเมินผล
สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
ธันวาคม 2560

สารบัญ

	หน้า
บทสรุปผู้บริหาร	ข
คำนำ	ง
สารบัญ	จ
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญภาพ	ช
บทที่ 1 สาระสำคัญของโครงการ	1
1.1 ความเป็นมาของโครงการ	1
1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการ	1
1.3 เป้าหมายของโครงการ	1
1.4 วิธีการดำเนินงาน	2
1.5 หน่วยงานที่รับผิดชอบ	5
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับของโครงการ	5
บทที่ 2 ระเบียบวิธีการประเมินผล	6
2.1 ความสำคัญของการประเมินผล	6
2.2 วัตถุประสงค์ของการประเมินผล	6
2.3 ขอบเขตของการประเมินผล	6
2.4 การตรวจเอกสาร แนวคิดและทฤษฎี	7
2.5 วิธีการประเมินผล	12
2.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการประเมินผล	17
2.7 คำยามศัพท์	17
บทที่ 3 สภาพทั่วไปและพื้นที่ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ	18
3.1 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ	18
3.2 พื้นที่เกษตรและลักษณะการถือครองที่ดินของครัวเรือนเกษตรกร	20
3.3 การเข้าร่วมโครงการที่สำคัญของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์	20
บทที่ 4 ผลการประเมิน	22
4.1 ปัจจัยนำเข้า (Inputs)	22
4.2 กระบวนการ (Process)	24
4.3 ผลผลิต (Outputs)	32
4.4. ผลลัพธ์ (Outcome)	38
บทที่ 5 สรุป และข้อเสนอแนะ	44
5.1 สรุป	44
5.2 ข้อค้นพบจากการประเมินผล	46
5.3 ข้อเสนอแนะ	48
บรรณานุกรม	50

(จ)

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ภาคผนวก	
ภาคผนวกที่ 1 คำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่	51
ภาคผนวกที่ 2 คำแนะนำการปฏิบัติงาน 5 ประสาน สืบสานเกษตรทฤษฎีใหม่ ถวายเป็นหลวง	55

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2.1 ประเด็น ตัวชี้วัด ของการประเมินผล	13
ตารางที่ 2.2 ขนาดตัวอย่าง	16
ตารางที่ 3.1 อาชีพหลักของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ	18
ตารางที่ 3.2 ระดับการศึกษาของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ	19
ตารางที่ 3.3 สมาชิกในครัวเรือน การใช้แรงงาน และการเป็นสมาชิกกลุ่มฯ	19
ตารางที่ 3.4 พื้นที่การเกษตร การถือครองที่ดิน และเอกสารสิทธิ์ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ	20
ตารางที่ 3.5 การเข้าร่วมโครงการสำคัญของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์	21
ตารางที่ 4.1 งบประมาณสำหรับจัดหาปัจจัยการผลิตให้เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ	22
ตารางที่ 4.2 งบประมาณสำหรับการส่งเสริมองค์ความรู้เชิงปฏิบัติการ	23
ตารางที่ 4.3 การมอบหมายให้ปราชญ์เกษตร เกษตรกรต้นแบบ และประธาน ศพก. ดูแลเกษตรกร	25
ตารางที่ 4.4 การจัดทำผังการผลิต แผนการผลิต และการปฏิบัติตามแผนการผลิตของเกษตรกร	29
ตารางที่ 4.5 การติดตามเยี่ยมเยียนให้คำปรึกษาแนะนำในลักษณะเพื่อนช่วยเพื่อน	30
ตารางที่ 4.6 การติดตามเยี่ยมเยียนเกษตรกรของปราชญ์เกษตรฯ	31
ตารางที่ 4.7 การได้รับและนำความรู้ คำแนะนำที่ได้รับจากการติดตามเยี่ยมเยียนไปใช้ประโยชน์	31
ตารางที่ 4.8 ความรู้/ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ และหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	33
ตารางที่ 4.9 ความรู้ด้านการทำบัญชีครัวเรือนหรือบัญชีฟาร์มของเกษตรกร	34
ตารางที่ 4.10 การนำปัจจัยการผลิตที่ได้รับจากโครงการไปใช้ประโยชน์	35
ตารางที่ 4.11 การใช้พื้นที่การเกษตรในแปลงที่เข้าร่วมโครงการ	36
ตารางที่ 4.12 การแบ่งสัดส่วนพื้นที่การเกษตรในแปลงที่เข้าร่วมโครงการ	37
ตารางที่ 4.13 ร้อยละเกษตรกรที่มีรายได้จากการจำหน่ายผลผลิต	38
ตารางที่ 4.14 ผลตอบแทนและค่าใช้จ่ายทางการเกษตรในแปลงที่เข้าร่วมโครงการต่อครัวเรือน	39
ตารางที่ 4.15 สัดส่วนการพึ่งพาตนเองในแปลงที่เข้าร่วมโครงการต่อครัวเรือน	40
ตารางที่ 4.16 ค่าใช้จ่ายฟุ่มเฟือยหรือไม่จำเป็นของครัวเรือนหลังเข้าร่วมโครงการ	41
ตารางที่ 4.17 สภาพหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรหลังเข้าร่วมโครงการ	41
ตารางที่ 4.18 การออมของครัวเรือนเกษตรกรหลังเข้าร่วมโครงการ	42
ตารางที่ 4.19 การเผยแพร่ขยายผลองค์ความรู้เกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ และการนำความรู้ไปปฏิบัติ	43

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 4.1 ร้อยละปราชญ์เกษตรกร และเกษตรกรที่เข้าร่วมกิจกรรมพบปะ 3 ประสานฯ และ 5 ประสานฯ	28
ภาพที่ 4.2 การนำหลักการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ หรือหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไป ปรับใช้ในชีวิตประจำวัน	33
ภาพที่ 4.3 การกระจายผลผลิตในแปลงที่เข้าร่วมโครงการ	37
ภาพที่ 4.4 การเคลื่อนย้ายแรงงานหลังเข้าร่วมโครงการ	42
ภาพที่ 4.5 การดำเนินการต่อเนื่องหลังปี 2560	43

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาของโครงการ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระราชทานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตอยู่ด้วยความมั่นคงและยั่งยืน ทรงคิดค้นเกษตรทฤษฎีใหม่ เพื่อแก้ไขปัญหาเกษตรกรที่ไม่ได้ผลในเขตแห้งแล้งขาดแคลนน้ำในการเกษตร โดยเฉพาะการประกอบอาชีพทางการเกษตรโดยอาศัยน้ำฝนเป็นหลัก ซึ่งมีความเสี่ยงสูงที่จะขาดแคลนน้ำ กรณีฝนทิ้งช่วงและปริมาณน้ำฝนไม่เพียงพอในการเพาะปลูก

“เกษตรทฤษฎีใหม่” คือ ระบบการเกษตรที่เน้นการจัดสรรทรัพยากรน้ำในไร่นาให้เกิดประโยชน์สูงสุด จัดสรรพื้นที่เพื่อใช้ในการเพาะปลูกเพื่อบริโภคในครัวเรือนเป็นหลัก ที่มีเหลือจึงขาย มีการสร้างผลผลิตอาหารที่เพียงพอ และสร้างการผลิตที่หลากหลายสำหรับแหล่งรายได้ที่มั่นคงของครัวเรือนสร้างความมั่นคงด้านอาหาร เกิดการพึ่งพาตนเอง และลดการพึ่งพาจากภายนอก การทำเกษตรทฤษฎีใหม่จะเน้นสำหรับเกษตรกรรายย่อยที่มีพื้นที่ทำกินน้อยมีแหล่งน้ำในไร่นาไว้ใช้ประโยชน์ในการทำการเกษตรสำหรับ “เกษตรผสมผสาน” เป็นระบบเกษตรที่มีการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์หลากหลายชนิดในพื้นที่เดียวกัน โดยมีกิจกรรมแต่ละชนิดเกื้อกูลประโยชน์ต่อกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในไร่นาได้อย่างเหมาะสมเกิดประโยชน์สูงสุด มีความสมดุลต่อสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง และเกิดการเพิ่มพูนความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ การเกื้อกูลกันระหว่างพืชและสัตว์เศรษฐกิจและผลพลอยได้จากการปลูกพืชจะเป็นประโยชน์ต่อกิจกรรมการเลี้ยงสัตว์ และผลที่ได้จากการเลี้ยงสัตว์จะเป็นประโยชน์ต่อพืช

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์รำลึกในพระมหากรุณาธิคุณอันหาที่สุดมิได้ที่ทรงมีต่อปวงชนชาวไทย จึงได้จัดทำโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ขึ้นเพื่อถวายแด่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช โดยส่งเสริมให้เกษตรกรที่มีความสมัครใจจาก 882 อำเภอ รวมทั้งสิ้น 70,000 ราย ได้น้อมนำหลักทฤษฎีใหม่ไปปรับใช้ในพื้นที่ของตนเองอย่างเหมาะสม ให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ของเกษตรกรตามภูมิสังคมของแต่ละพื้นที่ โดยมุ่งหวังจะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในการลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ อันเกิดจากการพัฒนาศักยภาพของตนเอง ครอบครัว และชุมชน โดยการสร้างอาชีพอย่างเหมาะสมกับทรัพยากรและปัจจัยการผลิตที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการ

1.2.1 เพื่อถวายแด่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชและเพื่อรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณอันหาที่สุดมิได้ที่ทรงมีต่อปวงชนชาวไทย

1.2.2 เพื่อสนับสนุนให้เกษตรกรนำแนวทางทฤษฎีใหม่มาปรับใช้ ในการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรในพื้นที่ของตนเองตามความเหมาะสม และสอดคล้องกับพื้นที่

1.2.3 เพื่อให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น สามารถลดรายจ่ายในครัวเรือนและมีรายได้เสริม

1.3 เป้าหมายของโครงการ

1.3.1 รับสมัครเกษตรกรที่มีความสมัครใจ และมีคุณสมบัติตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดในพื้นที่ทั่วประเทศ 882 อำเภอ จำนวน 70,000 ราย หรือมากกว่า

1.3.2 เกณฑ์การคัดเลือก ได้แก่ ความสมัครใจ มีความเข้าใจหลักทฤษฎีใหม่ มีความพร้อมในการลงทุนเพิ่มเติม ไม่เคยทำมาก่อน (Start Zero) มีแหล่งน้ำของตนเองใช้งานได้ตลอดปี

1.3.3 แบ่งกลุ่มเป้าหมายเพื่อดำเนินงานตามความพร้อม ประกอบด้วย กลุ่มพร้อมมาก จำนวน 21,000 ราย กลุ่มพร้อมปานกลาง จำนวน 42,000 ราย และกลุ่มพร้อม จำนวน 7,000 ราย เพื่อจัดลำดับความสำคัญในการดำเนินงานและขยายผลจนครบถ้วนตามเป้าหมาย

1.4 วิธีการดำเนินงานโครงการ

1.4.1 การรับสมัครและจัดกลุ่มเกษตรกร

1) การรับสมัครเกษตรกร

1.1) จัดกลุ่มและลำดับความสำคัญของเกษตรกรตามคุณสมบัติในแต่ละกลุ่ม จำนวน 3 กลุ่ม โดยใช้ข้อมูลจากการตรวจติดตามความพร้อมของเกษตรกร จำนวน 70,000 ราย

1.2) คัดเลือกเกษตรกรตามคุณสมบัติ “พร้อมมาก” ให้กระจายตัวในทุกตำบล/อำเภอ อย่างน้อยตำบลที่มีเกษตรกรร่วมโครงการ ตำบลละ 3-5 ราย หรือ ตามความเหมาะสม

2) เกณฑ์การจัดกลุ่มเกษตรกร

กลุ่มเกษตรกร	คุณลักษณะของเกษตรกร	คุณลักษณะของพื้นที่
1) พร้อมมาก	(1) มีความสมัครใจทำเกษตรทฤษฎีใหม่ถวายในหลวง/เข้าใจหลักทฤษฎีใหม่/เกษตรผสมผสานอย่างมาก (2) พร้อมมากในการลงทุนในกิจกรรมเพิ่มเติมด้วยตนเองตามฐานะ	(1) Start Zero (2) แหล่งน้ำของตนเองใช้งานได้ตลอดปี (3) ปัจจัยพื้นที่ที่เกี่ยวข้องมีความพร้อม
2) พร้อมปานกลาง	(1) มีความสมัครใจทำเกษตรทฤษฎีใหม่ถวายในหลวง /เข้าใจหลักทฤษฎีใหม่/เกษตรผสมผสาน (2) พร้อมลงทุนในกิจกรรมเพิ่มเติมบางส่วน	Start Zero หรือ ทำเกษตรผสมผสาน/ทฤษฎีใหม่อยู่แล้วบางส่วนแต่ไม่สมบูรณ์
3) พร้อม	(1) มีความสมัครใจทำเกษตรทฤษฎีใหม่ถวายในหลวง/มีความสนใจทฤษฎีใหม่/เกษตรผสมผสาน (2) พร้อมลงทุนในกิจกรรมเพิ่มเติมเล็กน้อย	Start Zero หรือ ทำเกษตรผสมผสาน/ทฤษฎีใหม่อยู่แล้วบางส่วนแต่ไม่สมบูรณ์

1.4.2 บทบาทหน้าที่ของ 5 ประสาน

5 ประสาน	บทบาทหน้าที่
1) เกษตรกร (Cell ต้นกำเนิด)	(1) พบปะ ประชาสัมพันธ์/เกษตรกรต้นแบบ/ประธาน ศพก. เพื่อสร้างแรงบันดาลใจ ระเบิดจากข้างในและวางแผนการผลิต (2) เกษตรกรลงมือทำในพื้นที่ ลองอย่างที่ 1 (3) เก็บเกี่ยวผลผลิตกิน เหลือจำหน่าย เก็บรายได้ครั้งที่ 1 ทำบัญชีฟาร์ม (4) ลองอย่างที่ 2 ลองอย่างที่ 3 ...

5 ประสาน	บทบาทหน้าที่
	(5) ขยายผลสู่เกษตรกรทฤษฎีใหม่เต็มรูปแบบ
2) ประชาชนเกษตรกร หรือ เกษตรกร ต้นแบบ หรือ ประธาน ศพก.	(1) สร้างแรงบันดาลใจ (2) แนะนำ ช่วยเหลือ (3) สร้างเกษตรกรต้นกำเนิด (4) สร้างทายาทเกษตรกร (Cell แดกใหม่)
3) ภาครัฐ	(1) จัดกลุ่มเกษตรกรตามความพร้อม (2) คัดเลือกประชาชนเกษตรกรหรือเกษตรกรต้นแบบ หรือประธาน ศพก. (3) เพิ่มพูนองค์ความรู้แก่เกษตรกร แนะนำเกษตรกรทำบัญชี (4) ประสานขอรับการสนับสนุนตามความต้องการของเกษตรกร (5) ส่งเสริมกิจกรรมการผลิตที่ 1, 2, 3, ... หลากหลาย (6) ติดตาม ประมวลผล และรายงานความก้าวหน้า (7) จัดตลาดเพื่อเกษตรกร
4) ภาคเอกชน	(1) เทคนิค/วิชาการ (2) ปัจจัยการผลิต (3) ทุนทรัพย์สำหรับตอบแทนประชาชน/ทุนเริ่มต้นสำหรับเกษตรกรตามความจำเป็น (4) จัดตลาดเพื่อเกษตรกร
5) ภาคการศึกษา	(1) เทคนิค/วิชาการ (2) นักศึกษาเป็นลูกมือประชาชน ฝึกงานในแปลงเกษตรกร

1.4.3 แนวทางปฏิบัติ 5 ประสาน สืบสานเกษตรกรทฤษฎีใหม่ ถวายในหลวง

- 1) ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- 2) เกษตรกร เริ่มจากทำตามที่ตนเองถนัด 1 อย่างก่อน (เหมาะสมกับฐานะ) ลองทำการเกษตรเพิ่มขึ้นอย่างที 2 , อย่างที่ 3, ...
- 3) ทำให้ง่าย ลงทุนน้อย มีรายได้
- 4) ขยายฐาน แบ่งบานผล ความจนหาย
- 5) เกิด 1 แดก 2 (แดก Cell ต้นกำเนิด)

1.4.4 แผนปฏิบัติงาน

- 1) บูรณาการเพื่อก่อให้เกิด
  - 1.1) กำหนดผู้ร่วมบูรณาการ 5 ประสาน (เกษตรกร ภาครัฐ ประชาชน เอกชน สถาบันการศึกษา)
  - 1.2) พบปะหารือระหว่าง 3 ประสานหลัก (เกษตรกร ภาครัฐ ประชาชน)
  - 1.3) สร้างกิจกรรมการมีส่วนร่วมระดับประเทศ
- 2) เกษตรกรปรับ/เปลี่ยนแปลงพัฒนาตนเอง
  - 2.1) เพิ่มพูนองค์ความรู้เชิงปฏิบัติการตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ (ประชาชนเป็นตัวช่วย)
  - 2.2) วิเคราะห์ตนเองและวางแผนการผลิตตามศักยภาพโดยเริ่มจากง่ายและถนัด

3) ขับเคลื่อนการดำเนินงาน (เพื่อนช่วยเพื่อน)

3.1) ดำเนินกิจกรรมตามแผนการผลิต โดยมีภาคเอกชนและปราชญ์เกษตรกรให้คำแนะนำเป็นที่ปรึกษา ติดตามต่อเนื่อง

3.2) ส่งเสริมให้เกษตรกรดำเนินกิจกรรมการผลิตที่ง่ายและหลากหลาย

3.3) วางแผนการตลาดรองรับผลผลิต

4) ติดตามเยี่ยมเยียน และประเมินผล

4.1) ติดตามเยี่ยมเยียนอย่างเป็นเอกภาพ อย่างน้อย 1 ครั้งต่อเดือน

4.2) ประเมินความสำเร็จและความยั่งยืน

1.4.5 ช่วงเวลาการขับเคลื่อน และหลักการปฏิบัติกับกลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเกษตรกร	ช่วงเวลาขับเคลื่อน / หลักปฏิบัติกับกลุ่มเป้าหมาย
1) พร้อมมาก	ขับเคลื่อนระหว่าง กุมภาพันธ์ - เมษายน 2560 (1) ความรู้เพิ่มเติม (2) สนับสนุนปัจจัยการผลิตเพิ่มเติมเพื่อส่งเสริมการทำกิจกรรมในแปลงที่หลากหลาย (3) เตรียมความพร้อมเกษตรกร/เตรียมโครงสร้างพื้นฐานด้านดิน/น้ำให้พร้อมขับเคลื่อนเพิ่มเติม (4) ส่งเสริมให้เกษตรกรทำกิจกรรมที่สามารถเกี่ยวคู่กันภายในแปลง (5) มอบหมายหน่วยรับผิดชอบ/ภาคเอกชน/ปราชญ์เกษตรกรฯ ร่วมขับเคลื่อนและสนับสนุนระดับเข้มข้น
2) พร้อมปานกลาง	ขับเคลื่อนระหว่าง พฤษภาคม - กันยายน 2560 (1) ความรู้เพิ่มเติม/เพิ่มแรงกระตุ้นจิตใจให้พร้อมใจดำเนินการตามทฤษฎีใหม่/เกษตรผสมผสาน (2) ส่งเสริมกิจกรรมที่พร้อมลงทุนเพิ่มให้เกิดประโยชน์สูงสุด/สนับสนุนเพิ่มเติมบางส่วน (3) มอบหมายหน่วยรับผิดชอบ และภาคประชารัฐร่วมขับเคลื่อนและสนับสนุนระดับเข้มข้น (4) เตรียมความพร้อมเกษตรกร/เตรียมโครงสร้างพื้นฐานด้านดิน/น้ำให้พร้อมขับเคลื่อนเพิ่มเติม
3) พร้อม	ขับเคลื่อนระหว่าง ตุลาคม - ธันวาคม 2560 (1) ความรู้เพิ่มเติม/เพิ่มแรงกระตุ้นจิตใจให้พร้อมใจดำเนินการตามทฤษฎีใหม่/เกษตรผสมผสาน (2) ส่งเสริมกิจกรรมที่พร้อมลงทุนเพิ่มให้เกิดประโยชน์สูงสุด/สนับสนุนเพิ่มเติมบางส่วน (3) มอบหมายหน่วยรับผิดชอบ และภาคประชารัฐร่วมขับเคลื่อนตามแผนดำเนินงานปกติ (4) เตรียมความพร้อมเกษตรกร/เตรียมโครงสร้างพื้นฐานด้านดิน/น้ำให้พร้อมขับเคลื่อนเพิ่มเติม

1.5 หน่วยงานที่รับผิดชอบ

ประกอบด้วย หน่วยงานราชการ และรัฐวิสาหกิจในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษา ดังนี้

1.5.1 หน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ และองค์การมหาชน ในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

1.5.2 ภาคประชาสังคม ได้แก่ ปราชญ์เกษตร เกษตรกรต้นแบบ และประธาน ศพก.

1.5.3 ภาคเอกชน ได้แก่ บริษัท เครือเจริญโภคภัณฑ์ จำกัด (มหาชน) บริษัท เบทาโกร จำกัด (มหาชน) บริษัท ไทยเบฟเวอเรจ จำกัด (มหาชน) บริษัท สยามคูโบต้า คอร์ปอเรชั่น จำกัด บริษัท น้ำตาลมิตรผล จำกัด บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) และบริษัท บางจากปิโตรเลียม จำกัด (มหาชน)

1.5.4 สถาบันการศึกษา ได้แก่ สถาบันการศึกษาในระดับพื้นที่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษา และสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับของโครงการ

1.6.1 เกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชได้นำไปปฏิบัติจริงอย่างแพร่หลายในทุกภูมิภาคของประเทศไทย

1.6.2 เกษตรกรได้รับความรู้ สามารถปรับเปลี่ยนแนวคิดและรูปแบบในการทำมาหากิน การประกอบอาชีพให้มีศักยภาพในการพึ่งพาตนเอง โดยสามารถลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ และพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับตนเองและครอบครัว

บทที่ 2 ระเบียบวิธีการประเมินผล

2.1 ความสำคัญของการประเมินผล

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้จัดทำโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ขึ้น เพื่อรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ที่ทรงพระราชทานแนวทางการพัฒนาการเกษตรทฤษฎีใหม่ให้ปวงชนชาวไทย ได้น้อมนำหลักทฤษฎีใหม่ไปปรับใช้ในพื้นที่ของตนเองอย่างเหมาะสม ให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ของเกษตรกรตามภูมิสังคมของแต่ละพื้นที่โดยมุ่งหวังจะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ อันเกิดจากการพัฒนาศักยภาพของตนเอง ครอบครัว และชุมชนโดยการสร้างอาชีพอย่างเหมาะสมกับทรัพยากรและปัจจัยการผลิตที่มีอยู่อย่างคุ้มค่าโดยรับสมัครเกษตรกรที่มีความสมัครใจ และมีคุณสมบัติตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด โดยใช้ “โครงการ 5 ประสาน สืบสานเกษตรทฤษฎีใหม่ ถวายในหลวง” ประกอบด้วย 5 ภาคส่วน ได้แก่ เกษตรกร ภาครัฐ ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษา

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ซึ่งมีภารกิจในการติดตามประเมินผลโครงการที่สำคัญของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยได้รับมอบหมายให้ประเมินผลโครงการในภาพรวม จำนวน 2 ครั้ง คือ ครั้งที่ 1 เดือนพฤษภาคม 2560 ช่วงเวลาของข้อมูลระหว่าง 1 กุมภาพันธ์ - 30 เมษายน 2560 และ ครั้งที่ 2 เดือนพฤศจิกายน 2560 ช่วงเวลาข้อมูล ระหว่างวันที่ 1 กุมภาพันธ์ - 30 กันยายน 2560 ซึ่งรายงานการประเมินผลครั้งนี้เป็นการประเมินผลครั้งที่ 2

2.2 วัตถุประสงค์ของการประเมินผล

เพื่อประเมินผลการดำเนินงาน ผลผลิต และผลลัพธ์ของโครงการ ใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการดำเนินงานโครงการในระยะต่อไป

2.3 ขอบเขตของการประเมินผล

2.3.1 พื้นที่เป้าหมาย ทำการประเมินผลครอบคลุมพื้นที่ดำเนินการโครงการ 77 จังหวัด

2.3.2 ประชากรเป้าหมาย ประกอบด้วย

1) เจ้าหน้าที่ของสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัด และหน่วยงานในระดับจังหวัดที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบเกษตรกร

2) ประชาชนเกษตรกร เกษตรกรต้นแบบ และประธาน ศพก.

3) เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ

4) เจ้าหน้าที่ภาคเอกชนที่รับผิดชอบเกษตรกรในระดับจังหวัด

5) เจ้าหน้าที่สถาบันการศึกษาที่รับผิดชอบโครงการในระดับจังหวัด

2.3.3 ระยะเวลาข้อมูล

ผลการดำเนินงานของโครงการระหว่างวันที่ 1 กุมภาพันธ์ - 30 กันยายน 2560 จำแนกกลุ่มเกษตรกร ดังนี้

1) กลุ่มพร้อมมาก ข้อมูลระหว่างวันที่ 1 กุมภาพันธ์ - 30 กันยายน 2560

2) กลุ่มพร้อมปานกลาง ข้อมูลระหว่างวันที่ 1 พฤษภาคม - 30 กันยายน 2560

3) กลุ่มพร้อม ข้อมูลระหว่างวันที่ 1 กรกฎาคม - 30 กันยายน 2560

2.4 การตรวจเอกสาร แนวคิด และทฤษฎี

2.4.1 การตรวจเอกสาร

การประเมินผลโครงการที่สนับสนุนเกี่ยวกับการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ หรือการประยุกต์ใช้ เศรษฐกิจพอเพียงของหน่วยงานสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ผลการประเมินเน้นเรื่อง การลดรายจ่ายในครัวเรือน การนำความรู้มาประยุกต์ใช้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการรวมกลุ่ม จากการประเมินผลโครงการพัฒนาเกษตรทฤษฎีใหม่โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ปี 2551 ของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2552) เป็นการประเมินผลการจัดอบรมเกษตรกรปี 2551 พบว่า ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับเกษตรกรที่ผ่านการอบรมจากศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านตามโครงการปี 2550 เกษตรกรร้อยละ 74.40 นำความรู้จากการอบรมไปใช้แล้วสามารถลดรายจ่ายได้เฉลี่ยร้อยละ 1,208.16 บาทต่อเดือน โดยสามารถลดค่าใช้จ่าย สินค้าบริโภค 419.38 บาทต่อเดือน สินค้าอุปโภค 116.63 บาทต่อเดือน ปุ๋ยเคมี 394.44 บาทต่อเดือน สารเคมี 77.84 บาทต่อเดือน การพนัน 87.65 บาทต่อเดือน เหล้า/เบียร์/บุหรี่ 77.97 บาทต่อเดือน และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ เช่น ค่าโทรศัพท์ 34.25 บาทต่อเดือน นอกจากนี้สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2553) ได้ประเมินผลโครงการศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ชุมชน ปี 2550 พบว่า เกษตรกรที่ผ่านการอบรมจากศูนย์หลักร้อยละ 99.13 ศูนย์เครือข่ายร้อยละ 93.34 และนักเรียนจากศูนย์เรียนรู้ฯ ในสถานศึกษาทุกคนมีการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้โดยเกษตรกร ที่ผ่านการอบรมได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการทำเกษตรแบบเชิงเดี่ยวลดลงเหลือร้อยละ 73.85 ทำเกษตร แบบผสมผสานเพิ่มขึ้นร้อยละ 26.15 หลังจากเข้ารับการอบรม พบว่า เกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับการทำบัญชีครัวเรือนและการเกษตรตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมาก เกษตรกรมีรายได้สุทธิ จากพืชเพิ่มขึ้นเฉลี่ย 5,516.36 บาท/ปี และเกษตรกรยังสามารถลดรายจ่ายฟุ่มเฟือยที่ไม่จำเป็นเฉลี่ย 2,046.10 บาท/ครัวเรือน/ปี ด้านสังคม พบว่า เกษตรกรร้อยละ 84.29 รวมกลุ่มเฉลี่ย 13 ครั้ง/ปี เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และให้คำปรึกษาด้านการเกษตรผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพและของใช้ในครัวเรือน ร่วมกัน และจากการประเมินผลโครงการส่งเสริมและพัฒนาชุมชนต้นแบบ ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ด้านการเกษตร) จังหวัดสระแก้ว โดย สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2556) พบว่า โครงการสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ในด้านการส่งเสริมและพัฒนาการผลิตพืชให้มีความหลากหลาย และครัวเรือนสามารถลดรายจ่าย ผ่านกิจกรรมต้นแบบบ้านเกษตรสมบูรณ์ด้วยการส่งเสริมและสนับสนุน ให้เกษตรกรปลูกพืชผักสวนครัว และเลี้ยงสัตว์รอบบริเวณพื้นที่อยู่อาศัยไว้บริโภค โดยครัวเรือน เกษตรกรสามารถลดรายจ่ายลงได้จากการนำผลผลิตมาบริโภค คิดเป็นมูลค่าประมาณครัวเรือนละ 1,700 บาทต่อปี นอกจากนี้ ยังได้รับการถ่ายทอดความรู้ในเรื่องการจัดการบ้านเรือนให้ถูกสุขลักษณะ ซึ่งมีผลต่อมาตรฐานความเป็นอยู่ของชุมชนในระยะยาว สำหรับกิจกรรมต้นแบบศูนย์เรียนรู้การเกษตร ผสมผสานที่จัดให้เกษตรกรได้เรียนรู้การทำเกษตรที่หลากหลายและสามารถนำไปปรับใช้ยังครัวเรือนนั้น ด้านพืชมีครัวเรือนเกษตร ร้อยละ 80 นำมาปรับใช้ และด้านประมงมีครัวเรือนเกษตร ร้อยละ 40 นำมาปรับใช้ ส่วนด้านปศุสัตว์ และด้านปรับปรุงบำรุงดินมีประมาณ ร้อยละ 10 ที่นำมาปรับใช้

2.4.2 แนวคิดและทฤษฎี

1) เกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ

สำนักงานคณะกรรมการเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้จัดทำหนังสือเรื่องเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ และมีการขอพระราชทานพระบรมราชวินิจฉัย และทรงมีพระราชดำริเพิ่มเติม มีการกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว ซึ่งเรื่อง

ดังกล่าวมีความละเอียดอ่อนเมื่อผู้ประเมินสรุปจากเนื้อหาอาจเกิดความคลาดเคลื่อนในเนื้อหา ดังนั้นผู้ประเมินผลจึงไม่สรุปแนวคิดในเรื่องนี้ แต่จะคัดลอกบางส่วนมาเพื่อใช้ประโยชน์ ดังนี้

1.1) พระราชดำริเรื่อง “ทฤษฎีใหม่” นายอำพล เสนาณรงค์ อดีตองคมนตรี คัดลอกมาจากเอกสารประกอบการบรรยายพิเศษในการประชุมวิชาการ ครั้งที่ 37 เรื่อง การเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ เมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2542 ณ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พระราชดำริที่ได้พระราชทานไว้ และเป็นลายพระอักษรของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ซึ่งเล่มนี้จะใช้ “ตัวเข้ม” และอดีตองคมนตรีได้ขยายความเพื่อให้เกิดความเข้าใจในเรื่องดังกล่าว ดังนี้

(1.1) “ถ้าพูดอย่างสรุปที่สุด คือ เป็นวิธีปฏิบัติของเกษตรกรที่เป็นเจ้าของที่ดินจำนวนน้อยแปลงเล็ก (ประมาณ 15 ไร่)” ขยายความ เป็นเกษตรกรรายย่อย ฐานะค่อนข้างยากจน มีสมาชิกในครอบครัวปานกลาง (5 - 6 คน) อยู่ในเขตใช้น้ำฝน หากมีแหล่งน้ำเสริม ต้องใช้น้ำอย่างประหยัด มีพื้นที่น้อย ประมาณ 10 - 15 ไร่ (เฉลี่ยขนาดฟาร์มต่อครัวเรือนทั่วประเทศ 25.9 ไร่) หากมีพื้นที่มากกว่านี้ ควรต้องแบ่งทำส่วนหนึ่งตามวิธีทฤษฎีใหม่ตามกำลังของครอบครัว ส่วนพื้นที่ที่เหลือต้องเป็นแบบเดิม เน้นเกษตรกรที่ทำนาและทำไร่เป็นหลักอยู่เดิม เกษตรกรที่อยู่ในเขตทำสวนไม้ยืนต้น และสวนไม้ผลอยู่แล้ว ไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนมาทำเกษตรวิธีนี้

(1.2) “หลักสำคัญ : ให้เกษตรกรมีความพอเพียง โดยเลี้ยงตัวได้ (Self sufficiency) ในระดับชีวิตที่ประหยัดก่อน ทั้งนี้ต้องมีความสามัคคีในท้องถิ่น” ขยายความ เน้นให้เกษตรกรมีอาหารเพียงพอแก่การบริโภคตลอดปี มีสิ่งแวดล้อมดี สุขภาพอนามัยดี มีรายได้พอซื้อเครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตพอเพียง เกษตรกรส่วนใหญ่ในพื้นที่ควรมีความพึงพอใจในชีวิตและความเป็นอยู่ที่คล้ายคลึงกัน มีความสามัคคีในชุมชน และเข้าใจระบบ “ทฤษฎีใหม่” เหมือน ๆ กัน

(1.3) “มีการผลิตข้าวบริโภคเพียงพอประจำปี โดยถือว่าครอบครัวหนึ่งทำนา 5 ไร่ จะมีข้าวพอกินตลอดปี ข้อนี้เป็นหลักสำคัญของทฤษฎีนี้” ขยายความ เนื่องจากคนไทยรับประทานข้าวเป็นอาหารหลักประจำวันบริโภคข้าวเฉลี่ยประมาณคนละ 200 กิโลกรัมต่อปี หากมีสมาชิก 6 คน จะต้องบริโภคข้าวไม่ต่ำกว่าปีละ 1,200 กิโลกรัม ดังนั้น หากทำนาปีจะได้ผลผลิตไม่ต่ำกว่าปีละ $5 \times 325 = 1,625$ กิโลกรัม (ผลผลิตดังกล่าวเฉลี่ยจากผลผลิตเฉลี่ยทั่วประเทศ เมื่อปี 2535/36) แต่ถ้าหากสามารถควบคุมน้ำได้ไม่ให้ขาดช่วงที่ต้องการและบำรุงรักษาที่ดี อาจจะได้ผลผลิตเพิ่มขึ้นมากกว่านี้ ซึ่งก็จะเป็นส่วนเหลือจำหน่าย

(1.4) “เพื่อการนี้ จะต้องใช้หลักว่า ต้องมีน้ำ 1,000 ลูกบาศก์เมตรต่อไร่ ฉะนั้น 5 ไร่ จะต้องมี 5,000 ลูกบาศก์เมตร แต่ละแปลง (15 ไร่) ทำนา 5 ไร่ ทำพืชไร่ หรือผลไม้ 5 ไร่ (=10 ไร่) จะต้องมีน้ำ 10,000 ลูกบาศก์เมตร จึงได้ตั้งสูตรคร่าว ๆ ว่า แต่ละแปลงประกอบด้วยนา 5 ไร่ และพืชสวน 5 ไร่ สระน้ำ 3 ไร่ ลึก 4 เมตร จุประมาณ 19,000 ลูกบาศก์เมตร (19,200) ที่อยู่อาศัย และอื่น ๆ 2 ไร่ รวมทั้งหมด 15 ไร่” ขยายความ

(1) สูตรการแบ่งแปลง 5 : 5 : 3 : 2 หรือร้อยละ 33.3 : 33.3 : 20 : 13.3 ซึ่งต่อมาได้เปลี่ยนเป็น 30 : 30 : 30 : 10 นี้เป็นสูตรโดยประมาณอาจปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้เล็กน้อย ขึ้นอยู่กับสภาพของพื้นที่ดินและค่าเฉลี่ยของฝน เช่น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ดินไม่อุ้มน้ำ ฝนทิ้งช่วงขนาดของสระน้ำจะต้องใช้พื้นที่ ร้อยละ 30 แต่ในภาคใต้ฝนตกชุกเกือบตลอดปี ขนาดของสระน้ำอาจจะลดลงเหลือร้อยละ 20 เป็นต้น ปริมาณน้ำดังกล่าวนี้ ความจริงได้จากการเก็บกักน้ำฝนในฤดูกาลสำหรับเพื่อสำรองไว้เสริมการทำนา ไม้ผล และพืชไร่ในช่วงฤดูฝนเมื่อเกิดความแห้งแล้ง และเพื่อใช้กับสวนไม้ผล

และปลูกพืชราคาดี (ผักและไม้ดอก) ในฤดูแล้ง ถ้ามีปริมาณน้ำเหลือเพียงพอ การปลูกพืชฤดูแล้งในนาข้าว ต้องใช้วิธีที่ค่อนข้างประณีต และประหยัดน้ำจึงจะคุ้มทุน

(2) ระบบการปลูกพืชสวน ยืนต้น และพืชไร่จะใช้วิธีการและชนิดของพืชที่แตกต่างหลากหลายไปแต่ละพื้นที่ ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ เช่น ภูมิภาค ฤดูกาล ตลาด และเส้นทางคมนาคม เป็นต้น ไม่เป็นสูตรตายตัว

(3) การเลี้ยงสัตว์ ควรเลือกเลี้ยงสัตว์น้ำและสัตว์บกให้เหมาะสมกับแรงงาน และพื้นที่ที่เหลือ ตลอดจนอาหารที่จะได้ส่วนใหญ่จากแปลง ไม่เน้นเป็นรายได้หลักเพื่อเป็นอาหารและรายได้เสริม

1.5) “อุปสรรคสำคัญที่สุด คือ อ่างเก็บน้ำ หรือสระ ที่ได้รับน้ำให้เต็มเพียงในช่วงฤดูฝนจะมีการระเหยวันละ 1 เซนติเมตรโดยเฉลี่ย ในวันที่ไม่มีฝนตก หมายความว่า ในปีหนึ่งถ้านับว่าแห้ง 300 วัน ระดับน้ำของสระจะลดลง 3 เมตร (ในกรณี $\frac{3}{4}$ ของ 19,000 ลูกบาศก์เมตร น้ำที่ใช้จะเหลือ 4,750 ลูกบาศก์เมตร) จึงจะต้องมีการเติมน้ำเพื่อให้เพียงพอ” ขยายความ ในกรณีที่ไม่มีน้ำจากแหล่งภายนอกจากเดิม และเป็นปีที่แห้งแล้ง (ไม่มีฝนนานถึง 300 วัน) สระเก็บน้ำนี้จะใช้เสริมแปลงปลูกข้าวได้เพียง 4.75 ไร่ แต่ถ้าต้องการแบ่งไปรดพืชยืนต้นให้รอดตายข้ามปี ก็จะต้องลดพื้นที่นาลงเหลือ 2 - 3 ไร่ หรือน้อยกว่านี้ แต่ถ้าเป็นปีที่ฝนปกติ หรือแล้งไม่มากนัก น้ำสระก็จะเพียงพอสำหรับการปลูกข้าว 5 ไร่ และเสริมพืชสวนและพืชไร่อีก 5 ไร่ หากต้องการให้ไม่มีความเสี่ยงจากความแห้งแล้ง ขาดน้ำจำเป็นต้องหาแหล่งน้ำภายนอกมาเติมลงในสระ

1.6) “มีความจำเป็นที่ต้องมีแหล่งน้ำเพิ่มเติม สำหรับโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณวัดชัยมงคลพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้สร้างอ่างเก็บน้ำจุ 80,000 ลูกบาศก์เมตร สำหรับเลี้ยงพื้นที่ 3,000 ไร่”

1.7) “ลำพังอ่างเก็บน้ำ 8,000,000 ลูกบาศก์เมตร จะต้องเลี้ยง 800 ไร่ (โครงการที่วัดชัยมงคลพัฒนามีพื้นที่ 3,000 ไร่ แบ่งเป็น 200 แปลง) อ่างนี้จึงเลี้ยงได้ 4 ไร่ต่อแปลง ลำพังสระในแปลงเลี้ยง 4.75 ไร่ จึงเห็นได้ว่าหมิ่นเหม่มาก ถ้าค่านึงถึง 8.75 ไร่นั้น จะทำเกษตรกรรมอย่างสมบูรณ์ได้อีก 6.25 ไร่ จะต้องอาศัยเทวดาเลี้ยง ถ้าค่านึงว่า ในระยะที่ไม่มีมีความจำเป็นที่จะใช้น้ำหรือมีฝนตก น้ำฝนที่ตกมาจะเก็บน้ำในอ่างได้ และในสระสำรองไว้สำหรับเมื่อต้องการ อ่างและสระจะทำหน้าที่เฉลี่ยน้ำฝน จึงเข้าใจว่าระบบน้ำน้ำพอ” ขยายความ ระบบการหาแหล่งน้ำเพิ่มเติมนี้ เป็นการใช้น้ำชลประทานมาเสริมระบบเกษตรกรรมแบบใช้น้ำฝน จึงจำเป็นต้องอาศัยระบบชลประทานของรัฐ ส่งน้ำเพิ่มแปลงทฤษฎีใหม่อย่างประหยัดที่สุดเพราะถ้าเกษตรกรใช้น้ำแบบเกษตรกรชลประทานแบบดั้งเดิมทั่ว ๆ ไป จะต้องใช้น้ำมาก อ่างเก็บน้ำจุ 800,000 ลูกบาศก์เมตร จะเลี้ยงพื้นที่เกษตรชลประทานได้เพียง 800 ไร่ เท่านั้น แต่ถ้าใช้ทฤษฎีใหม่โดยใช้น้ำร่วมกับสระที่จุดประจำแปลง จะเลี้ยงพื้นที่การเกษตรชลประทานที่สมบูรณ์ รวมประมาณ 1,750 ไร่ และมีพื้นที่ที่ต้องอาศัยน้ำฝน จะได้รับชลประทานแบบประหยัดอีกประมาณ 250 ไร่ ซึ่งรวมกันแล้วจะเป็นพื้นที่ที่อาจได้รับน้ำชลประทานถึง 2,000 ไร่ เพราะแปลงปลูกพืชไร่ และพืชยืนต้นอาจต้องการน้ำเพียง 1 ใน 3 ของการปลูก พืชไร่ พืชสวน ในพื้นที่ 10 ไร่ ส่วนพื้นที่อีก 1,000 ไร่ เป็นพื้นที่สระน้ำ และที่อยู่อาศัย ซึ่งไม่ต้องการน้ำชลประทานมากนัก

การเกษตรแบบทฤษฎีใหม่ ตามวิธีกักเก็บน้ำและเสริมน้ำเช่นนี้จึงเป็นวิธีการกระจายน้ำและกระจายความสมบูรณ์ชุ่มชื้นไปในพื้นที่การเกษตรมากกว่าระบบเกษตรชลประทานแบบดั้งเดิมกว่า 3 เท่า หรือ 3,000 ไร่ (15 x 200) เกษตรกรจะจัดการน้ำและดินใหม่มีประสิทธิภาพกว่า

และเป็นระบบที่เหมาะสมกับพื้นที่แหล่งน้ำชลประทานหายากและมีจำกัด และปีใดที่น้ำฝนสมบูรณ์ไม่จำเป็นต้องเสริมในฤดูฝนก็นำน้ำจำนวนนี้ไปปลูกพืชที่มีราคาดีในฤดูแล้งเพิ่มเติมได้อีก

1.8) “ปัญหาใหญ่อีกข้อหนึ่ง คือราคาการลงทุนค่อนข้างสูง เกษตรกรจะต้องได้รับความช่วยเหลือจากภายนอก (ทางราชการ มูลนิธิ และเอกชน) แต่ถ้าค่าดำเนินการไม่สิ้นเปลืองสำหรับเกษตรกร” ขยายความ

(1) เนื่องจากการที่ชุดสระน้ำมีความสำคัญมาก เพราะการที่จะชุดสระน้ำให้เก็บกักน้ำ ได้โดยมีการรั่วซึมน้อย และน้ำมีคุณลักษณะที่ใช้กับการอุปโภค บริโภค และการชลประทานได้นั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง เช่น ลักษณะของพื้นที่ ลักษณะของดิน และระดับน้ำใต้ดิน เป็นต้น ตำแหน่งของสระน้ำก็มีความสำคัญเช่นเดียวกัน เช่น จะต้องอยู่ในตำแหน่งที่รองรับน้ำฝนตามธรรมชาติได้ อยู่ในตำแหน่งที่สามารถนำไปใช้ในแปลงอื่น ๆ ได้โดยสะดวก และสิ้นเปลืองน้อย เป็นต้น ดังนั้นความรู้และความชำนาญของผู้ที่จะพิจารณาว่าที่ใดจะชุดบ่อได้หรือไม่ และถ้าชุดได้ควรจะวางตำแหน่งสระน้ำที่ใดจึงมีความสำคัญมาก อาจต้องอาศัยความรู้จากนักวิชาการของรัฐ หากที่ใดพิจารณาเห็นว่าไม่สามารถชุดสระน้ำเพื่อใช้ประโยชน์ได้ ก็ไม่ควรดำเนินการตามทฤษฎีนี้

(2) การชุดสระน้ำให้ถูกวิธี มีเทคนิคเฉพาะค่อนข้างยุ่งยากสำหรับเกษตรกรโดยทั่วไปและใช้เวลาสำหรับผู้รับจ้างชุด เพราะจะต้องทำการเคลื่อนย้ายหน้าดินกลับไปกลับมาตามแปลงต่าง ๆ เพื่อให้แน่ใจว่า ดินชั้นล่างที่ชุดมาจากสระซึ่งเป็นดินเลว จะถูกนำไปปูแผ่ในชั้นล่างของแปลงปลูกพืชทุกแปลง และดินชั้นผิวและชั้นบน ซึ่งเป็นดินดี จะถูกนำไปเฉลี่ยอยู่บนพื้นที่เพาะปลูกแปลง ค่าใช้จ่ายในการชุดสระดังกล่าวจึงค่อนข้างสูง นอกจากพื้นที่เอกชนที่รับจ้างชุด จะไม่ชอบการชุดและขนย้ายดินตามวิธีดังกล่าว แต่ขอชุดแล้วนำดินไปใช้ที่อื่น ค่าใช้จ่ายในการชุดนี้เกษตรกรควรได้รับการสนับสนุนจากแหล่งทุนต่าง ๆ

(3) ในกรณีที่มีแหล่งน้ำอยู่แล้วก็ไม่จำเป็นต้องชุดสระอีกเพียงแต่ปรับปรุงแหล่งน้ำที่มีอยู่ให้กักเก็บน้ำได้มากขึ้น หรือเพียงพอสำหรับพอใช้ใน ช่วงฤดูแล้ง นอกจากนี้บริเวณขอบสระควรปลูกไม้ผล เพื่อได้ร่มเงาทำให้สระน้ำระเหยช้าลง

(2) สรุปแนวคิดเกี่ยวกับเกษตรกรรม “ทฤษฎีใหม่”

2.1) ทฤษฎีใหม่ เป็นแนวทางที่ได้ทรงคิดและคำนวณตามหลักวิชาการถึงวิธีการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยกำหนดสิ่งที่เกษตรกรหรือชาวนาควรปฏิบัติ เพื่อแก้ไขปัญหาหรืออุปสรรคที่เกิดขึ้นแก่เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นประจำ เช่น ฝนแล้ง น้ำท่วม เป็นหนี้สินและยากจน แต่การจะปฏิบัติให้บังเกิดผล จะต้องมีความรู้พื้นฐานเบื้องต้นของเกษตรกร ซึ่งควรยอมรับหรือตกลงโดยปริยายบางประการ เช่น มีพื้นที่น้อย ประมาณ 15 ไร่ อยู่เขตเกษตรใช้น้ำฝนฝนตกไม่ชุกนัก (ภาคกลาง อีสาน และเหนือ) ที่ดินมีสภาพที่สามารถชุดบ่อกักเก็บน้ำได้ ฐานะค่อนข้างยากจน (เทียบกับคนอื่น) มีสมาชิกครอบครัวปานกลาง (ประมาณ 5 - 6 คน) ในระยะแรกจะมีความเพียงพอตามอัตภาพ พอเลี้ยงตัวเองได้ ไม่รวยแต่ไม่อดอยาก ไม่มีอาชีพ หรือแหล่งรายได้อื่นที่ดีกว่าบริเวณใกล้เคียง ต้องประหยัดและมีความสามัคคีกันกับเพื่อนบ้าน

2.2) สิ่งที่ต้องปฏิบัติ/วิธีการ/วัตถุประสงค์ ของการปฏิบัติตามทฤษฎี แบ่งแปลง 15 ไร่ ออกเป็น 4 ส่วน ตามอัตราส่วน 5 : 5 : 3 : 2 หรือร้อยละ 33.3 : 33.3 : 20.0 : 13.3 ซึ่งต่อมาปรับปรุงเป็นอัตราส่วน 30 : 30 : 30 : 10 เหมือนที่วัดชัยมงคลและเพื่อให้ตัวเลขลงตัวและจำง่าย

- พื้นที่ 30% ใช้ปลูกข้าวในฤดูฝน เพื่อใช้เป็นอาหารประจำวันของครอบครัว เพื่อให้เพียงพอบริโภคตลอดปี ในฤดูแล้ง ถ้ามีน้ำเพียงพออาจปลูกพืชราคาดี

- พื้นที่ 30% ใช้ปลูกพืชยืนต้น พืชไร่ เพื่อใช้เป็นอาหารประจำวัน และเพื่อจำหน่ายพืชผักและพืชสมุนไพร

- พื้นที่ 30% ใช้ชุดสระเก็บกักน้ำ เพื่อเสริมน้ำฝนในฤดูฝน ปลูกพืชในฤดูแล้งตลอดจนเลี้ยงสัตว์ และอุปโภค บริโภค

- พื้นที่ 10% ใช้เป็นที่อยู่อาศัย ถนน คันดิน และสิ่งก่อสร้างอื่น ๆ

2.3) ทฤษฎีใหม่ ขึ้นก้าวหน้า พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้มีพระราชกระแสรับสั่งในวโรกาส ต่าง ๆ กัน สรุปได้ดังนี้

ขั้นที่ 1 การผลิตเป็นการผลิตให้พึ่งตนเองได้ ด้วยวิธีง่ายค่อยเป็นค่อยไปตามกำลังให้พอมือกินไม่อดอยาก (15 มีนาคม 2537)

ขั้นที่ 2 เกษตรกรรมพลังกันในรูปแบบกลุ่มหรือสหกรณ์ร่วมแรงในการผลิต การตลาด การเป็นอยู่ สวัสดิการ การศึกษา สังคมและศาสนา เพื่อให้พอมือกิน มีใช้ ช่วยให้ชุมชนและสังคมดีขึ้นไปด้วยกัน ไม่รวยคนเดียว (12 กุมภาพันธ์ 2538)

ขั้นที่ 3 ร่วมมือกับแหล่งเงินและแหล่งพลังงาน ตั้งและบริการโรงสี ตั้งและบริการร้านสหกรณ์ ช่วยกันลงทุน ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชนบท ซึ่งไม่ใช่อาชีพเกษตรอย่างเดียว (13 กุมภาพันธ์ 2538)

2.4) เกษตรกรรมอื่น ๆ

- เกษตรกรผู้ที่มีพื้นฐานต่าง ๆ ไม่ตรงกับสมมติฐาน มีแหล่งน้ำสมบูรณ์ ฐานะดีและมีสมาชิกในครอบครัวน้อย ต้องจ้างแรงงานก็มีสิทธิจะทำการเกษตรที่คล้ายคลึงกับแนวทฤษฎีใหม่ได้ แต่เป็นการเกษตรผสมผสานตามปกติหรือเกษตรชลประทานตามปกติ ไม่น่าเรียกว่าเกษตรกรรม “ทฤษฎีใหม่” แต่ถ้าจะทำให้ตรงตาม “ทฤษฎีใหม่” จะต้องใช้น้ำอย่างประหยัด แบ่งแปลงคล้ายคลึงกัน

- ถ้าพื้นที่ไม่เหมาะสมกับการปลูกข้าว หรือปลูกข้าวไม่ได้ทั้งข้าวนาสวน และข้าวนาไร่ ก็ไม่ใช่เกษตรกรรม “ทฤษฎีใหม่” แต่เป็นการทำไร่หรือทำสวนผสมตามปกติ

- ถ้าขุดบ่อแล้วเก็บน้ำไม่ได้ ก็ไม่ใช่ “ทฤษฎีใหม่” แต่เป็นการทำเกษตรใช้น้ำฝน

- บางรายมีสระน้ำขนาดเล็กอยู่แล้ว แต่ปลูกข้าวหรือปลูกพืชสวน หรือพืชไร่อย่างเดียว ก็เป็นเกษตรอย่างธรรมดา แต่ถ้าเปลี่ยนไปปลูกข้าวผสมกับพืชสวนและพืชไร่ ในส่วนผสมใกล้เคียงกับ 30 : 30 : 30 : 10 ก็ควรจัดได้ว่าเป็นการเกษตร “ทฤษฎีใหม่”

- ถ้ามีพื้นที่มากแต่อยู่ในเขตใช้น้ำฝนและไม่มีชลประทานอาจแบ่งพื้นที่บางส่วนทำการเกษตรแบบ “ทฤษฎีใหม่” บริเวณใกล้ที่อยู่อาศัย พื้นที่ที่เหลือส่วนใหญ่ยังคงทำการเกษตรน้ำฝนต่อไป

- พื้นที่ที่เคยปลูกพืชยืนต้นอุตสาหกรรมที่มีราคาดีอยู่ เช่น ยางพารา ปาล์มน้ำมัน มะพร้าว ไม้ผล ก็ควรดำเนินการต่อไป ไม่จำเป็นต้องโค่นมาทำการเกษตร “ทฤษฎีใหม่”

2) แนวคิดการประเมินผลของสคริฟเวน (Scriven's Evaluation Model)

สคริฟเวน ได้ให้นิยามของการประเมินไว้ว่า การประเมินเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการรวบรวมข้อมูล การตัดสินใจเลือกใช้เครื่องมือเพื่อเก็บข้อมูล และการกำหนดเกณฑ์ประกอบในการประเมิน เป้าหมายสำคัญของการประเมิน คือ การตัดสินใจคุณค่าให้กับกิจกรรมใด ๆ ที่ต้องการจะประเมิน สคริฟเวน ได้จำแนกประเภทและบทบาทของการประเมินออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

2.1) การประเมินระหว่างดำเนินการ เป็นการประเมินงาน กิจกรรม หรือโครงการใด ๆ ที่บ่งชี้ถึงข้อดีและข้อจำกัดที่เกิดขึ้นในระหว่างการทำงานนั้น ๆ ผลจากการประเมินดังกล่าวนี้ สามารถนำไปใช้เพื่อการพัฒนาางานดังกล่าวให้ดีขึ้น จึงอาจเรียกรูปแบบการประเมินประเภทนี้ว่า เป็นการประเมินเพื่อการปรับปรุง

2.2) การประเมินผลรวม เป็นการประเมินเมื่อกิจกรรมหรือโครงการใด ๆ สิ้นสุดลง เพื่อเป็นตัวบ่งชี้ถึงคุณค่าความสำเร็จของโครงการนั้น ๆ รวมทั้งนำเอาความสำเร็จหรือแนวทางที่ดีไปใช้กับงาน หรือกิจกรรมอื่น ๆ ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันในโอกาสต่อ ๆ ไป จึงอาจเรียกรูปแบบการประเมินประเภทนี้ว่า เป็นการประเมินผลสรุปรวม

3) แบบจำลองการประเมินผล IPOO (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2528 อ้างถึงใน กนกนรา พวงประยงค์, 2554) ประกอบด้วยวิธีการประเมิน 4 ด้าน ดังนี้

3.1) ปัจจัยนำเข้า (I : Input) ปัจจัยหรือทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินงานโครงการ เป็นการจัดหาข้อมูลเพื่อใช้ตัดสินความเหมาะสมของโครงการ โดยพิจารณาว่าข้อมูลนั้นมีส่วนช่วยให้บรรลุจุดมุ่งหมายของโครงการหรือไม่ ซึ่งส่วนใหญ่จะประเมินในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ความสามารถของหน่วยงานหรือตัวแทนในการดำเนินงานโครงการ วิธีที่ใช้เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ และการได้รับความช่วยเหลือด้านต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้โครงการดำเนินไปได้ อาทิ หน่วยงานสนับสนุน เวลา เงินทุน อาคารสถานที่ อุปกรณ์เครื่องมือ

3.2) กระบวนการ (P : Process) คือ กระบวนการดำเนินงานโครงการให้งานบรรลุเป้าหมายที่กำหนด เป็นการจัดหาข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) แก่ผู้รับผิดชอบและผู้ดำเนินโครงการ ทุกลำดับชั้น การประเมินกระบวนการมีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหา และทำนายข้อบกพร่องของกระบวนการ หรือการดำเนินการตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ รวบรวมสารสนเทศสำหรับผู้ตัดสินใจวางแผน และเป็นรายงานสะสมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

3.3) ผลผลิต (O : Output) คือ ผลที่ได้รับจากการใส่ปัจจัยเข้าไปในกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการ เป็นการประเมินผลสัมฤทธิ์ตามโครงการว่าบรรลุวัตถุประสงค์ตามความมุ่งหมายเพียงใด ซึ่งการประเมินผลจะรวมถึงด้านต่าง ๆ ได้แก่ พิจารณาว่าวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้หรือไม่ เกณฑ์การวัดที่สัมพันธ์กับวัตถุประสงค์คืออะไร เปรียบเทียบผลที่วัดได้ว่า ได้มาตรฐานสัมบูรณ์ (Absolute Criteria) หรือมาตรฐานสัมพันธ์ (Relative Criteria) และแปลความหมายเกี่ยวกับสาเหตุของผลที่เกิดขึ้นโดยอาศัยการประเมินปัจจัยนำเข้าและกระบวนการ

3.4) ผลลัพธ์ (O : Outcome) คือ ผลที่เกิดขึ้นต่อเนื่องจากผลผลิตของโครงการ หรือผลตามวัตถุประสงค์ของโครงการ เป็นการตรวจสอบว่าเป้าหมายของโครงการได้รับการตอบสนองมากน้อยเพียงใด พิจารณาถึงผลประโยชน์ ผลกระทบสิ่งที่เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมาย อันเป็นผลมาจากการดำเนินการโครงการ ซึ่งสามารถเป็นผลลัพธ์ทั้งระยะสั้น ระยะปานกลาง และระยะยาว

2.5 วิธีการประเมินผล

2.5.1 รูปแบบการประเมินผล จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีดังกล่าว ได้นำมาเป็นกรอบแนวคิดในการกำหนดรูปแบบการประเมินผล โดยใช้ IPOO Model มาใช้ในการประเมินผลครั้งนี้ ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า (Inputs) กระบวนการ (Process) ผลผลิต (Outputs) และผลลัพธ์ (Outcome) โดยคำนึงถึงระยะเวลา และกระบวนการดำเนินงานตามขั้นตอนของโครงการ

2.5.2 ประเภทการประเมินผล เป็นการประเมินผลระหว่างที่โครงการดำเนินงาน (Ongoing Evaluation) เนื่องจากโครงการได้ดำเนินการมาระยะหนึ่งแล้ว แต่ยังไม่สิ้นสุดโครงการ เพื่อนำผลที่ได้ไปปรับปรุงการดำเนินงานโครงการในระยะต่อไปให้ดีขึ้น

2.5.3 แผนแบบการประเมินผล การประเมินผลครั้งนี้เป็นการเปรียบเทียบผลที่เกิดขึ้นจริงกับเป้าหมายของโครงการ หรือผลที่คาดหวังเปรียบเทียบก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการ

2.5.4 ประเด็นและตัวชี้วัดของการประเมินผลโครงการ

จากรูปแบบและกรอบแนวคิดในการประเมินผลดังกล่าวข้างต้น นำมาสร้างเป็นประเด็นและตัวชี้วัดในการประเมินผล ดังนี้

ตารางที่ 2.1 ประเด็น ตัวชี้วัด ของการประเมินผล

ประเด็น	ตัวชี้วัด
1. ปัจจัยนำเข้า (Inputs)	
1.1 การสนับสนุนงบประมาณ	- จำนวนงบประมาณที่สนับสนุนการดำเนินงานโครงการ
1.2 การมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษา	- จำนวนหน่วยงานที่มีส่วนร่วมในการดำเนินงานโครงการ - จำนวนประชาชน/เกษตรกรฯ ที่ร่วมสนับสนุนโครงการ - จำนวนหน่วยงานภาคเอกชนที่ร่วมสนับสนุนโครงการ - จำนวนสถาบันการศึกษาที่มาร่วมสนับสนุนโครงการ
1.3 การสนับสนุนองค์ความรู้และปัจจัยการผลิตเพื่อการพึ่งพาตนเองเบื้องต้น	- จำนวนองค์ความรู้และปัจจัยการผลิตที่หน่วยงานสนับสนุน
2. กระบวนการ (Process)	
2.1 การกำหนดหลักเกณฑ์การคัดเลือกและจัดกลุ่มเกษตรกร	- มีหลักเกณฑ์การคัดเลือกและจัดกลุ่มเกษตรกรเข้าร่วมโครงการที่ชัดเจน
2.2 การมอบหมายให้ประชาชน/เกษตรกรต้นแบบ/ประธาน ศพก. ในการดูแลเกษตรกร	- จำนวนประชาชน/เกษตรกรต้นแบบ/ประธาน ศพก. ที่ร่วมสนับสนุนโครงการ - สัดส่วนประชาชน/เกษตรกรต่อเกษตรกรที่ได้รับมอบหมาย - จำนวนเกษตรกรที่เหมาะสมในการมอบหมายให้ประชาชนแต่ละรายรับผิดชอบ - ร้อยละประชาชน/เกษตรกรฯ ที่มีความรู้ความเข้าใจภารกิจของตนเอง - ร้อยละประชาชน/เกษตรกรฯ ที่มีแปลงตัวอย่างความสำเร็จในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่/ผสมผสานเพื่อเป็นต้นแบบให้เกษตรกร
2.3 การแต่งตั้งคณะกรรมการ/คณะทำงาน	- มีคณะกรรมการบริหารขับเคลื่อนโครงการในภาพรวม - จำนวนจังหวัดที่ได้แต่งตั้งคณะทำงานระดับจังหวัด/อำเภอ/ตำบล
2.4 การให้คำแนะนำและการจัดทำแผนปฏิบัติงาน	- มีการให้คำแนะนำการปฏิบัติงานแก่เจ้าหน้าที่ - มีการจัดทำแผนปฏิบัติงาน - จำนวนจังหวัดที่มีการประกาศรายชื่อผู้มีส่วนร่วมโครงการ (เกษตรกร/ประชาชน/เกษตรกรต้นแบบ/ประธาน ศพก.)
2.5 การจัดกิจกรรม พบปะ 3 ประสาน/ 5 ประสานฯ	- ร้อยละเกษตรกรได้เข้าร่วมกิจกรรม พบปะ 3 ประสาน/ 5 ประสานฯ
2.6 การทำสมุดตรวจเยี่ยมให้เกษตรกร	- จำนวนเกษตรกรที่ได้รับสมุดตรวจเยี่ยม
2.7 จัดทำผังแปลงเกษตรกร	- ร้อยละเกษตรกรที่ได้จัดทำผังแปลงหลังเข้าร่วมโครงการ

ตารางที่ 2.1 ประเด็น ตัวชี้วัด ของการประเมินผล (ต่อ)

ประเด็น	ตัวชี้วัด
2.8 จัดทำแผนการผลิตของเกษตรกร	- ร้อยละเกษตรกรที่มีการจัดทำแผนการผลิตในแปลงเกษตรกร - ร้อยละเกษตรกรที่ปฏิบัติตามแผนการผลิตในแปลงเกษตรกร
2.9 การจัดหาตลาด/แหล่งจำหน่าย เพื่อรองรับผลผลิตของเกษตรกร	- จำนวนตลาด/แหล่งจำหน่ายที่รองรับผลผลิตของเกษตรกร
2.10 การติดตาม เยี่ยมเยียนเกษตรกร	- ร้อยละปราชญ์เกษตรกรฯ ที่ติดตาม เยี่ยมเยียนให้คำแนะนำแก่เกษตรกร - ร้อยละเกษตรกรที่ได้รับการติดตาม เยี่ยมเยียนให้คำแนะนำ - ร้อยละเกษตรกรที่ปฏิบัติตามคำแนะนำจากการติดตามเยี่ยมเยียน
3) ผลผลิต (Outputs)	
3.1 การรับสมัครเกษตรกรเข้าร่วม โครงการ	- จำนวนเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการเทียบกับเป้าหมาย
3.2 การถ่ายทอด/แนะนำความรู้ใน หลักการทำเกษตรทฤษฎีใหม่และ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	- ร้อยละเกษตรกรที่มีความรู้ ความเข้าใจในหลักการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ และหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง - ร้อยละเกษตรกรที่นำหลักการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ และหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิต
3.3 การส่งเสริมการทำบัญชีครัวเรือน/ บัญชีฟาร์ม	- ร้อยละเกษตรกรที่มีความรู้ความเข้าใจการทำบัญชีครัวเรือน/บัญชีฟาร์ม - ร้อยละเกษตรกรที่จัดทำบัญชีครัวเรือน/บัญชีฟาร์มเป็นประจำและ ต่อเนื่อง
3.4 การสนับสนุนปัจจัยการผลิต	- ร้อยละเกษตรกรที่ได้รับการสนับสนุนปัจจัยการผลิต - ร้อยละเกษตรกรที่นำปัจจัยการผลิตที่ได้รับการสนับสนุนไปใช้ประโยชน์
3.5 การใช้พื้นที่เกษตรที่เข้าร่วม โครงการ	- มีการจัดสรรการใช้พื้นที่ทำกิจกรรมในแปลงที่เข้าร่วมโครงการ - สัดส่วนการใช้พื้นที่ทำกิจกรรมในแปลงที่เข้าร่วมโครงการ - ช่องทางการกระจายผลผลิตของกิจกรรมในแปลงที่เข้าร่วมโครงการ - ความเพียงพอของแหล่งจำหน่ายผลผลิตจากกิจกรรมในแปลงที่เข้า ร่วมโครงการ
4. ผลลัพธ์ (Outcome)	
4.1 การเพิ่มรายได้ในครัวเรือน	- ร้อยละเกษตรกรที่มีรายได้จากการจำหน่ายผลผลิต (วัน/สัปดาห์/เดือน) - มูลค่าผลตอบแทนสุทธิทางการเกษตรจากกิจกรรมในแปลงที่เข้าร่วม โครงการ
4.2 การพึ่งพาตนเอง (1) การลดรายจ่ายในครัวเรือน	- มูลค่ารายจ่ายของครัวเรือนที่ลดลงจากการพึ่งพาตนเอง - สัดส่วนการใช้ปัจจัยการผลิตของตนเองเทียบกับการจัดหาจากภายนอก
(2) การลดรายจ่ายฟุ่มเฟือย/ รายจ่ายที่ไม่จำเป็นของครัวเรือน	- ร้อยละของครัวเรือนเกษตรกรที่มีรายจ่ายฟุ่มเฟือย/รายจ่ายที่ไม่ จำเป็นลดลง - จำนวนรายจ่ายฟุ่มเฟือย/รายจ่ายที่ไม่จำเป็นของครัวเรือนที่ลดลง
4.3 คุณภาพชีวิตของเกษตรกร (1) สภาพหนี้สินของเกษตรกร	- ร้อยละครัวเรือนเกษตรกรที่มีหนี้สินลดลงจากการทำกิจกรรมตาม โครงการ - ร้อยละครัวเรือนที่สามารถชำระหนี้สินได้ดีขึ้น (ตรงตามกำหนดเวลา/ ชำระได้จำนวนที่มากขึ้น)

ตารางที่ 2.1 ประเด็น ตัวชี้วัด ของการประเมินผล (ต่อ)

ประเด็น	ตัวชี้วัด
(2) การเคลื่อนย้ายแรงงาน	- ร้อยละของครัวเรือนที่มีแรงงานคืนถิ่นเพิ่มขึ้น
(4) สถานะการออม	- ร้อยละของครัวเรือนเกษตรกรที่มีการออมเพิ่มขึ้นจากการทำกิจกรรมตามโครงการ
4.4 ความยั่งยืนของโครงการ	- ร้อยละเกษตรกรที่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่ (4 องค์ประกอบ) - ร้อยละเกษตรกรที่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่อย่างต่อเนื่อง - ร้อยละเกษตรกรที่มีการเผยแพร่องค์ความรู้ หรือขยายผลไปสู่เกษตรกรรายอื่น

2.5.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งเป็น 2 ชนิด ได้แก่

1) แหล่งข้อมูล ประกอบด้วย

1.1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ (5 ประสาน สืบสานเกษตรทฤษฎีใหม่ ถวายในหลวง) และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับโครงการ ตามกลุ่มเป้าหมาย ดังนี้

(1) เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ของสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัด และเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานในระดับจังหวัดที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบเกษตรกร

(2) ปราชญ์เกษตร/เกษตรกรต้นแบบ/ประธาน ศพก.

(3) เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ 3 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มพร้อมมาก กลุ่มพร้อมปานกลาง และกลุ่มพร้อม

(4) เจ้าหน้าที่ของภาคเอกชนที่รับผิดชอบเกษตรกรในระดับจังหวัด

(5) เจ้าหน้าที่สถาบันการศึกษาที่รับผิดชอบโครงการในระดับจังหวัด

1.2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นข้อมูลที่ได้จากเอกสารโครงการ รายงานความก้าวหน้าผลการดำเนินงานของหน่วยงาน และข้อมูลจากเอกสารรายงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2) วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการรวบรวมข้อมูล ใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งมีคำถามทั้งคำถามปลายปิด (Close - ended question) และคำถามปลายเปิด (Open - ended - question) โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย ดังนี้

2.1) เจ้าหน้าที่ของสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัด ที่รับผิดชอบโครงการ จังหวัดละ 1 คน รวมทั้งสิ้น 77 ราย

2.2) เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในระดับจังหวัด ที่รับผิดชอบโครงการทุกหน่วยงาน หน่วยงานละ 1 คน รวมทั้งสิ้น 500 ราย

2.3) ปราชญ์เกษตร/เกษตรกรต้นแบบ/ประธาน ศพก. ที่ได้รับมอบหมายให้ดูแลเกษตรกร 153 อำเภอ อำเภอละ 1 ราย รวมทั้งสิ้น 153 ราย

2.4) เจ้าหน้าที่ภาคเอกชนที่รับผิดชอบเกษตรกรในระดับจังหวัด จังหวัดละ 1 ราย รวมทั้งสิ้น 77 ราย

2.5) เจ้าหน้าที่สถาบันการศึกษาที่รับผิดชอบโครงการในระดับจังหวัด จังหวัดละ 1 ราย รวมทั้งสิ้น 77 ราย

2.6) เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ โดยการสัมภาษณ์เกษตรกรตัวอย่างที่เข้าร่วมโครงการ ทั้ง 3 กลุ่ม ทุกจังหวัด ตามขนาดตัวอย่างที่กำหนด โดยใช้สูตรการประมาณค่าสัดส่วน มีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการในแต่ละจังหวัด ดังนี้

(1) สุ่มอำเภอตัวอย่างของแต่ละจังหวัด อย่างน้อยจำนวน 2 อำเภอ โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling)

(2) สุ่มเกษตรกรตัวอย่างในแต่ละอำเภอ จำแนกตามกลุ่มเกษตรกร 3 กลุ่ม (กลุ่มพร้อมมาก พร้อมปานกลาง และพร้อม) โดยการนำรายชื่อเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการของอำเภอที่เลือก ในข้อ (1) มาสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) เพื่อให้ได้จำนวนตัวอย่างตามที่กำหนด โดยแบ่งจำนวนเกษตรกรตัวอย่างตามสัดส่วนของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการในแต่ละอำเภอ

(3) สัมภาษณ์เกษตรกรตัวอย่างที่สุ่มได้จากข้อ (2) จำแนกตามกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มพร้อมมาก กลุ่มพร้อมปานกลาง และกลุ่มพร้อม โดยแบ่งสัดส่วนตามที่โครงการกำหนดในการจำแนกกลุ่ม 30 : 60 : 10 ทั้งนี้ ในกรณีที่ไม่สามารถสัมภาษณ์เกษตรกรตัวอย่างที่สุ่มได้ในข้อ (2) ผู้สำรวจสามารถสุ่มตัวอย่างสำรองจากรายชื่อเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการได้ ทั้งนี้ ตัวอย่างสำรองนั้นจะต้องเป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้าน หรือตำบล หรืออำเภอเดียวกัน ตามลำดับ

ตารางที่ 2.2 ขนาดตัวอย่าง

กลุ่มเป้าหมาย	ขนาดตัวอย่าง (ราย)
1. เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบโครงการในระดับจังหวัด	577
2. ประชาชน/เกษตรกร/เกษตรกรต้นแบบ/ประธาน ศพก.	155
3. เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ	
3.1 กลุ่มพร้อมมาก	468
3.2 กลุ่มพร้อมปานกลาง	941
3.3 กลุ่มพร้อม	153
4. เจ้าหน้าที่ของภาคเอกชนที่รับผิดชอบเกษตรกรในระดับจังหวัด	77
5. เจ้าหน้าที่สถาบันการศึกษาที่รับผิดชอบโครงการในระดับจังหวัด	77
รวม	3,047

2.5.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

1) การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) เป็นการวิเคราะห์เนื้อหาของข้อมูลที่รวบรวมมาได้ทั้งหมด เช่น แบบสัมภาษณ์ที่เป็นคำถามปลายเปิด ข้อความจากเอกสารรายงาน หรือข้อมูลจากการสังเกต นำมาวิเคราะห์ตามเทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ การวิเคราะห์ส่วนประกอบ (Componential Analysis) โดยการนำข้อมูลที่ได้มาจำแนก และจัดหมวดหมู่อย่างเป็นระบบ (Typology and Taxonomy) เพื่อนำมาวิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้นและใช้ตัดสินในเรื่องปัจจัยนำเข้า กระบวนการดำเนินงาน ผลผลิต ผลลัพธ์ ประเด็นปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของโครงการ

2) การวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) เป็นการวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ เพื่ออธิบายประกอบค่าตัวแปรต่าง ๆ ซึ่งแสดงด้วยค่าสถิติอย่างง่าย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และค่าผลรวม เพื่อนำเสนอรายงานเป็นคำอธิบายประกอบตารางข้อมูล

2.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการประเมินผล

2.6.1 ใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจของผู้บริหารในการดำเนินงานต่อไป

2.6.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการประเมินผลใช้เป็นข้อมูลสนับสนุนเพื่อปรับปรุงการดำเนินงานในระยะต่อไป

2.7 คำนิยามศัพท์

2.7.1 Start Zero หมายถึง เกษตรกรกลุ่ม Absolutely Zero หรือ Exactly Zero ที่ต้องมีการเริ่มต้นกิจกรรมโครงการจากที่ดินว่างเปล่า หรือที่ดินซึ่งมีการทำกิจกรรมการเกษตรเชิงเดี่ยว เช่น ปลูกข้าวอย่างเดียว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์อย่างเดียว ซึ่งที่ดินแปลงดังกล่าวอาจเป็นที่ดินที่แปลงของเกษตรกรหรือแบ่งมาแค่เพียงบางส่วนเท่านั้น แต่ต้องมีแหล่งน้ำที่สามารถดำเนินการเกษตรได้ เพื่อร่วมกิจกรรมตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง เริ่มจากง่าย ฟังตนเองเป็นหลัก

2.7.2 Cell ต้นกำเนิด หมายถึง เกษตรกรกลุ่มพร้อมมากที่เข้าร่วมโครงการที่ได้รับการสนับสนุนปัจจัยการผลิตเพื่อการพึ่งพาตนเองเบื้องต้น องค์กรความรู้ต่าง ๆ ในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ การติดตามเยี่ยมเยียนและให้คำแนะนำจากภาคส่วนอื่น ๆ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน และภาคสถาบันการศึกษา โดยได้มีการนำองค์ความรู้และปัจจัยการผลิตที่ได้รับไปปฏิบัติในพื้นที่เข้าร่วมโครงการ

2.7.2 Cell แยกตัวครั้งที่ 1 หมายถึง เกษตรกรกลุ่มพร้อมปานกลางที่เข้าร่วมโครงการที่ได้รับการสนับสนุนปัจจัยการผลิตเพื่อการพึ่งพาตนเองเบื้องต้น องค์กรความรู้ต่าง ๆ ในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ การติดตามเยี่ยมเยียนและให้คำแนะนำจากภาคส่วนอื่น ๆ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน และภาคสถาบันการศึกษา โดยได้มีการนำองค์ความรู้และปัจจัยการผลิตที่ได้รับไปปฏิบัติในพื้นที่เข้าร่วมโครงการ

2.7.2 Cell แยกตัวครั้งที่ 2 หมายถึง เกษตรกรกลุ่มพร้อมที่เข้าร่วมโครงการที่ได้รับการสนับสนุนปัจจัยการผลิตเพื่อการพึ่งพาตนเองเบื้องต้น องค์กรความรู้ต่าง ๆ ในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ การติดตามเยี่ยมเยียนและให้คำแนะนำจากภาคส่วนอื่น ๆ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน และภาคสถาบันการศึกษา โดยได้มีการนำองค์ความรู้และปัจจัยการผลิตที่ได้รับไปปฏิบัติในพื้นที่เข้าร่วมโครงการ

บทที่ 3

สภาพทั่วไปและพื้นที่ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ

3.1 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ

3.1.1 การประกอบอาชีพของเกษตรกร

เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ ร้อยละ 84.06 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม จำแนกเป็น ปลูกข้าว ร้อยละ 46.51 พืชสวน ร้อยละ 20.24 พืชไร่ ร้อยละ 8.91 และพืชผัก ปศุสัตว์ ประมง เกษตรผสมผสาน และรับจ้างในภาคเกษตร ร้อยละ 3.55 2.41 1.07 0.67 และ 0.60 ตามลำดับ ส่วนที่เหลือร้อยละ 16.02 ประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรกรรม โดยมีเงินเดือนประจำร้อยละ 5.76 รับจ้างทั่วไป ร้อยละ 4.36 ค่าขาย/ธุรกิจส่วนตัว ร้อยละ 3.89 และอื่น ๆ (ข้าราชการบำนาญ เงินผู้สูงอายุ ลูกหลานให้) ร้อยละ 2.08 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.1)

ตารางที่ 3.1 อาชีพหลักของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ

อาชีพหลัก	ร้อยละ
1. เกษตรกรรม	83.98
1) ปลูกข้าว	46.51
2) พืชสวน	20.24
3) พืชไร่	8.91
4) พืชผัก	3.55
5) ปศุสัตว์	2.41
6) ประมง	1.07
7) เกษตรผสมผสาน	0.67
8) รับจ้างในภาคการเกษตร	0.60
2. นอกภาคเกษตรกรรม	16.02
1) เงินเดือนประจำ (ข้าราชการ/ลูกจ้าง/พนักงานราชการ ฯลฯ)	5.76
2) รับจ้างทั่วไป	4.36
3) ค่าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	3.89
4) อื่น ๆ ได้แก่ ข้าราชการบำนาญ เงินผู้สูงอายุ ลูกหลานให้	2.08
รวม	100.00

ที่มา : จากการสำรวจ

3.1.2 ระดับการศึกษาของเกษตรกร

เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ ร้อยละ 64.56 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา รองลงมา ร้อยละ 15.60 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. และร้อยละ 11.03 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ตารางที่ 3.2)

ตารางที่ 3.2 ระดับการศึกษาของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ

ระดับการศึกษา	ร้อยละ
1) ประถมศึกษา	64.56
2) มัธยมศึกษาตอนต้น	11.03
3) มัธยมศึกษาตอนปลาย / ปวช.	15.60
4) ปวส./อนุปริญญา	3.00
5)ปริญญาตรีขึ้นไป	4.57
6) ไม่ได้เรียน	1.24
รวม	100.00

ที่มา : จากการสำรวจ

3.1.3 สมาชิกในครัวเรือนและการใช้แรงงานทำการเกษตร

ครัวเรือนเกษตรกรมีสมาชิกเฉลี่ย 4.68 คน โดยเป็นสมาชิกที่เป็นแรงงานทำการเกษตรในแปลงที่เข้าร่วมโครงการ เฉลี่ย 2.23 คน ส่วนที่เหลือไม่ได้เป็นแรงงาน เนื่องจากอายุมาก หรืออยู่ในวัยเรียน จำนวน 2.45 คน (ตารางที่ 3.3)

3.1.4 การเป็นสมาชิกกลุ่ม องค์กร สถาบันเกษตรกรของสมาชิกในครัวเรือน

สมาชิกของครัวเรือนร้อยละ 92.81 เป็นสมาชิกกลุ่ม องค์กร สถาบันเกษตรกร โดยเมื่อจำแนกตามกลุ่มองค์กรฯ พบว่า ครัวเรือนร้อยละ 79.01 เป็นสมาชิกของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร รองลงมา ร้อยละ 37.32 เป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้าน และร้อยละ 32.32 เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร (ตารางที่ 3.3)

ตารางที่ 3.3 สมาชิกในครัวเรือน การใช้แรงงาน และการเป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กร/สถาบันเกษตรกร

รายการ	ร้อยละ
1) จำนวนสมาชิกและการใช้แรงงานทำการเกษตรในครัวเรือน (คน)	4.68
1.1) ใช้แรงงานทำการเกษตร (ราย)	2.23
1.2) ไม่ได้ใช้แรงงาน (ราย)	2.45
2) การเป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กร/สถาบันเกษตรกร	
2.1) เป็นสมาชิก	92.81
2.2) ไม่ได้เป็นสมาชิก	7.19
3) ประเภทกลุ่ม องค์กร สถาบันเกษตรกร (เป็นสมาชิกได้มากกว่า 1 ประเภท)	
3.1) ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร	79.01
3.2) กลุ่มแม่บ้าน	37.32
3.3) กลุ่มเกษตรกร	32.32
3.4) กลุ่มออมทรัพย์	25.28
3.5) สหกรณ์การเกษตร	21.20
3.6) กลุ่มวิสาหกิจชุมชน	19.72
3.7) กลุ่มอื่น ๆ	8.59

ที่มา : จากการสำรวจ

หมายเหตุ : สมาชิกในครัวเรือนสามารถเป็นสมาชิกกลุ่ม องค์กร ได้มากกว่า 1 ประเภท

3.2 พื้นที่การเกษตรและลักษณะการถือครองที่ดินของครัวเรือนเกษตรกร

ครัวเรือนของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการมีพื้นที่การเกษตรทั้งหมด เฉลี่ย 24.10 ไร่ โดยเป็นพื้นที่เข้าร่วมโครงการ เฉลี่ย 9.58 ไร่ จำแนกเป็นการถือครองที่ดินเป็นกรรมสิทธิ์ของตนเอง ร้อยละ 90.67 พื้นที่เช่า ร้อยละ 4.67 และพื้นที่คนอื่นให้ทำฟรี ร้อยละ 4.66 สำหรับประเภทเอกสารสิทธิ์ของพื้นที่ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นโฉนดที่ดิน ร้อยละ 70.95 รองลงมาเป็น ส.ป.ก. 4-01 ร้อยละ 16.32 และ น.ส.3 ร้อยละ 3.13 (ตารางที่ 3.4)

ตารางที่ 3.4 พื้นที่การเกษตร การถือครองที่ดิน และเอกสารสิทธิ์ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ

รายการ	ร้อยละ
1) ขนาดพื้นที่การเกษตร	
1.1) พื้นที่การเกษตรทั้งหมด (ไร่)	24.10
1.2) พื้นที่สมัครเข้าร่วมโครงการ (ไร่)	14.98
2) การถือครองที่ดินที่เข้าร่วมโครงการ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	
2.1) ที่ดินของตนเอง	90.67
2.2) ที่ดินเช่า	4.67
2.3) ที่ดินได้ทำฟรี	4.66
3) ประเภทเอกสารสิทธิ์ของพื้นที่เข้าร่วมโครงการ	
3.1) โฉนด	70.95
3.2) ส.ป.ก. 4-01	16.32
3.4) นส.3	8.06
3.6) อื่น ๆ เช่น ภบท.5 สค.1	3.13
3.3) นส.2	0.80
3.5) นส.4	0.73

ที่มา : จากการสำรวจ

หมายเหตุ : การถือครองที่ดินที่เข้าร่วมโครงการถือครองได้มากกว่า 1 ประเภท เนื่องจากพื้นที่เข้าร่วมโครงการมีมากกว่า 1 แปลง

3.3 การเข้าร่วมโครงการที่สำคัญของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

สมาชิกในครัวเรือนของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการได้เข้าร่วมโครงการสำคัญของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ร้อยละ 77.25 ได้แก่ โครงการศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) เกษตรอินทรีย์ ระบบส่งเสริมเกษตรแบบแปลงใหญ่ โครงการ 9101 การพัฒนาเกษตรกรสู่ Smart Farmer การพัฒนาคุณภาพสินค้าเกษตรสู่มาตรฐาน (GAP) การบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรม (Zoning by Agri-Map) ระบบส่งน้ำและกระจายน้ำ แผนการผลิตและการตลาดข้าวครบวงจร ธนาคารสินค้าเกษตร พัฒนาพื้นที่ ส.ป.ก. และยกระดับความเข้มแข็งของสหกรณ์ ส่วนที่เหลือ ไม่ได้เข้าร่วมโครงการสำคัญของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ละ ไม่น่าสนใจ/ไม่ทราบว่าเข้าร่วมโครงการหรือไม่ ร้อยละ 11.99 และ 10.76 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.5)

ตารางที่ 3.5 การเข้าร่วมโครงการสำคัญของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

รายการ	ร้อยละ
1) เข้าร่วมโครงการ	77.25
1.1) ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)	40.22
1.2) เกษตรอินทรีย์	27.97
1.3) ระบบส่งเสริมเกษตรแบบแปลงใหญ่	24.84
1.4) การพัฒนาเกษตรกรสู่ Smart Farmer	10.37
1.5) การพัฒนาคุณภาพสินค้าเกษตรสู่มาตรฐาน (GAP)	7.63
1.6) การบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรม (Zoning by Agri-Map)	6.32
1.7) ระบบส่งน้ำและกระจายน้ำ	6.06
1.8) แผนการผลิตและการตลาดข้าวครบวงจร	3.91
1.9) ธนาคารสินค้าเกษตร	3.72
1.10) พัฒนาพื้นที่ ส.ป.ก.	2.80
1.11) ยกระดับความเข้มแข็งของสหกรณ์	2.09
1.12) อื่น ๆ เช่น โครงการ 9101	16.23
2) ไม่ได้เข้าร่วมโครงการ	11.99
3) ไม่แน่ใจ/ไม่ทราบ	10.76

ที่มา : จากการสำรวจ

หมายเหตุ : สมาชิกในครัวเรือนสามารถเข้าร่วมโครงการสำคัญของกระทรวงเกษตรสหกรณ์ได้มากกว่า 1 โครงการ

บทที่ 4 ผลการประเมินผล

การประเมินผลโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ (5 ประสาน สืบสานเกษตรทฤษฎีใหม่ ถวายในหลวง) ปี 2560 เพื่อประเมินผลการดำเนินงาน ผลผลิต และผลลัพธ์ ระหว่างวันที่ 1 มกราคม - 31 กันยายน 2560 โดยพิจารณาตามประเด็นตัวชี้วัดการประเมินผล ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า (Inputs) กระบวนการ (Process) ผลผลิต (Outputs) ผลลัพธ์ (Outcome) โดยเปรียบเทียบผลการดำเนินงานกับเป้าหมาย หรือเปรียบเทียบก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการของเกษตรกร ดังนี้

4.1 ปัจจัยนำเข้า (Inputs)

4.1.1 งบประมาณในการดำเนินงานโครงการ

การดำเนินงานโครงการใช้งบประมาณปกติของหน่วยงานรวมทั้งสิ้น 77,219,200 บาท จำแนกเป็น งบประมาณสำหรับจัดหาปัจจัยการผลิต จำนวน 66,719,200 บาท และงบประมาณสำหรับการส่งเสริมองค์ความรู้ให้กับเกษตรกร จำนวน 10,500,000 บาท ดังนี้

1) งบประมาณสำหรับจัดหาปัจจัยการผลิตให้กับเกษตรกร โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้จัดสรรงบประมาณเพื่อจัดหาปัจจัยการผลิตเพื่อการพึ่งพาตนเองเบื้องต้นให้กับเกษตรกร รวมทั้งสิ้น 66,719,200 บาท ส่วนใหญ่ร้อยละ 62.95 เป็นงบประมาณในการจัดหาพันธุ์ปลากินพืช รองลงมาร้อยละ 27.08 จัดหาพันธุ์สัตว์ปีก และร้อยละ 7.75 จัดหาพันธุ์ไม้ผล ตามลำดับ (ตารางที่ 4.1)

ตารางที่ 4.1 งบประมาณสำหรับจัดหาปัจจัยการผลิตให้เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ

ปัจจัยการผลิต	งบประมาณ (บาท)	ร้อยละ
1. เมล็ดพันธุ์ผัก	477,200	0.72
2. พันธุ์ไม้ผล	5,172,500	7.75
3. ท่อนพันธุ์หม่อน	1,000,000	1.50
4. พันธุ์ปลากินพืช	42,000,000	62.95
5. พันธุ์สัตว์ปีก อาหาร และเวชภัณฑ์	18,069,500	27.08
รวม	66,719,200	100.00

ที่มา : กองประสานงานโครงการพระราชดำริ สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

2) งบประมาณสำหรับการส่งเสริมองค์ความรู้เชิงปฏิบัติการให้กับเกษตรกร

หน่วยงานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในส่วนกลางได้ออนเงินงบประมาณให้หน่วยงานระดับจังหวัดที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบดูแลเกษตรกร ในการส่งเสริมองค์ความรู้เชิงปฏิบัติการ โดยการพาไปศึกษาดูงานในสถานที่ต่าง ๆ รายละ 1 ครั้ง ในอัตรา 150 บาทต่อราย ใช้งบประมาณทั้งสิ้น 10,500,000 บาท (ตารางที่ 4.2)

ตารางที่ 4.2 งบประมาณสำหรับการส่งเสริมองค์ความรู้เชิงปฏิบัติการ

หน่วยงาน	จำนวนเกษตรกร (ราย)	งบประมาณ (บาท)
1. กรมการข้าว	2,181	327,150
2. กรมชลประทาน	7,014	1,052,100
3. กรมตรวจบัญชีสหกรณ์	2,750	412,500
4. กรมพัฒนาที่ดิน	6,292	943,800
5. กรมปศุสัตว์	6,797	1,019,550
6. กรมประมง	6,258	938,700
7. กรมวิชาการเกษตร	3,861	579,150
8. กรมส่งเสริมการเกษตร	15,757	2,363,550
9. กรมส่งเสริมสหกรณ์	5,507	826,050
10. กรมหม่อนไหม	1,426	213,900
11. สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม	4,322	648,300
12. สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร	98	14,700
13. สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์	7,737	1,160,550
รวม	70,000	10,500,000

ที่มา : กองประสานงานโครงการพระราชดำริ สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

หมายเหตุ : สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีการสนับสนุนงบประมาณให้หน่วยงานอื่น ได้แก่ การยางแห่งประเทศไทย องค์การตลาดเพื่อเกษตรกร องค์การสะพานปลา องค์การส่งเสริมกิจการโคนมแห่งประเทศไทย สำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร และสภาเกษตรกรแห่งชาติ

4.1.2 หน่วยงานและบุคลากรที่มีส่วนร่วมในการดำเนินงานโครงการ การดำเนินงานโครงการประกอบด้วยภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1) ภาครัฐ ประกอบด้วย หน่วยงานราชการ และรัฐวิสาหกิจในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ รวมทั้งสิ้น 17 หน่วยงาน ได้แก่ (1) กรมการข้าว (2) กรมปศุสัตว์ (3) กรมประมง (4) กรมวิชาการเกษตร (5) กรมหม่อนไหม (6) กรมชลประทาน (7) กรมพัฒนาที่ดิน (8) กรมส่งเสริมการเกษตร (9) กรมส่งเสริมสหกรณ์ (10) กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ (11) สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (12) สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (13) สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (14) การยางแห่งประเทศไทย (14) องค์การตลาดเพื่อเกษตรกร (15) องค์การสะพานปลา (16) สภาเกษตรกรแห่งชาติ และ (17) กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาการเกษตร โดยทำหน้าที่รับสมัคร จัดกลุ่มเกษตรกรตามความพร้อมคัดเลือกปราชญ์เกษตรกรหรือเกษตรกรต้นแบบหรือประธาน ศพก. เพิ่มพูนองค์ความรู้แก่เกษตรกร แนะนำส่งเสริมการทำบัญชี ประสานขอรับการสนับสนุนปัจจัยการผลิตตามความต้องการของเกษตรกร ส่งเสริมกิจกรรมการผลิตให้มีความหลากหลาย จัดหาตลาดเพื่อรองรับผลผลิตของเกษตรกร การรายงานความก้าวหน้าการดำเนินงาน และการติดตามประเมินผลโครงการ

2) ภาคประชาสังคม ประกอบด้วย ปราชญ์เกษตรกร เกษตรกรต้นแบบ และประธานศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) รวมทั้งสิ้น 3,525 ราย ทำหน้าที่ในการสร้างแรงบันดาลใจ แนะนำ ช่วยเหลือ สร้างเกษตรกรต้นกำเนิด และสร้างทายาทเกษตรกร (Cell ใหม่)

3) ภาคเอกชน ประกอบด้วย บริษัท เครือเจริญโภคภัณฑ์ จำกัด (มหาชน) บริษัท เบทาโกร จำกัด (มหาชน) บริษัท ไทยเบฟเวอเรจ จำกัด (มหาชน) บริษัท สยามคูโบต้า คอร์ปอเรชั่น จำกัด บริษัท น้ำตาลมิตรผล จำกัด บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) บริษัท บางจากปิโตรเลียม จำกัด (มหาชน) รวมถึงหน่วยงานภาคเอกชนในพื้นที่ให้การสนับสนุนการดำเนินงานโครงการ ทำหน้าที่สนับสนุนเทคนิค วิชาการ ปัจจัยการผลิต ทุนทรัพย์สำหรับตอบแทนปราชญ์ ทุนเริ่มต้นสำหรับเกษตรกรตามความจำเป็น และจัดหาตลาดเพื่อรองรับผลผลิตของเกษตรกร

4) สถาบันการศึกษา ประกอบด้วย สถาบันการศึกษาในพื้นที่ภายใต้การกำกับดูแลของ สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษา รวมทั้งสำนักงานส่งเสริม การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย มีหน้าที่สนับสนุนเทคนิค วิชาการ รวมถึงนักศึกษา เป็นลูกมือปราชญ์เกษตรกรฯ ฝึกงานในแปลงเกษตรกร

5) เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ ประกอบด้วย เกษตรกรกลุ่มพร้อมมาก จำนวน 21,477 ราย เกษตรกรกลุ่มพร้อมปานกลาง จำนวน 41,094 ราย และเกษตรกรกลุ่มพร้อม จำนวน 7,413 ราย รวมทั้งสิ้น 70,002 ราย มีหน้าที่เข้าร่วมกิจกรรมพบปะกับปราชญ์เกษตรกรฯ เพื่อสร้างแรงบันดาลใจ ระเบิดจากข้างในและวางแผนการผลิต การลงมือทำในพื้นที่โดยลงทำอย่างที 1 เก็บเกี่ยวผลผลิต เพื่อบริโภคในครัวเรือน ส่วนที่เหลือจึงจำหน่ายสร้างรายได้แก่ครอบครัว จัดทำบัญชีครัวเรือนหรือบัญชี ฟาร์ม ลงมือทำกิจกรรมเพิ่มขึ้น และขยายผลสู่การทำเกษตรทฤษฎีใหม่อย่างเต็มรูปแบบต่อไป

4.1.3 การส่งเสริมองค์ความรู้เชิงปฏิบัติการให้แก่เกษตรกร

หน่วยงานที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบเกษตรกรดำเนินการส่งเสริมองค์ความรู้ เชิงปฏิบัติการให้กับเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการทุกราย ดำเนินการได้ 70,002 ราย เป็นไปตามเป้าหมาย โดยให้หน่วยงานต้นสังกัดในส่วนกลางโอนเงินงบประมาณให้หน่วยงานระดับจังหวัด ในการพาเกษตรกร ไปศึกษา ดูงาน ในสถานที่ต่าง ๆ ได้แก่ ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจาก พระราชดำริ รวมถึงสถาบันการศึกษาที่เป็นต้นแบบในการทำเกษตรผสมผสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งเนื้อหาที่เกษตรกรได้รับจากการศึกษาดูงาน อาทิ การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ การบริหารจัดการน้ำ การทำบัญชีครัวเรือนหรือบัญชีฟาร์ม การจัดการฟาร์ม การดูแลโดยชีววิธี วิถีธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์ การปรับปรุงบำรุงดิน เป็นต้น

4.2 กระบวนการ (Process)

การประเมินผลด้านกระบวนการ เป็นการประเมินผลเพื่อศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการโครงการตามกระบวนการทำงานของโครงการ ประกอบด้วย การรับสมัครและจัดกลุ่มเกษตรกร การมอบหมายให้ปราชญ์เกษตรกรฯ รับผิดชอบดูแลเกษตรกร การบริหารจัดการโครงการ การประกาศ รายชื่อผู้มีส่วนร่วมโครงการ การจัดกิจกรรมพบปะ 5 ประสานฯ การจัดทำสมุดตรวจเยี่ยม จัดทำผังแปลง และแผนการผลิตของเกษตรกร การจัดหาตลาดรองรับผลผลิตของเกษตรกร และการติดตามเยี่ยมเยียน เกษตรกร ดังนี้

4.2.1 การรับสมัครและจัดกลุ่มเกษตรกร

โครงการได้กำหนดเป้าหมายในการรับสมัครเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ 70,000 ราย มีเกษตรกรสมัครเข้าร่วมโครงการ จำนวน 70,002 ราย มากกว่าเป้าหมาย โดยมีการจัดกลุ่มเกษตรกรออกเป็น 3 กลุ่ม ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด (รายละเอียดในบทที่ 1 บทนำ) ประกอบด้วย เกษตรกรกลุ่มที่มีความพร้อมมาก จำนวน 21,477 ราย กลุ่มที่มีความพร้อมปานกลาง จำนวน 41,094 ราย และกลุ่มที่มีความพร้อม จำนวน 7,413 ราย

ทั้งนี้ มีปัญหาอุปสรรค เช่น การประชาสัมพันธ์และชี้แจงเกษตรกรน้อยเกินไป ทำให้เกษตรกรที่สมัครไม่รู้รายละเอียดของโครงการทั้งหมด ระยะเวลาในการรับสมัครและตรวจสอบคุณสมบัติมีน้อย ทำให้ได้เกษตรกรบางส่วนที่มีคุณสมบัติไม่เป็นไปตามที่กำหนด มีการปรับเปลี่ยนหลักเกณฑ์การรับสมัครทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดความสับสน โดยในช่วงแรกไม่ได้กำหนด Start Zero ซึ่งเมื่อมีการกำหนดในภายหลังจึงทำให้เกษตรกรบางส่วนขาดคุณสมบัติเข้าร่วมโครงการ เกษตรกรส่วนใหญ่ทำการเกษตรเป็นพื้นฐานอยู่แล้วจึงไม่ใช้กลุ่ม Start Zero ที่แท้จริง เกษตรกรที่สมัครบางส่วนมีความคาดหวังจะได้รับการสนับสนุนปัจจัยการผลิตจากโครงการจำนวนมาก ผู้เข้าร่วมโครงการบางรายอายุมากทำให้ทำการเกษตรได้ไม่เต็มที่ มีการกำหนดเป้าหมายเกษตรกรเข้าร่วมโครงการจำนวนมาก แต่มีบางพื้นที่เกษตรกรที่มีคุณสมบัติตามโครงการค่อนข้างน้อย เช่น ในภาคเหนือเกษตรกรที่มีแหล่งน้ำไม่มาก อีกทั้งคำนิยามวิธีการจัดกลุ่มเกษตรกรแต่ละกลุ่มมีความคล้ายคลึงกันจึงทำให้การจัดกลุ่มที่ชัดเจนได้ยาก

4.2.2 การมอบหมายให้ปราชญ์เกษตร/เกษตรกรต้นแบบ/ประธาน ศพก. ในการดูแลเกษตรกร

ปราชญ์เกษตร เกษตรกรต้นแบบ และประธาน ศพก. ที่เข้าร่วมสนับสนุนโครงการ จำนวน 3,525 ราย มีภารกิจเพื่อทำหน้าที่สร้างแรงบันดาลใจให้เกษตรกรระเบิดจากข้างใน มีการวางแผนการผลิตและลงมือทำในพื้นที่เข้าร่วมโครงการ และโครงการได้มอบหมายให้ปราชญ์เกษตรฯ ให้รับผิดชอบดูแลเกษตรกร จำนวน 3 - 5 ราย ตามความเหมาะสม แต่ไม่เกิน 10 ราย จากการสำรวจปราชญ์เกษตรฯ พบว่า ปราชญ์เกษตรฯ ร้อยละ 95.27 มีความรู้ความเข้าใจในภารกิจของตนเอง ส่วนที่เหลือร้อยละ 4.73 ไม่ทราบภารกิจของตนเองที่ชัดเจน เนื่องจากมีภารกิจมากจึงไม่ได้เข้าร่วมประชุม และบางส่วนไม่ทราบชื่อและที่อยู่ของเกษตรกรที่ตนเองรับผิดชอบ ในส่วนของความเหมาะสมของสัดส่วนการรับผิดชอบเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการของปราชญ์เกษตรฯ พบว่า ปราชญ์เกษตรฯ ร้อยละ 88.06 คิดว่าสัดส่วน 1 : 10 ที่โครงการกำหนดเหมาะสม ส่วนปราชญ์เกษตรฯ ที่เหลือร้อยละ 11.94 คิดว่าไม่เหมาะสมโดยสัดส่วนที่เหมาะสมในการรับผิดชอบดูแลเกษตรกรควรเป็น 1 : 8 กล่าวคือ ปราชญ์เกษตรฯ 1 ราย ควรจะดูแลเกษตรกร จำนวน 8 ราย เนื่องจาก ปราชญ์เกษตรฯ มีภารกิจมาก เวลาในการติดตามเยี่ยมเยียนอย่างใกล้ชิดน้อย กอปรกับระยะทางในการดูแลเกษตรกรอยู่ไกล (ตารางที่ 4.3)

ทั้งนี้ ยังมีปัญหาอุปสรรคในการดำเนินการ เช่น จำนวนปราชญ์เกษตรฯ ที่สมัครมีจำนวนน้อย เนื่องจากบางส่วนได้สมัครเป็นเกษตรกรในโครงการแล้ว ระยะเวลาในการรับสมัครและการคัดกรองปราชญ์เกษตรฯ น้อย เกษตรกรที่รับผิดชอบอยู่แบบกระจายและบางส่วนอยู่ไกลทำให้การติดตามเยี่ยมเยียนไม่สะดวก เนื่องจากต้องทำกิจกรรมในแปลงของตนเอง อีกทั้งยังต้องทำหน้าที่เป็นวิทยากรหรือเป็นอาสาสมัครของหน่วยงานอื่น ๆ ด้วย รวมถึงโครงการไม่มีงบประมาณในการติดตามเยี่ยมเยียนเกษตรกรที่ได้รับมอบหมายในกรณีที่จะไปด้วยตนเอง หรือสิ่งตอบแทนจากการทำงานให้โครงการชัดเจน

4.2.3 การมีแปลงตัวอย่างความสำเร็จในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่เพื่อเป็นต้นแบบให้เกษตรกร

เพื่อเป็นการสร้างแรงบันดาลใจให้กับเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ ปราชญ์เกษตรฯ ควรจะมีแปลงตัวอย่างความสำเร็จในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ในการเป็นแปลงต้นแบบให้กับเกษตรกรที่รับผิดชอบ พบว่า ปราชญ์เกษตรฯ ที่ได้รับมอบหมายให้ดูแลเกษตรกร ร้อยละ 96.64 มีแปลงตัวอย่างความสำเร็จให้เกษตรกรได้ศึกษาดูงานเพื่อนำไปปรับใช้ในแปลงของตนเอง ส่วนที่เหลือ ร้อยละ 3.36 ไม่มีแปลงตัวอย่างฯ เนื่องจากอยู่ระหว่างการปรับปรุงพื้นที่ให้เป็นเกษตรทฤษฎีใหม่ เป็นวิทยากรที่มีความรู้อยู่แล้วแต่ไม่มีพื้นที่การเกษตรเป็นของตนเองจึงไม่ได้ทำแปลงตัวอย่าง และบางส่วนใช้ฐานเรียนรู้ของ ศพก. เป็นแปลงตัวอย่างให้เกษตรกรศึกษาดูงาน เป็นต้น (ตารางที่ 4.3)

ตารางที่ 4.3 การมอบหมายให้ปราชญ์เกษตร เกษตรกรต้นแบบ และประธาน ศพก. ดูแลเกษตรกร

ความคิดเห็น	ร้อยละ
1. ความเข้าใจภารกิจของปราชญ์เกษตรฯ	
- มีความรู้ความเข้าใจ	95.27
- ไม่ทราบภารกิจ	4.73
2. สัดส่วนในการดูแลเกษตรกร	
- เหมาะสม	88.06
- ไม่เหมาะสม	11.94
3. แปลงตัวอย่างความสำเร็จในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่	
- มีแปลงตัวอย่าง	96.64
- ไม่มีแปลงตัวอย่าง	3.36

ที่มา : จากการสำรวจ

4.2.4 การบริหารจัดการโครงการ

เพื่อให้การขับเคลื่อนการดำเนินงานโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเกิดผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นรูปธรรม และมีการบูรณาการจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จึงได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการและคณะทำงานเพื่อขับเคลื่อนโครงการ รวมทั้งการให้คำแนะนำการปฏิบัติงาน และจัดทำแผนปฏิบัติงานต่าง ๆ ดังนี้

1) การแต่งตั้งคณะกรรมการระดับกระทรวง

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้มีคำสั่งที่ 920/2559 วันที่ 9 พฤศจิกายน 2559 เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ประกอบด้วย พลเอก ปฐมพงศ์ ประถมภักุณางจินตนา ชัยยวรรณาการ ผู้ช่วยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พลเอกประสาธ สุขเกษตรเลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นที่ปรึกษา ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นประธานคณะกรรมการ รองปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นรองประธานฯ หัวหน้าส่วนราชการ เป็นคณะกรรมการ มีอำนาจหน้าที่กำหนดแนวทางการดำเนินงานและการขับเคลื่อนโครงการให้คำแนะนำ บริक्षा แก้ไขปัญหาอุปสรรค ติดตามผลการดำเนินงาน และรายงานผลให้ผู้บริหารทราบอย่างต่อเนื่อง

2) การแต่งตั้งคณะทำงานขับเคลื่อนโครงการระดับจังหวัด

จังหวัดได้มีการแต่งตั้งคณะทำงานเพื่อทำหน้าที่อำนวยความสะดวกการบริหารการขับเคลื่อนภาพรวมของจังหวัด จำนวน 77 จังหวัด เป็นไปตามเป้าหมาย อีกทั้งยังได้มีการแต่งตั้งคณะทำงานระดับ

อำเภอ เพื่อทำหน้าที่ให้คำปรึกษา แก้ไขปัญหา และประสานงานเพื่อขับเคลื่อนระดับอำเภอ และบางจังหวัด ได้มีการแต่งตั้งคณะทำงานระดับตำบล เพื่อขับเคลื่อนแนวทางการดำเนินงานสู่การปฏิบัติในพื้นที่และสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ

3) การให้คำแนะนำการปฏิบัติงาน

เพื่อให้การดำเนินงานโครงการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการดำเนินงานเป็นไปในทิศทางเดียวกันตามขั้นตอนที่กำหนด อีกทั้งเมื่อเกิดข้อสงสัยในขั้นตอนการปฏิบัติงานต่าง ๆ ในภายหลัง โครงการจึงได้มีการจัดทำหนังสือให้คำแนะนำการปฏิบัติงานเป็นระยะ รวมทั้งสิ้น 25 ฉบับ เพื่อให้คำแนะนำการปฏิบัติงานที่ชัดเจน เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ทำให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

4) การจัดทำแผนปฏิบัติงานประจำเดือน

โครงการนอกจากจะกำหนดกรอบการขับเคลื่อนโครงการในภาพรวมแล้ว ยังได้มีการจัดทำแผนปฏิบัติงานประจำเดือน เพื่อให้กิจกรรมการดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด โดยจะจัดทำแผนปฏิบัติงานล่วงหน้าก่อนการดำเนินงานในแต่ละเดือน

5) การติดต่อสื่อสารและการประสานงาน

เพื่อให้การติดต่อสื่อสาร การประสานงาน และการประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงานระหว่างผู้บริหารกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในส่วนกลางและระดับจังหวัด จึงได้ใช้ Application Line ในการสร้างกลุ่ม “พูดคุยเกษตรกรทฤษฎีใหม่” ทั้งในระดับกระทรวงฯ และระดับจังหวัด เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ เกษตรกร ปรชาชนเกษตรกร เกษตรกรต้นแบบ ประธาน ศพก. ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษา ซึ่งเป็น 5 ประสานฯ ในระดับจังหวัด ได้ใช้ในการประสานงาน หรือติดต่อสื่อสารกัน

4.2.5 การประกาศรายชื่อผู้มีส่วนร่วมโครงการ

เพื่อสร้างความภาคภูมิใจในการร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการน้อมนำศาสตร์ของพระราชามาดำเนินการเพื่อถวายแด่ในหลวงรัชกาลที่ 9 จึงกำหนดให้จังหวัดได้มีการจัดทำประกาศรายชื่อผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน “5 ประสาน สืบสานเกษตรทฤษฎีใหม่ ถวายในหลวง” ลงนามโดยผู้ว่าราชการจังหวัด และนำไปติดประกาศประชาสัมพันธ์ให้ทราบทั่วทั้งจังหวัด มีผลการดำเนินงาน ดังนี้

1) จัดทำประกาศรายชื่อราษฎรเกษตร เกษตรกรต้นแบบ และประธาน ศพก. ที่เป็นตัวช่วยดำเนินการ ดำเนินการได้ 77 จังหวัด เป็นไปตามเป้าหมาย

2) จัดทำประกาศรายชื่อเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ ดำเนินการได้ 77 จังหวัด เป็นไปตามเป้าหมาย

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีการประกาศรายชื่อผู้เข้าร่วมโครงการ ยังมีเกษตรกรบางส่วนขอลาออกจากการเข้าร่วมโครงการเนื่องจากมีภารกิจมากไม่สามารถดำเนินงานตามโครงการได้ ทำให้ต้องมีการเปลี่ยนแปลงรายชื่อเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการใหม่เพื่อทดแทนเกษตรกรที่ลาออกไป

4.2.6 การจัดกิจกรรม “พบปะ 5 ประสานฯ”

1) การจัดงาน "5 ประสาน สืบสานเกษตรทฤษฎีใหม่ ถวายในหลวง"

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้มีการจัดงาน "5 ประสาน สืบสานเกษตรทฤษฎีใหม่ ถวายในหลวง" ขึ้น ในวันพฤหัสบดี ที่ 23 กุมภาพันธ์ 2560 ณ ห้องคอนเวนชันเซ็นเตอร์ โรงแรมรามารการ์เด็นส์ เพื่อให้ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องได้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่มากยิ่งขึ้น และเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่สู่ความยั่งยืนและ

ขยายผลออกสู่วงกว้าง ผู้เข้าร่วมงานประกอบด้วย (1) ภาครัฐ ได้แก่ ผู้บริหารกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ประธาน SC และเกษตรและสหกรณ์จังหวัด 77 จังหวัด (2) สถาบันการศึกษา โดย รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (3) ภาคประชารัฐ ได้แก่ ภาคเอกชน จำนวน 7 บริษัท (4) ภาคประชาสังคม ได้แก่ ประชาชน เกษตร และผู้แทน ศพก. และ (5) เกษตรกรร่วมโครงการ ได้แก่ ตัวแทนเกษตรกรร่วมโครงการกลุ่มพร้อมมาก (Start Zero) จาก 77 จังหวัด จังหวัดละ 2 ราย รวม 154 ราย กิจกรรมประกอบด้วย การมอบนโยบายขับเคลื่อนโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ โดย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ การเสวนาผู้มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ 5 ประสาน การร่วมปฏิญาณตนในการนำศาสตร์พระราชามาปฏิบัติ และจัดนิทรรศการศาสตร์พระราชานำ “เกษตรทฤษฎีใหม่” และนิทรรศการปราชญ์เกษตรกรต้นแบบ 4 ภาค มีผู้เข้าร่วมงานจำนวน 1,063 ราย

2) การจัดกิจกรรม “พบปะ 3 ประสานฯ และพบปะ 5 ประสานฯ”

โครงการกำหนดให้มีการจัดกิจกรรม “พบปะ 3 ประสานฯ” และ “พบปะ 5 ประสานฯ” ในระดับจังหวัดและระดับอำเภอ โดย กิจกรรมพบปะ 3 ประสานฯ ประกอบด้วย เกษตรกร ภาครัฐ และปราชญ์เกษตรฯ และกิจกรรมพบปะ 5 ประสาน ประกอบด้วย เกษตรกร ปราชญ์เกษตรฯ ภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษา โดยจังหวัดดำเนินการได้ 77 จังหวัด ครบถ้วนตามเป้าหมาย และเมื่อสอบถามเกษตรกร พบว่า เกษตรกรร้อยละ 90.75 ได้เข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว เฉลี่ยรายละ 3 - 4 ครั้ง ต่อราย ส่วนเกษตรกร ร้อยละ 9.25 ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว เนื่องจากติดภารกิจในช่วงเวลาที่มีการจัดกิจกรรม (ภาพที่ 4.1)

ภาพที่ 4.1 ร้อยละปราชญ์เกษตรและเกษตรกรที่เข้าร่วมกิจกรรมพบปะ 3 ประสานฯ และ 5 ประสานฯ

ทั้งนี้ สำหรับปัญหาอุปสรรคในการจัดกิจกรรมพบปะ 3 ประสานฯ และพบปะ 5 ประสานฯ เช่น ผู้เกี่ยวข้องแต่ละภาคส่วนของ 5 ประสานฯ มีภารกิจมาก บางครั้งมีเวลาไม่ตรงกัน ทำให้การพบปะไม่พร้อมเพียงกันในทุกครั้ง โดยส่วนใหญ่จะเป็นการพบปะ 3 ประสานฯ บางหน่วยงานมีเจ้าหน้าที่ไม่มาก ในกรณีที่มีการจัดงานพบปะ 5 ประสานฯ พร้อมกัน ทำให้เจ้าหน้าที่ไม่สามารถไปร่วมได้ทั้งหมด งบประมาณสำหรับการจัดกิจกรรม 5 ประสานฯ ไม่เพียงพอ เนื่องจากต้องเจียดจ่ายจากงบปกติของหน่วยงานมาดำเนินการ

4.2.7 การทำสมุดตรวจเยี่ยมให้เกษตรกร

โครงการกำหนดให้จัดทำสมุดตรวจเยี่ยมมอบให้กับเกษตรกร สำหรับบันทึกการเยี่ยมเยียนเกษตรกรของ 5 ประสาน และภาคส่วนอื่น ๆ โดยเมื่อไปถึงบ้านเกษตรกรให้อ่านบันทึกในสมุดเยี่ยมก่อนเพื่อจะได้ทราบประวัติการเยี่ยมเยียน สภาพปัญหา และข้อเสนอแนะของผู้ที่เข้ามาเยี่ยมเยียนก่อนหน้า

เพื่อให้การวิเคราะห์และแนะนำได้ตรงกับปัญหา และไปในทิศทางเดียวกันกับข้อเสนอแนะก่อนหน้า ซึ่งหน่วยงานที่รับผิดชอบเกษตรกรได้จัดทำสมุดตรวจเยี่ยมส่งมอบให้เกษตรกรทุกรายซึ่งเป็นไปตามเป้าหมาย

4.2.8 การจัดทำผังแปลงที่เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่

การจัดสรรพื้นที่เพื่อทำเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรหลังจากเข้าร่วมโครงการพบว่า เกษตรกรร้อยละ 61.68 ได้จัดทำผังแปลง โดยจำแนกเป็นเกษตรกรร้อยละ 19.56 มีการจัดทำผังแปลงก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการ ร้อยละ 19.56 จัดทำผังแปลงเฉพาะหลังเข้าร่วมโครงการ และร้อยละ 19.52 มีการจัดทำผังแปลงเฉพาะก่อนเข้าร่วมโครงการ ส่วนเกษตรกรที่เหลือร้อยละ 38.32 ไม่ได้จัดทำผังแปลงเนื่องจากไม่ทราบว่าต้องทำ ไม่มีเวลา พื้นที่แปลงเป็นเกษตรผสมผสานอยู่แล้ว ไม่มีความรู้ในการจัดทำผังแปลงที่ชัดเจน ต้องร่วมกับเจ้าหน้าที่จึงจะสามารถดำเนินการได้ (ตารางที่ 4.4)

4.2.9 การจัดทำแผนการผลิตและการดำเนินการตามแผนของเกษตรกร

การจัดทำแผนการผลิตของเกษตรกรเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ประสบความสำเร็จ จากการสำรวจพบว่า เกษตรกรมีการจัดทำแผนการผลิตแล้ว ร้อยละ 74.56 โดยเกษตรกรร้อยละ 16.59 จัดทำแผนเป็นลายลักษณ์อักษร และเกษตรกรร้อยละ 57.97 ไม่ได้ทำเป็นลายลักษณ์อักษร ส่วนที่เหลือร้อยละ 25.44 ยังไม่ได้จัดทำแผนการผลิต เนื่องจากไม่ทราบว่าต้องทำ เป็นการทำกิจกรรมที่เป็นปกติอยู่แล้วไม่จำเป็นต้องทำแผน ไม่มีความรู้ในการทำแผนการผลิต ไม่เห็นความสำคัญเนื่องจากผลผลิตมีไม่มากนัก เน้นผลิตเพื่อการบริโภคเป็นหลัก ไม่ได้ผลิตเพื่อการค้า

ทั้งนี้ สำหรับเกษตรกรที่ได้จัดทำแผนการผลิตแล้วพบว่า ร้อยละ 97.11 ได้ดำเนินการตามแผนการผลิตแล้ว จำแนกเป็นร้อยละ 52.84 ดำเนินการตามแผนการผลิตได้ทั้งหมด และร้อยละ 44.27 ทำตามแผนการผลิตได้บางส่วน และเกษตรกรส่วนที่เหลือ ร้อยละ 2.89 ยังไม่ได้ดำเนินการตามแผนเนื่องจากอยู่ระหว่างเตรียมการ (ตารางที่ 4.4)

ตารางที่ 4.4 การจัดทำผังการผลิต แผนการผลิต และการปฏิบัติตามแผนการผลิตของเกษตรกร

รายการ	ร้อยละ
1. การทำผังการผลิต	
1.1 ทำผังการผลิต	61.68
- ก่อนเข้าร่วมโครงการ	13.62
- หลังเข้าร่วมโครงการ	19.52
- ก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการ	19.56
1.2 ไม่ได้ทำผังการผลิต	38.32
2. แผนการผลิต	
2.1 ทำแผนการผลิต	74.56
- เป็นลายลักษณ์อักษร	16.59
- ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร	57.97
2.2 ไม่ได้ทำแผนการผลิต	25.44

ที่มา : จากการสำรวจ

ตารางที่ 4.4 (ต่อ) การจัดทำผังการผลิต แผนการผลิต และการปฏิบัติตามแผนการผลิตของเกษตรกร

รายการ	ร้อยละ
3. การปฏิบัติตามแผนการผลิต	
3.1 ดำเนินการตามแผน	97.11
- ดำเนินการได้ทั้งหมด	52.84
- ดำเนินการได้บางส่วน	44.27
3.2 ไม่ได้ดำเนินการ	2.89

ที่มา : จากการสำรวจ

4.2.10 การจัดหาตลาดเพื่อรองรับผลผลิตของเกษตรกร

ผลผลิตของเกษตรกรที่ได้รับนอกจากจะใช้เพื่อการบริโภคในครัวเรือนแล้ว บางส่วนเกษตรกรจะนำผลผลิตไปจำหน่ายเพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ในครัวเรือน จึงกำหนดให้หน่วยงานในระดับจังหวัดประสานเตรียมการหาตลาดเพื่อรองรับผลผลิตของเกษตรกร ในรายที่ยังไม่มีตลาดรองรับ เช่น ตลาดท้องถิ่น ตลาดที่แต่ละหน่วยงานในจังหวัดมีเครือข่ายอยู่แล้ว สถานีจำหน่ายน้ำมันของ ปตท. หรือ บางจาก หรืออาจจะแลกเปลี่ยนผลผลิตกันภายในกลุ่มเกษตรกรด้วย โดยพบว่า หน่วยงานในระดับจังหวัดมีการเตรียมหาตลาดรองรับผลผลิตแล้ว จำนวน 575 แห่ง เช่น ตลาดท้องถิ่น ตลาดที่แต่ละหน่วยงานในจังหวัดมีเครือข่ายอยู่แล้ว สถานีบริการน้ำมันของ ปตท. หรือบางจาก ในบางพื้นที่ที่ยังไม่มีการเตรียมการ เนื่องจากไม่มีปัญหาเรื่องการจำหน่ายผลผลิต เกษตรกรมีตลาดรองรับอยู่แล้ว และปริมาณผลผลิตไม่มากจึงไม่มีปัญหาเรื่องการตลาด

4.2.11 การติดตามเยี่ยมเยียนเกษตรกร

การติดตามเยี่ยมเยียนให้คำแนะนำแก่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ การทำบัญชีครัวเรือน การจัดการฟาร์ม และการปรับปรุงบำรุงดิน สำหรับการติดตามเยี่ยมเยียนเกษตรกร พบว่า ภาคส่วนต่าง ๆ ได้มีการติดตามเยี่ยมเยียนเกษตรกรภาพรวม กลุ่มพร้อมมาก 21,477 ราย (ร้อยละ 100) กลุ่มพร้อมปานกลาง 39,652 ราย (ร้อยละ 96.49) และกลุ่มพร้อม 7,240 ราย (ร้อยละ 97.43) (ตารางที่ 4.5)

ตารางที่ 4.5 การติดตามเยี่ยมเยียนให้คำปรึกษาแนะนำในลักษณะเพื่อนช่วยเพื่อน

หน่วย : ราย

รายการ	เป้าหมาย	ผลการดำเนินงาน	
		จำนวน	ร้อยละ
1. กลุ่มพร้อมมาก	21,477	21,477	100.00
2. กลุ่มพร้อมปานกลาง	41,094	39,652	96.49
3. กลุ่มพร้อม	7,431	7,240	97.43
รวม	70,002	68,369	98.93

ที่มา : กองประสานงานโครงการพระราชดำริ สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ส่วนของการติดตามเยี่ยมเยียนเกษตรกรของปราชญ์เกษตรกร พบว่า ปราชญ์เกษตรกร ร้อยละ 88.44 มีการติดตามเยี่ยมเยียนเกษตรกรเฉลี่ย 2 - 3 ครั้ง/ราย ระยะทางระหว่างที่อยู่อาศัยของ ปราชญ์เกษตรกร กับเกษตรกรที่รับผิดชอบ มีระยะทางเฉลี่ย 9.98 กิโลเมตร มีค่าใช้จ่ายในการติดตาม เยี่ยมเยียน 100 - 150 บาท/ราย ซึ่งเป็นค่าน้ำมัน ค่าโทรศัพท์ ค่าอาหาร และค่าปัจจัยการผลิตที่สนับสนุน เพิ่มเติมให้แก่เกษตรกร ปราชญ์เกษตรกรที่เหลือร้อยละ 11.56 ไม่ได้ไปติดตามเยี่ยมเยียนเกษตรกรเนื่องจาก มีภารกิจมาก เวลาในการติดตามเยี่ยมเยียนอย่างใกล้ชิดน้อย และระยะทางในการดูแลเกษตรกรอยู่ไกล (ตารางที่ 4.6)

ตารางที่ 4.6 การติดตามเยี่ยมเกษตรกรของปราชญ์เกษตรกร

รายการ	ผลการดำเนินงาน
1. มีการติดตามเยี่ยมเยียน	88.44
1.1 จำนวนครั้งเฉลี่ย (ครั้ง/ราย)	2 - 3
1.2 ระยะทางเฉลี่ย (กิโลเมตร)	9.98
1.3 ค่าใช้จ่ายเฉลี่ย (บาท)	107.53
2. ไม่ได้การติดตามเยี่ยมเยียน	11.56
รวม	100.00

ที่มา : จากการสำรวจ

สำหรับการนำความรู้ คำแนะนำที่ได้รับจากการติดตามเยี่ยมเยียน พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 87.70 ได้นำความรู้ไปใช้ ซึ่งจำแนกเป็น เกษตรกรร้อยละ 47.31 ได้นำความรู้ไปใช้ทั้งหมด เกษตรกร ร้อยละ 30.50 นำไปใช้บางส่วน สำหรับเกษตรกรส่วนที่เหลือร้อยละ 5.88 ยังไม่ได้นำไปใช้ เนื่องจาก ไม่มีเวลาในการทำกิจกรรม อยู่ระหว่างเริ่มดำเนินการ พื้นที่ไม่เหมาะสมในการทำกิจกรรมบางอย่าง รวมทั้งยังไม่เข้าใจในบางเรื่อง (ตารางที่ 4.7)

ทั้งนี้ สำหรับการติดตามเยี่ยมเยียนเกษตรกรยังมีปัญหาอุปสรรค เช่น เจ้าหน้าที่ไม่สามารถ ติดตามเยี่ยมเยียนได้ตามแผนที่วางไว้ เนื่องจากมีภารกิจมาก งบประมาณ ยานพาหนะ และบุคลากร ไม่เพียงพอ รวมถึงเกษตรกรบางรายไม่อยู่ในพื้นที่หรือไม่พร้อมที่จะให้เยี่ยมเยียน เนื่องจากมีภารกิจมาก ทำให้พบปะเกษตรกรได้ยาก

ตารางที่ 4.7 การได้รับและนำความรู้ คำแนะนำที่ได้รับจากการติดตามเยี่ยมเยียนไปใช้ประโยชน์

หน่วย : ร้อยละ

เรื่อง	ได้รับคำแนะนำ/ความรู้				ไม่ได้รับคำแนะนำ/ ความรู้	รวม
	ใช้ทั้งหมด	ใช้บางส่วน	ไม่ได้ใช้	รวม		
1. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	55.08	37.52	0.59	93.19	6.81	100.00
2. การทำเกษตรทฤษฎีใหม่	52.72	39.55	0.85	93.12	6.88	100.00
3. การทำเกษตรผสมผสาน	54.62	36.02	0.72	91.36	8.64	100.00
4. การปลูกพืช	54.16	35.36	0.92	90.44	9.56	100.00
5. การเลี้ยงสัตว์	48.20	32.29	6.61	87.10	12.90	100.00

ที่มา : จากการสำรวจ

ตารางที่ 4.7 (ต่อ) การได้รับและนำความรู้ คำแนะนำที่ได้รับจากการติดตามเยี่ยมเยียนไปใช้ประโยชน์
หน่วย : ร้อยละ

เรื่อง	ได้รับคำแนะนำ/ความรู้			รวม	ไม่ได้รับคำแนะนำ/ ความรู้	รวม
	ใช้ทั้งหมด	ใช้บางส่วน	ไม่ได้ใช้			
6. การทำบัญชี	31.83	35.10	19.06	85.99	14.01	100.00
7. การจัดการฟาร์ม	35.56	30.52	9.63	75.70	24.30	100.00
8. การปรับปรุงบำรุงดิน	46.37	29.67	8.64	84.68	15.32	100.00
เฉลี่ย	47.31	34.50	5.88	87.70	12.30	100.00

ที่มา : จากการสำรวจ

4.3 ผลผลิต (Outputs)

การประเมินผลด้านผลผลิต เป็นการประเมินผลเพื่อศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวกับผลที่เกิดขึ้นจากการนำปัจจัยการผลิตเข้าสู่กระบวนการดำเนินงานโครงการ ประกอบด้วย ผลการรับสมัครเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ การถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ และหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การสนับสนุนปัจจัยการผลิตเพื่อการพึ่งพาตนเองเบื้องต้น และการใช้พื้นที่การเกษตรในแปลงที่เข้าร่วมโครงการ ดังนี้

4.3.1 การรับสมัครเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ

การรับสมัครเกษตรกรเพื่อเข้าร่วมโครงการได้กำหนดเป้าหมาย จำนวน 70,000 ราย แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ (1) เกษตรกรกลุ่มที่มีความพร้อมมาก 21,000 ราย (2) เกษตรกรกลุ่มพร้อมปานกลาง 42,000 ราย และ (3) เกษตรกรกลุ่มพร้อม 7,000 ราย

ผลการรับสมัครเกษตรกรกลุ่มพร้อมมาก ดำเนินการได้ จำนวน 21,477 ราย คิดเป็นร้อยละ 102.27 ของเป้าหมาย กลุ่มพร้อมปานกลาง ดำเนินการได้ 41,094 คิดเป็นร้อยละ 97.84 ของเป้าหมาย และกลุ่มพร้อม ดำเนินการได้ 7,431 ราย คิดเป็นร้อยละ 106.16 ของเป้าหมาย รวมมีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการทั้งสิ้น 70,002 ราย หรือคิดเป็น ร้อยละ 100.00 ของเป้าหมาย

4.3.2 การถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ และหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เกษตรกรเข้าร่วมโครงการได้รับการส่งเสริมองค์ความรู้เชิงปฏิบัติการ และการติดตามเยี่ยมเยียนให้คำแนะนำของภาคส่วนต่าง ๆ แล้ว จากการสำรวจ พบว่า ก่อนเข้าร่วมโครงการเกษตรกรร้อยละ 73.30 มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ หลังเข้าร่วมโครงการมีเกษตรกรร้อยละ 96.73 มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยเกษตรกรร้อยละ 72.40 มีความรู้เพิ่มขึ้น เกษตรกรร้อยละ 24.33 มีความรู้เท่าเดิม (ตารางที่ 4.8)

สำหรับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จากการสำรวจ พบว่า ก่อนเข้าร่วมโครงการเกษตรกรร้อยละ 76.63 มีความรู้ความเข้าใจดังกล่าว หลังเข้าร่วมโครงการมีเกษตรกรร้อยละ 98.01 มีความรู้ความเข้าใจหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเกษตรกรร้อยละ 73.05 มีความรู้ความเข้าใจมากขึ้น เกษตรกรร้อยละ 24.98 มีความรู้ความเข้าใจเท่าเดิม และ เกษตรกรร้อยละ 1.96 ไม่มีความรู้ความเข้าใจ ทั้งนี้ สาเหตุที่เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องเกษตรทฤษฎีใหม่และหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเท่าเดิม เนื่องจาก ความรู้ที่เกษตรกรได้รับเป็นองค์ความรู้เดิมที่

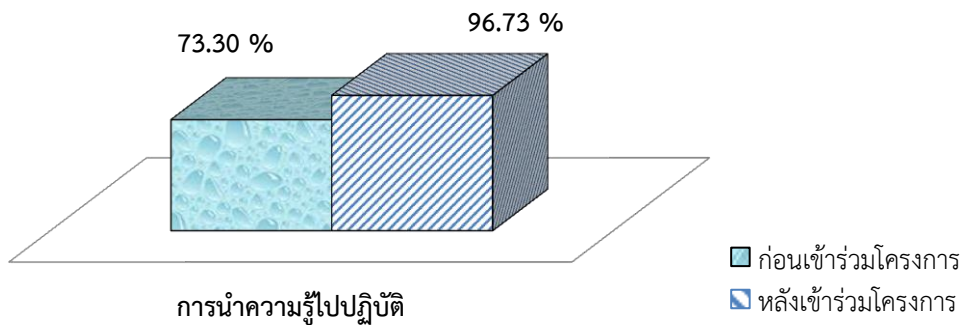
เกษตรกรมีทราบอยู่แล้ว และในส่วนของเกษตรกรที่ไม่มีความรู้เนื่องจากเกษตรกรไม่มีเวลาเข้ารับการส่งเสริมองค์ความรู้ดังกล่าว (ตารางที่ 4.8)

ตารางที่ 4.8 ความรู้/ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ และหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ก่อนเข้าร่วมโครงการ			หลังเข้าร่วมโครงการ				รวม
	มีความรู้	ไม่มีความรู้	รวม	มีความรู้			ไม่มีความรู้	
				เท่าเดิม	เพิ่มขึ้น	รวม		
1. เกษตรทฤษฎีใหม่	73.30	26.70	100.00	24.33	72.40	96.73	3.27	100.00
2. หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	76.63	23.37	100.00	24.98	73.05	98.04	1.96	100.00

ที่มา : จากการสำรวจ

ทั้งนี้ หลังจากที่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการแล้ว ได้มีการนำความรู้เรื่องเกษตรทฤษฎีใหม่ หรือหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันเพิ่มขึ้นจากเดิม ร้อยละ 79.32 เป็น ร้อยละ 96.97 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 17.65 ทั้งนี้ ยังมีเกษตรกรที่นำไปใช้บางส่วนหรือยังไม่ได้นำไปใช้ เนื่องจากอยู่ระหว่างดำเนินการปรับเปลี่ยน พื้นที่ของเกษตรกรไม่เหมาะสม เกษตรกรไม่มีเวลา แรงงาน รวมถึงแหล่งน้ำไม่เพียงพอในการทำเกษตรทั้งปี (ภาพที่ 4.2)

ภาพที่ 4.2 การนำหลักการเกษตรทฤษฎีใหม่ หรือหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน

4.3.3 การส่งเสริมให้เกษตรกรทำบัญชีครัวเรือนหรือบัญชีฟาร์ม

การดำเนินงานโครงการกำหนดให้มีการส่งเสริมให้เกษตรกรจัดทำบัญชีครัวเรือน หรือบัญชีฟาร์มอย่างต่อเนื่อง โดยให้กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ร่วมกับครูบัญชีอาสา ประเมินศักยภาพการจัดทำบัญชีของเกษตรกร และให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิด เพื่อประโยชน์ในการวางแผนการใช้จ่ายเงินของครัวเรือนเกษตรกร ดำเนินการได้ 70,002 ราย หรือ ร้อยละ 100.00 ของเป้าหมาย

ทั้งนี้จากการสำรวจ พบว่า เกษตรกรมีความรู้เรื่องการจัดทำบัญชีครัวเรือนเพิ่มขึ้นจากเดิม ร้อยละ 69.21 เป็นร้อยละ 91.84 หรือมีความรู้เพิ่มขึ้นร้อยละ 21.63 โดยเมื่อพิจารณาเกษตรกรกลุ่มที่มีความรู้เรื่องการจัดทำบัญชี พบว่า เกษตรกรร้อยละ 61.47 มีความรู้เพิ่มขึ้น และร้อยละ 29.36 มีความรู้เท่าเดิมเนื่องจากเป็นครูบัญชีอาสา และเป็นเกษตรกรที่ทำบัญชีเป็นประจำอยู่แล้ว (ตารางที่ 4.9)

สำหรับการจัดทำบัญชี พบว่า มีการจัดทำบัญชีมากขึ้น จากเดิมร้อยละ 50.82 เป็นร้อยละ 60.92 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 10.10 เมื่อพิจารณาความถี่ในการจัดทำบัญชีของเกษตรกร พบว่า มี

เกษตรกรจัดทำบัญชีเป็นประจำจากร้อยละ 18.55 เป็นร้อยละ 22.75 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 4.20 และมีเกษตรกรจัดทำบัญชีเป็นบางครั้งจากร้อยละ 32.27 เป็น ร้อยละ 38.17 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 5.90 สาเหตุที่เกษตรกรจัดทำบัญชีเป็นบางครั้งหรือไม่ได้ทำบัญชี เนื่องจากมีภารกิจมากจึงไม่มีเวลา เขียนหนังสือไม่ได้ ยังไม่เข้าใจการทำบัญชีมากนัก อายุมากทำให้ยากต่อการเรียนรู้ อยู่ในช่วงเริ่มฝึกทำบัญชี และไม่ยอมทำบัญชีเนื่องจาก เมื่อบันทึกบัญชีแล้วมีรายจ่ายมากกว่ารายรับทำให้เกิดความท้อแท้ไม่ยอมทำบัญชี เป็นต้น (ตารางที่ 4.9)

ตารางที่ 4.9 ความรู้และการทำบัญชีครัวเรือนหรือบัญชีฟาร์มของเกษตรกร

หน่วย : ร้อยละ			
รายการ	ก่อน	หลัง	ผลต่าง
1. ความรู้การทำบัญชี			
1.1 มีความรู้	69.21	90.84	21.81
- เท่าเดิม		29.36	
- เพิ่มขึ้น		61.47	
1.2 ไม่มีความรู้	30.79	9.16	- 21.81
2. การทำบัญชี			
2.1 ทำบัญชี	50.82	60.92	10.10
- ทำเป็นประจำ	18.55	22.75	4.20
- ทำบางครั้ง	32.27	38.17	5.90
2.3 ไม่ทำบัญชี	49.18	39.08	- 10.10

ที่มา : จากการสำรวจ

4.3.4 การสนับสนุนปัจจัยการผลิตเพื่อการพึ่งพาตนเองเบื้องต้นแก่เกษตรกร

เกษตรกรที่สมัครเข้าร่วมโครงการทุกรายจะได้รับการสนับสนุนปัจจัยการผลิตเพื่อการพึ่งพาตนเองเบื้องต้นจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร กรมหม่อนไหม กรมปศุสัตว์ และกรมประมง รวมถึงภาคเอกชน ได้แก่ บริษัท ไทยเบฟเวอเรจ จำกัด (มหาชน) บริษัท เครือเจริญโภคภัณฑ์ จำกัด (มหาชน) บริษัท เบทาโกร จำกัด (มหาชน) และสมาคมไก่ไข่พบว่า ดำเนินการสนับสนุนปัจจัยการผลิตได้ 70,002 ราย เป็นไปตามเป้าหมาย ดังนี้

- 1.1) พันธุ์ไม้ผล 8 ชนิด จำนวน 490,000 ต้น (ไม่ต่ำกว่ารายละ 2 ต้น)
- 1.2) พันธุ์พืชผัก 8 ชนิด จำนวน 3,921.50 กิโลกรัม (รายละ 4 ซอง)
- 1.3) ท่อนพันธุ์หม่อน จำนวน 3,500,000 ท่อน (รายละ 50 ท่อน)
- 1.4) พันธุ์ปลากินพืช 4 ชนิด จำนวน 210,000,000 ตัว (รายละ 1,000-3,000 ตัว)
- 1.5) พันธุ์สัตว์ปีก 4 ชนิด จำนวน 350,000 ตัว (รายละ 5 ตัว)
- 1.6) วิตามินและยาปฏิชีวนะสำหรับสัตว์ปีก จำนวน 70,000 ชุด (รายละ 1 ชุด)
- 1.7) อาหารสัตว์ปีก จำนวน 700,000 กิโลกรัม (ข้าวเปลือก รายละ 10 กิโลกรัม)

ทั้งนี้ หลังจากที่เกษตรกรได้รับการสนับสนุนปัจจัยการผลิตแล้ว พบว่า เกษตรกรร้อยละ 94.13 นำปัจจัยที่ได้รับการสนับสนุนมาใช้ประโยชน์ โดย เกษตรกรร้อยละ 91.77 นำมาใช้ทั้งหมด เกษตรกรร้อยละ 2.36 นำมาใช้บางส่วน และเกษตรกรร้อยละ 5.87 ไม่ได้นำมาใช้ประโยชน์ เนื่องจากปัจจัยการผลิตบางส่วนไม่ตรงตามความต้องการของเกษตรกร บางชนิดไม่เหมาะสมของพื้นที่เกษตรกร เกษตรกรจึงนำปัจจัยที่ไม่ตรงตามความต้องการนำไปให้เพื่อนบ้าน หรือญาติพี่น้อง และมีปัจจัยการผลิตบางส่วนเกิดความเสียหายเนื่องจากปัจจัยการผลิตบางส่วนมีคุณภาพที่ไม่ดี ในช่วงการสนับสนุนปัจจัยการผลิตไม่ตรงกับช่วงการเพาะปลูก และมีเกษตรกรบางส่วนไม่ทราบวิธีการเพาะปลูกและประโยชน์ของพันธุ์พืช/พันธุ์สัตว์ เมื่อพิจารณาการนำมาใช้ประโยชน์ พบว่า เกษตรกรมีการนำพันธุ์ไม้ผลมาใช้ประโยชน์มากที่สุด รองลงมา ได้แก่ พันธุ์ปลากินพืช และพันธุ์พืชผัก ตามลำดับ (ตารางที่ 4.10)

ตารางที่ 4.10 การนำปัจจัยการผลิตที่ได้รับจากโครงการไปใช้ประโยชน์

หน่วย : ร้อยละ

ปัจจัยการผลิต	นำมาใช้ประโยชน์			ไม่ได้นำมาใช้	รวม
	นำมาใช้ทั้งหมด	นำมาใช้บางส่วน	รวม		
1. พันธุ์ไม้ผล	96.12	1.77	97.94	2.06	100.00
2. พันธุ์ปลากินพืช	93.54	2.48	96.02	3.98	100.00
3. พันธุ์พืชผัก	92.99	2.48	95.47	4.53	100.00
4. พันธุ์สัตว์ปี/วิตามิน/ยาปฏิชีวนะ/อาหารสัตว์	91.13	1.14	92.27	7.73	100.00
5. ท่อนพันธุ์หม่อน	79.56	5.08	84.64	15.36	100.00
เฉลี่ย	91.77	2.36	94.13	5.87	100.00

ที่มา : จากการสำรวจ

4.3.4 การใช้พื้นที่เกษตรในแปลงที่เข้าร่วมโครงการ

เกษตรทฤษฎีใหม่ คือ ระบบการเกษตรที่เน้นการจัดสรรทรัพยากรน้ำในไร่นาให้เกิดประโยชน์สูงสุด จัดสรรพื้นที่เพื่อใช้ในการเพาะปลูกเพื่อบริโภคในครัวเรือนเป็นหลัก ที่เหลือจึงขายเกิดการพึ่งพาตนเอง และลดการพึ่งพาจากภายนอก โดยเฉพาะเกษตรกรรายย่อยที่มีพื้นที่ทำกินน้อย โดยเกษตรกรมีการแบ่งพื้นที่สำหรับใช้ทำกิจกรรมเกษตรต่าง ๆ จำแนกพื้นที่เป็น 4 องค์กรประกอบ ได้แก่ แหล่งน้ำ : ปลูกข้าว : ปลูกพืช : ที่อยู่อาศัยและเลี้ยงสัตว์ (รายละเอียดตามบทที่ 2)

1) การทำกิจกรรมในพื้นที่เข้าร่วมโครงการ

จากการจัดสรรพื้นที่เพื่อทำเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยยึดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยแบ่งออกเป็น 4 องค์กรประกอบ พบว่า มีรายละเอียดการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในพื้นที่เข้าร่วมโครงการ ดังนี้ (ตารางที่ 4.11)

1.1) การใช้พื้นที่เพื่อเป็นแหล่งน้ำสำหรับการเกษตร หลังจากเข้าร่วมโครงการแล้ว เกษตรกรมีการเพิ่มพื้นที่เพื่อเป็นแหล่งน้ำเพิ่มขึ้น จำนวน 0.01 ไร่ นอกจากนี้แล้ว ยังพบว่าหลังจากเข้าร่วมโครงการแล้ว เกษตรกรมีน้ำเพียงพอสำหรับการเกษตรในพื้นที่เข้าร่วมโครงการทั้งปี เพิ่มขึ้นจากเดิม ร้อยละ 81.80 เป็นร้อยละ 84.55 หรือเพิ่มขึ้น ร้อยละ 2.75 อย่างไรก็ตาม หลังจากเข้าร่วมโครงการ เกษตรกรยังมีน้ำเพื่อการเกษตรไม่เพียงพอทั้งปี ร้อยละ 15.45 ซึ่งมีน้ำเพียงพอสำหรับการเกษตร เฉลี่ย 6.90 เดือน

1.2) การใช้พื้นที่ในการปลูกข้าว พบว่า หลังเข้าร่วมโครงการแล้ว เกษตรกรมีพื้นที่นาข้าวลดลงจากเดิม 7.66 ไร่ เป็น 7.61 ไร่ หรือลดลง 0.05 ไร่

1.3) การใช้พื้นที่ปลูกพืช พบว่า หลังจากเข้าร่วมโครงการแล้ว เกษตรกรมีการใช้พื้นที่เพื่อการปลูกพืชลดลง จำนวน 0.05 ไร่ และเมื่อพิจารณาจำนวนชนิดของพืชที่เกษตรกรปลูก หลังจากเข้าร่วมโครงการ พบว่า จำนวนชนิดพืชที่ปลูกเพิ่มขึ้นจาก 4.75 ชนิด เป็น 5.75 ชนิด หรือเพิ่มขึ้น 1.00 ชนิด เนื่องจากเกษตรกรมีการปลูกพืชที่หลากหลายมากขึ้นจากพืชหลักที่มีอยู่เดิม

1.4) การใช้พื้นที่เป็นที่อยู่อาศัยและเลี้ยงสัตว์ พบว่า หลังจากเข้าร่วมโครงการแล้ว เกษตรกรมีที่อยู่อาศัยในพื้นที่เข้าร่วมโครงการ ร้อยละ 69.75 ขนาดพื้นที่เฉลี่ย 0.47 ไร่ ซึ่งพื้นที่ไม่แตกต่างจากเดิมก่อนเข้าร่วมโครงการ สำหรับกิจกรรมการเลี้ยงสัตว์ พบว่า หลังจากเข้าร่วมโครงการแล้ว เกษตรกรมีการเลี้ยงสัตว์เพิ่มขึ้นจากเดิมร้อยละ 54.08 เป็นร้อยละ 66.09 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 12.01 และมีขนาดพื้นที่เพื่อเลี้ยงสัตว์เพิ่มขึ้นจากเดิม 1.23 ไร่ เป็น 1.32 ไร่ หรือเพิ่มขึ้น 0.09 ไร่

ตารางที่ 4.11 การใช้พื้นที่การเกษตรในแปลงที่เข้าร่วมโครงการ

รายการ	ก่อนเข้าร่วมโครงการ	หลังเข้าร่วมโครงการ	ก่อน-หลัง (+/-)
1) แหล่งน้ำ (ไร่)	1.13	1.14	0.01
1.1) ความเพียงพอของน้ำที่ใช้ทำการเกษตร			
(1) มีน้ำเพียงพอทั้งปี (ร้อยละ)	81.80	84.55	2.75
(2) มีน้ำไม่เพียงพอ (ร้อยละ)	18.20	15.45	- 2.75
1.2) กรณีไม่เพียงพอ ระยะเวลาที่ใช้ได้ (เดือน)	6.92	6.90	- 0.02
2) นาข้าว (ไร่)	7.66	7.61	- 0.05
3) การปลูกพืช			
3.1) เนื้อที่ปลูกพืช (ไร่)	4.49	4.44	- 0.05
3.2) จำนวนพืชที่ปลูก (ชนิด)	4.75	5.75	1.00
4) ที่อยู่อาศัย และเลี้ยงสัตว์ (ไร่)	1.70	1.79	0.09
4.1) พื้นที่อยู่อาศัย/ที่พัก (ไร่)	0.47	0.47	0.00
(1) การมีที่อยู่อาศัย			
- มีที่อยู่อาศัย (ร้อยละ)	69.37	69.75	0.37
- ไม่มีที่อยู่อาศัย (ร้อยละ)	30.63	30.26	- 0.37
4.2) พื้นที่เลี้ยงสัตว์ (ไร่)	1.23	1.32	0.09
(1) การเลี้ยงสัตว์			
- มีการเลี้ยงสัตว์ (ร้อยละ)	54.08	66.09	12.01
- ไม่ได้เลี้ยงสัตว์ (ร้อยละ)	45.92	33.91	- 12.01

ที่มา : จากการสำรวจ

2) สัดส่วนการใช้พื้นที่ในแปลงที่เข้าร่วมโครงการ

เมื่อพิจารณาสัดส่วนการจัดสรรพื้นที่เพื่อทำกิจกรรมการเกษตรในพื้นที่ที่เข้าร่วมโครงการในสัดส่วนของ แหล่งน้ำ : ปลูกข้าว : ปลูกพืช : ที่อยู่อาศัยและ เลี้ยงสัตว์ พบว่า ก่อนเข้าร่วมโครงการเกษตรกร มีสัดส่วนการใช้พื้นที่ทำกิจกรรม 7.55 : 51.13 : 29.97 : 11.35 และหลังจากเข้าร่วม

โครงการแล้วมีการปรับเปลี่ยนการใช้พื้นที่ทำกิจกรรมเป็น 7.61 : 50.80 : 29.64 : 11.95 ซึ่งจะเห็นว่าเกษตรกรมีการปรับเปลี่ยนโดยการเพิ่มพื้นที่แหล่งน้ำให้เพียงพอสำหรับการทำเกษตร และเพิ่มพื้นที่ในการเลี้ยงสัตว์เพื่อการบริโภคในครัวเรือนมากขึ้น (ตารางที่ 4.12)

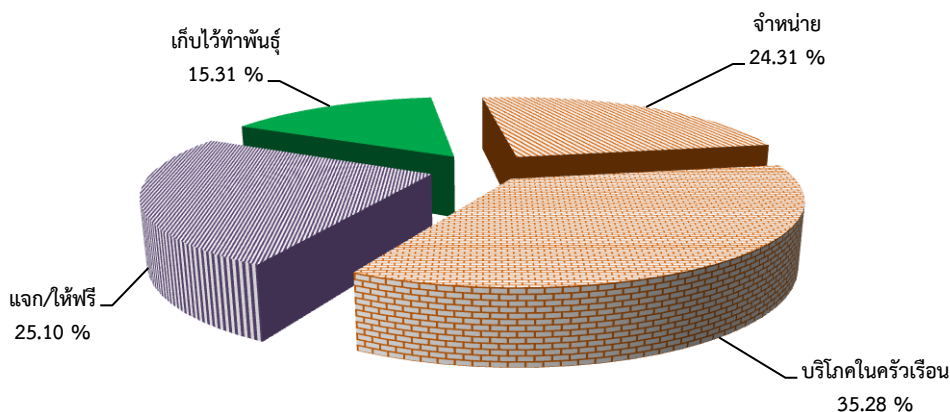
ตารางที่ 4.12 การแบ่งสัดส่วนพื้นที่การเกษตรในแปลงที่เข้าร่วมโครงการ

รายการ	ก่อนเข้าร่วมโครงการ		หลังเข้าร่วมโครงการ		ผลต่าง (+/-)	
	พื้นที่ (ไร่)	สัดส่วน (ร้อยละ)	พื้นที่ (ไร่)	สัดส่วน (ร้อยละ)	พื้นที่ (ไร่)	สัดส่วน (ร้อยละ)
1) พื้นที่แหล่งน้ำ	1.13	7.55	1.14	7.61	0.01	0.07
2) พื้นที่นาข้าว	7.66	51.13	7.61	50.80	- 0.05	- 0.33
3) พื้นที่ปลูกพืช	4.49	29.97	4.44	29.64	- 0.05	- 0.33
4) พื้นที่อยู่อาศัย/เลี้ยงสัตว์	1.70	11.35	1.79	11.95	0.09	0.60
รวม	14.98	100.00	14.98	100.00		

ที่มา : จากการสำรวจ

4.3.5 การกระจายผลผลิต และแหล่งจำหน่ายผลผลิตในแปลงที่เข้าร่วมโครงการ

การกระจายผลผลิตและความเพียงพอของแหล่งจำหน่ายที่รองรับผลผลิตของเกษตรกรในแปลงที่เข้าร่วมโครงการการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ในระยะแรก หรือขั้นที่ 1 เป็นการผลิตให้พึ่งตนเองได้ด้วยวิธีง่าย ๆ เป็นค่อยไปตามกำลังให้พอมีพอกินไม่อดอยาก พบว่า หลังจากเข้าร่วมโครงการ มีการกระจายผลผลิตที่ได้จากแปลงที่เข้าร่วมโครงการ ได้แก่ ร้อยละ 35.28 นำมาบริโภคภายในครัวเรือนร้อยละ 25.10 นำไปแจก/ให้ฟรีกับเพื่อนบ้านญาติพี่น้อง ร้อยละ 15.31 เก็บผลผลิตไว้เพื่อทำพันธุ์ในรอบการเพาะปลูกต่อไป และร้อยละ 24.31 นำไปจำหน่ายเพิ่มรายได้ในครัวเรือน สำหรับสถานที่ในการจำหน่ายผลผลิตของเกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 95.55 นำไปจำหน่ายยังตลาดท้องถิ่นภายในชุมชน ร้อยละ 3.52 นำไปจำหน่ายในตลาดที่หน่วยงานได้ประสานงานและจัดหามาให้ และร้อยละ 0.93 จำหน่ายที่สถานีบริการน้ำมัน เมื่อพิจารณาความเพียงพอของตลาดที่รองรับผลผลิตในแปลงของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรร้อยละ 93.80 มีสถานที่จำหน่ายเพียงพอ เนื่องจากผลผลิตที่ออกมามีปริมาณไม่มากนัก (ภาพที่ 4.3)

ภาพที่ 4.3 การกระจายผลผลิตในแปลงที่เข้าร่วมโครงการ

4.4 ผลลัพธ์ (Outcome)

4.4.1 รายได้จากการจำหน่ายผลผลิต

การทำกิจกรรมการเกษตรในแปลงที่เข้าร่วมโครงการ พบว่า ก่อนเข้าร่วมโครงการเกษตรกรได้ทำการเกษตรในหลายลักษณะ ทั้งในรูปแบบเกษตรเชิงเดี่ยว หรือรูปแบบเกษตรผสมผสาน อย่างไรก็ตาม เมื่อเกษตรกรเข้าร่วมโครงการแล้ว กิจกรรมการเกษตรเดิมบางส่วนยังคงดำเนินการต่อเนื่องและมีการเพิ่มกิจกรรมในลักษณะเกษตรผสมผสานมากขึ้น มีการเกื้อกูลกันของกิจกรรมเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการทำเกษตรทฤษฎีใหม่

จากการที่เกษตรกรเข้าร่วมโครงการ พบว่า มีเกษตรกรร้อยละ 88.09 มีรายได้จากการจำหน่ายผลผลิตจากแปลงเกษตรที่เข้าร่วมโครงการ โดยเกษตรกรร้อยละ 53.84 มีรายได้จากการจำหน่ายผลผลิตเป็นรายปี จำนวนผลผลิตประมาณ 2 ชนิด เกษตรกรร้อยละ 17.47 15.17 13.52 มีรายได้เป็นรายเดือน ราย 3 เดือน และรายวัน ตามลำดับ โดยมีจำนวนผลผลิตประมาณ 2 – 3 ชนิด อย่างไรก็ตามยังมีเกษตรกรร้อยละ 11.91 ยังไม่มีรายได้จากการจำหน่ายผลผลิตจากแปลงเกษตรที่เข้าร่วมโครงการ เนื่องจาก เกษตรกรนำผลผลิตที่ได้จากแปลงเกษตรที่เข้าร่วมโครงการเน้นการบริโภคในครัวเรือน และพืชบางชนิดเพิ่งเริ่มปลูก จึงยังไม่ได้ผลผลิต (ตารางที่ 4.13)

ตารางที่ 4.13 ร้อยละเกษตรกรที่มีรายได้จากการจำหน่ายผลผลิต

รายการ	ร้อยละเกษตรกร	จำนวนชนิดของผลผลิต (ชนิด)
1. มีรายได้	88.09	2 - 3
1.1 รายปี	53.84	2
1.2 รายเดือน	17.47	2
1.3 ราย 3 เดือน	15.17	2
1.4 รายวัน	13.52	3
2. ยังไม่มีรายได้	11.91	

ที่มา : จากการสำรวจ

4.4.2 ผลตอบแทนสุทธิทางการเกษตรในพื้นที่โครงการ

จาก ผลตอบแทนและค่าใช้จ่ายในการทำกิจกรรมการเกษตรในแปลงที่เข้าร่วมโครงการ พบว่า ก่อนเข้าร่วมโครงการเกษตรกรมีผลตอบแทนสุทธิ เฉลี่ย 4,938.31 บาท/ครัวเรือน และหลังเข้าร่วมโครงการมีผลตอบแทนสุทธิ เฉลี่ย 4,381.60 บาท/ครัวเรือน หรือลดลง 557 บาท/ครัวเรือน (ลดลง ร้อยละ 11.27) เมื่อเทียบกับก่อนเข้าร่วมโครงการ สาเหตุที่มูลค่าผลตอบแทนสุทธิลดลง เนื่องจากผลผลิตยังมีไม่มาก มีต้นทุนในการลงทุนปรับพื้นที่เพิ่มเพื่อทำเกษตรทฤษฎีใหม่ นอกจากนี้ราคาผลผลิตสินค้าเกษตรในปี 2560 ลดลงเมื่อเทียบกับปี 2559 อีกทั้งปริมาณและคุณภาพผลผลิตของเกษตรกรไม่ดีขึ้น ซึ่งเป็นผลจากสภาพภูมิอากาศที่แปรปรวน

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาค่าใช้จ่ายในการผลิต พบว่า หลังเข้าร่วมโครงการเกษตรกรมีค่าใช้จ่ายการผลิตลดลงจากเดิม 4,076 บาท/เดือน เป็น 3,253 บาท/เดือน หรือลดลง 823 บาท/เดือน (ลดลง ร้อยละ 20.19) เนื่องจากมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้ปัจจัยการผลิตที่ลดลงตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่และปราชญ์เกษตรกร อีกทั้งเกษตรกรบางส่วนได้รับการสนับสนุนปัจจัยการผลิตที่เป็นกิจกรรมการเกษตรเดิมที่เกษตรกรทำอยู่แล้วจากโครงการ (ตารางที่ 4.14)

ตารางที่ 4.14 ผลตอบแทนและค่าใช้จ่ายทางการเกษตรในแปลงที่เข้าร่วมโครงการต่อครัวเรือน

หน่วย : บาท/เดือน

รายการ	ก่อนเข้าร่วมโครงการ	หลังเข้าร่วมโครงการ	ผลต่าง	
			มูลค่า	ร้อยละ
1. มูลค่าผลผลิต	9,014.65	7,635.04	- 1,379.62	- 15.30
1.1 จำหน่าย	6,733.05	5,552.52	- 1,180.53	- 17.53
1.2 บริโภค	1,058.14	964.03	- 94.11	- 8.89
1.3 แจกจ่าย	151.48	119.49	- 31.99	- 21.12
1.4 ทำพันธุ์	1,071.99	999.00	- 72.99	- 6.81
2. ค่าใช้จ่ายในการผลิต	4,076.35	3,253.44	- 822.91	- 20.19
2.1 จัดซื้อ/จ้างจากภายนอก	2,821.99	2,481.79	- 340.20	- 12.06
2.2 ใช้ของตนเอง	1,254.36	771.65	- 482.71	- 38.48
3. ผลตอบแทนสุทธิ (1 - 2)	4,938.31	4,381.60	- 556.71	- 11.27

ที่มา : จากการสำรวจ

การทำเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นการจัดสรรพื้นที่สำหรับใช้ในการเพาะปลูกเพื่อบริโภคในครัวเรือนเป็นหลัก ที่มีเหลือจึงขายเป็นแหล่งรายได้ที่มั่นคงของครัวเรือนเกษตรกร เมื่อพิจารณารายได้จาก การจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรในแปลงที่เข้าร่วมโครงการ ก่อนเข้าร่วมโครงการเกษตรกรมีรายได้จากการจำหน่ายผลผลิตในแปลงที่เข้าร่วมโครงการ 6,733 บาท/เดือน และหลังจากเข้าร่วมโครงการแล้วมีรายได้ 5,553 บาท/เดือน หรือลดลง 1,180 บาท/เดือน (ลดลงร้อยละ 17.53) สาเหตุที่รายได้จากการจำหน่ายผลผลิตลดลงเนื่องจากราคาผลผลิตสินค้าเกษตรในปี 2560 ลดลงเมื่อเทียบกับปี 2559 อีกทั้งปริมาณและคุณภาพผลผลิตของเกษตรกรไม่ดีนั่ง ซึ่งเป็นผลจากสภาพภูมิอากาศที่แปรปรวน (ตารางที่ 4.14)

4.4.3 การพึ่งพาตนเอง

การทำเกษตรทฤษฎีใหม่โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกษตรกรลดรายจ่ายในครัวเรือนโดยการพึ่งพาตนเอง ผลการประเมินผล มีดังนี้

1) การลดรายจ่ายในการบริโภคของครัวเรือน โดยการบริโภคผลผลิตทางการเกษตรในแปลงที่เข้าร่วมโครงการ พบว่า มูลค่าการบริโภคผลผลิตการเกษตรของตนเอง หลังเข้าร่วมโครงการลดลง 94 บาท/เดือน หรือลดลงร้อยละ 8.89 ทั้งนี้สาเหตุที่มูลค่าการบริโภคผลผลิตของตนเองเนื่องจากราคาผลผลิตสินค้าเกษตรในปี 2560 ลดลงเมื่อเทียบกับปี 2559 (ตารางที่ 4.14) อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาสัดส่วนการบริโภคผลผลิตการเกษตรของตนเอง พบว่า มีการบริโภคผลผลิตของตนเองในสัดส่วนที่เพิ่มขึ้น จากเดิมร้อยละ 11.74 เป็นร้อยละ 12.63 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.89 ซึ่งเป็นการพึ่งพาตนเอง (ตารางที่ 4.15)

2) การใช้ปัจจัยการผลิตของตนเองในการทำเกษตร ปัจจัยการผลิตของเกษตรกรมีแหล่งที่มาจาก 2 แหล่ง คือ ปัจจัยการผลิตที่จัดหา หรือจัดซื้อ/จ้างจากภายนอก และปัจจัยการผลิตที่เกษตรกรผลิตเองหรือใช้ของตนเอง ทั้งนี้ สำหรับเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการมีการใช้ปัจจัยการผลิตของตนเอง เช่น การเก็บพันธุ์ไว้ใช้เอง การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยชีวภาพ ฮอร์โมน ยาฆ่าแมลง ยาปราบศัตรูพืช และการผลิตอาหารสัตว์ไว้ใช้เองแทนการซื้อจากภายนอก รวมถึงมีการใช้แรงงานของตนเองแทนการจ้างแรงงาน จากการสำรวจ พบว่า หลังเข้าร่วมโครงการเกษตรกรมีการใช้ปัจจัยการผลิตของตนเองลดลง 482.17 บาทต่อครัวเรือน หรือลดลงร้อยละ 38.48 และมีการใช้ปัจจัยการผลิตที่จัดหา หรือจัดซื้อ/จ้าง

จากภายนอกลดลง 340.20 บาทต่อเดือน หรือลดลงร้อยละ 12.06 (ตารางที่ 4.15) แต่เมื่อพิจารณาสัดส่วนระหว่างการใช้ปัจจัยการผลิตที่จัดหา หรือจัดซื้อ/จ้างจากภายนอก : ปัจจัยการผลิตที่เกษตรกรผลิตเอง หรือใช้ของตนเอง พบว่า ก่อนเข้าร่วมโครงการมีสัดส่วน 69.23 : 30.77 และหลังจากเข้าร่วมโครงการแล้วมีสัดส่วนการใช้ปัจจัยการผลิตเปลี่ยนเป็น 76.28 : 23.72 ซึ่งจะเห็นว่าสัดส่วนการใช้ปัจจัยการผลิตที่จัดหา หรือจัดซื้อ/จ้างจากภายนอกเพิ่มขึ้นร้อยละ 7.05 เนื่องจากเกษตรกรอยู่ในช่วงเริ่มดำเนินการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ บางส่วนมีการลงทุนเพิ่ม เช่น การปรับสภาพพื้นที่ การซื้อพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์เพื่อทำกิจกรรมในแปลงเพิ่มขึ้น (ตารางที่ 4.15)

ตารางที่ 4.15 สัดส่วนการพึ่งพาตนเองในแปลงที่เข้าร่วมโครงการต่อครัวเรือน

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ก่อนเข้าร่วมโครงการ	หลังเข้าร่วมโครงการ	ผลต่าง
1. ผลผลิตทางการเกษตร	100.00	100.00	0.00
1.1 จำหน่าย	74.69	72.72	- 1.97
1.2 บริโภค	11.74	12.63	0.89
1.3 แจกจ่าย	1.68	1.57	- 0.12
1.4 ทำพันธุ์	11.89	13.08	1.19
2. การใช้ปัจจัยการผลิต	100.00	100.00	0.00
2.1 จัดซื้อ/จ้างจากภายนอก	69.23	76.28	7.05
2.2 ใช้ของตนเอง	30.77	23.72	- 7.05

ที่มา : จากการสำรวจ

3) การลดค่าใช้จ่ายฟุ่มเฟือยหรือค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นของครัวเรือน

การทำเกษตรทฤษฎีใหม่โดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน จะส่งผลให้พฤติกรรมค่าใช้จ่ายฟุ่มเฟือยหรือค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นในครัวเรือนเปลี่ยนไป เช่น ค่าน้ำอัดลม ชา กาแฟ สุรา เบียร์ บุหรี่ การพนันเสี่ยงโชค และใช้เพื่อการบันเทิง หรือมหรสพต่าง ๆ พบว่า หลังจากเข้าร่วมโครงการ เกษตรกรร้อยละ 80.37 มีค่าใช้จ่ายฟุ่มเฟือยเท่าเดิม เกษตรกรร้อยละ 2.79 มีค่าใช้จ่ายฟุ่มเฟือยมากขึ้น และเกษตรกรร้อยละ 16.84 มีค่าใช้จ่ายฟุ่มเฟือยลดลง โดยมีค่าใช้จ่ายฟุ่มเฟือยลดลง จากเดิม 3,624.15 บาท/เดือน ลดลงเป็น 2,729.36 บาท/เดือน หรือลดลง 894.81 บาท/เดือน (ร้อยละ 24.69) สาเหตุที่ครัวเรือนเกษตรกรมีค่าใช้จ่ายลดลง เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมค่าใช้จ่าย เช่น ลดการสูบบุหรี่ การดื่มสุรา การเล่นพนันเสี่ยงโชค รวมถึงการได้ทราบจำนวนค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นจากการจัดทำบัญชีครัวเรือนทำให้ตระหนักถึงการลดค่าใช้จ่ายดังกล่าว (ตารางที่ 4.16)

ตารางที่ 4.16 ค่าใช้จ่ายฟุ่มเฟือยหรือไม่จำเป็นของครัวเรือนหลังเข้าร่วมโครงการ

หน่วย : บาท/เดือน

ค่าใช้จ่ายฟุ่มเฟือย	เกษตรกร		ค่าใช้จ่ายเฉลี่ย		ผลต่าง	
	จำนวน	ร้อยละ	ก่อน	หลัง	มูลค่า	ร้อยละ
1. เท่าเดิม	562,592	80.37	3,040.56	3,040.56	0.00	0.00
2. ลดลง	117,880	16.84	3,624.15	2,729.36	- 894.79	- 24.69
3. เพิ่มขึ้น	19,530	2.79	3,522.27	4,247.27	725.00	20.58
รวม/เฉลี่ย	700,002	100.00	3,152.36	3,020.55	- 131.81	4.18

ที่มา : จากการสำรวจ

4.4.4 คุณภาพชีวิตของเกษตรกร

1) สภาพหนี้สินและการออมของครัวเรือนเกษตรกร

การทำเกษตรทฤษฎีใหม่โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะมีผลทำให้เกษตรกรสามารถลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือนซึ่งจะส่งผลให้ภาวะหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรลดลงด้วย จากการสำรวจ พบว่า เกษตรกรร้อยละ 75.12 มีหนี้สินเท่าเดิม และร้อยละ 2.84 มีหนี้สินเพิ่มขึ้น เนื่องจากการทำเกษตรทฤษฎีใหม่มุ่งเน้นใช้บริโภคเพื่อลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ผลผลิตยังมีไม่มาก อีกทั้งมีการนำเงินมาลงทุนปรับพื้นที่เพื่อทำเกษตรทฤษฎีใหม่ เป็นต้น แต่ยังมีเกษตรกรร้อยละ 22.04 ที่มีหนี้สินลดลง โดยครัวเรือนเกษตรกรร้อยละ 14.26 สามารถชำระหนี้ได้ตรงเวลา และร้อยละ 7.78 สามารถมีเงินชำระหนี้ในจำนวนที่มากขึ้น (ตารางที่ 4.17) สำหรับเกษตรกรที่มีหนี้สินลดลงนั้น ส่วนใหญ่เป็นการชำระหนี้ที่เป็นปกติของเกษตรกรอยู่แล้ว มีเกษตรกรเพียงบางส่วนเท่านั้นที่หนี้สินลดลงจากรายได้ที่เพิ่มขึ้นจากการทำเกษตรทฤษฎีใหม่แล้วนำมาชำระหนี้ อย่างไรก็ตามการที่หนี้สินของเกษตรกรยังไม่ลดลง เนื่องจากยังไม่ถึงกำหนดการชำระหนี้ ผลผลิตยังมีไม่มาก มีการนำเงินมาลงทุนปรับพื้นที่เพื่อทำเกษตรทฤษฎีใหม่ เป็นต้น

ตารางที่ 4.17 สภาพหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรหลังเข้าร่วมโครงการ

หน่วย : ร้อยละ

สภาพหนี้สิน	ร้อยละ
1. หนี้สินเท่าเดิม	75.12
2. หนี้สินเพิ่มขึ้น	2.84
3. หนี้สินลดลง	22.04
3.1 สามารถชำระหนี้ได้ตรงเวลา	14.26
3.2 สามารถมีเงินชำระหนี้ได้มากขึ้น	7.78
รวม	100.00

ที่มา : จากการสำรวจ

สถานะการออมของครัวเรือน หลังจากเข้าร่วมโครงการเกษตรกรมีการทำกิจกรรมในลักษณะเกษตรผสมผสานมากขึ้น มีการเกื้อกูลกันของกิจกรรม มีการลดต้นทุนโดยการพึ่งพาตนเองมากขึ้น รวมถึงมีการจำหน่ายผลผลิตในแปลงที่เข้าร่วมโครงการ พบว่า เกษตรกรร้อยละ 78.84 มีเงินออมโดยหลังเข้าร่วมโครงการเกษตรกรร้อยละ 54.54 มีเงินออมเท่าเดิม เนื่องจากครัวเรือนเกษตรกรมีการออมเป็นปกติตั้งแต่ก่อนเข้าร่วมโครงการ เกษตรกรร้อยละ 23.32 มีเงินออมเพิ่มขึ้นเนื่องจากเกษตรกรเพิ่งเริ่มต้นปรับเปลี่ยนกิจกรรมการเกษตรเป็นปีแรก ผลผลิตจึงยังมีปริมาณไม่มาก และเกษตรกรร้อยละ

2.17 มีเงินออมลดลง เนื่องจากเกษตรกรมีการปรับเปลี่ยนกิจกรรมการเกษตร และมีการปรับพื้นที่ทางการเกษตร ซึ่งมีการนำเงินออมของครัวเรือนมาใช้ในการลงทุน (ตารางที่ 4.18)

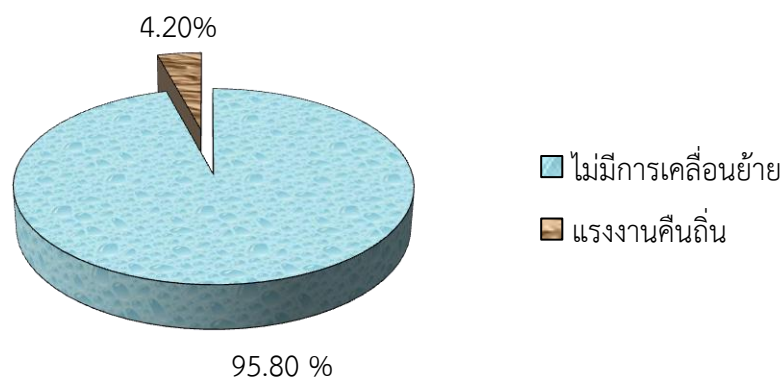
ตารางที่ 4.18 การออมของครัวเรือนเกษตรกรหลังเข้าร่วมโครงการ

		หน่วย : ร้อยละ
	การออม	ร้อยละ
1.	มีเงินออม	78.87
	- เงินออมเท่าเดิม	53.35
	- เงินออมเพิ่มขึ้น	23.32
	- เงินออมลดลง	2.17
2.	ไม่มีเงินออม	21.16
	รวม	100.00

ที่มา : จากการสำรวจ

2) การเคลื่อนย้ายแรงงานของครัวเรือนเกษตรกร

การที่เกษตรกรทำเกษตรเชิงเดี่ยวที่อาศัยน้ำฝนเป็นแหล่งน้ำหลักในการเพาะปลูก และเมื่อถึงฤดูแล้งมีน้ำไม่เพียงพอในการทำเกษตรได้อย่างเต็มที่ ส่งผลให้เกษตรกรไม่มีรายได้หรือมีรายได้แต่ไม่เพียงพอในการดำรงชีพ จึงเกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานไปทำงานนอกภาคเกษตร หรือทำงานในเมือง ซึ่งการทำเกษตรทฤษฎีใหม่โดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีการจัดสรรทรัพยากรน้ำในไร่นาให้เกิดประโยชน์สูงสุด จัดสรรพื้นที่เพาะปลูกในลักษณะเกษตรแบบผสมผสานทำให้มีกิจกรรมและรายได้ตลอดทั้งปี พบว่า หลังเข้าร่วมโครงการแล้วสมาชิกในครัวเรือนส่วนใหญ่ร้อยละ 95.80 ไม่มีการเคลื่อนย้ายแรงงาน มีเพียงร้อยละ 4.20 มีแรงงานคืนถิ่น (การเคลื่อนย้ายแรงงานกับภูมิลำเนา) เนื่องจากสมาชิกในครัวเรือนบางส่วนได้ย้ายกลับมาทำงานในพื้นที่มากขึ้น และบางส่วนได้กลับมาทำการเกษตรแบบผสมผสานซึ่งมีกิจกรรมและรายได้ตลอดทั้งปี (ภาพที่ 4.4)

ภาพที่ 4.4 การเคลื่อนย้ายแรงงานหลังเข้าร่วมโครงการ

4.4.5 การขยายผลการทำเกษตรทฤษฎีใหม่

บทบาทหน้าที่ประการหนึ่งของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการโดยเฉพาะเกษตรกรที่เป็นกลุ่มพร้อมมาก หรือ Cell ต้นกำเนิด คือ การเผยแพร่ ขยายผลองค์ความรู้ ประสบการณ์ในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ให้กับเกษตรกรที่เป็นกลุ่มพร้อมปานกลางหรือ Cell แยกตัว ครั้งที่ 1 และกลุ่มพร้อมหรือ Cell แยกตัว ครั้งที่ 2 รวมถึงเกษตรกรทั่วไปที่สนใจทำเกษตรทฤษฎีใหม่ จากการสำรวจ พบว่าเกษตรกรร้อยละ 59.17 ได้มีการเผยแพร่ขยายผลองค์ความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ เฉลี่ย 11 ราย สำหรับเกษตรกรส่วนที่เหลือร้อยละ 40.38 ไม่ได้เผยแพร่ขยายผลองค์ความรู้ เนื่องจากยังมีความรู้ไม่เพียงพอในการเผยแพร่ อยู่ระหว่างการปรับปรุงแปลงของตนเองก่อน เป็นต้น (ตารางที่ 4.19)

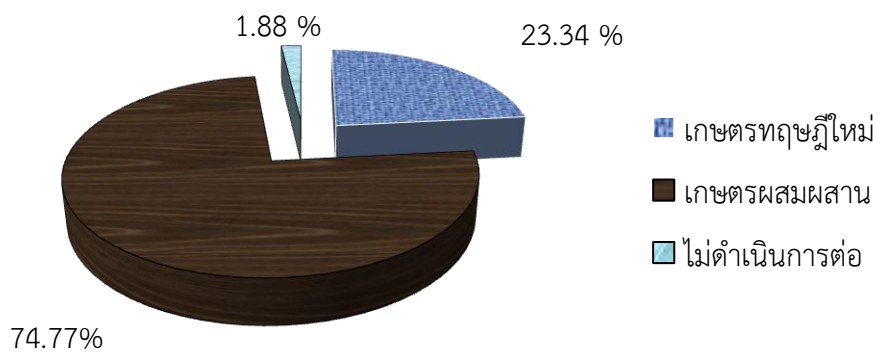
ตารางที่ 4.19 การเผยแพร่ขยายผลองค์ความรู้เกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ และการนำความรู้ไปปฏิบัติ

หน่วย : ร้อยละ

การเผยแพร่ขยายผลองค์ความรู้	เฉลี่ย
1. มีการเผยแพร่ขยายผล	59.17
จำนวนที่ได้รับการเผยแพร่ (ราย)	11.00
2. ไม่มีการเผยแพร่ขยายผล	40.38

ที่มา : จากการสำรวจ

ทั้งนี้ เกษตรกรให้ความเห็นว่า เมื่อสิ้นสุดโครงการแล้วเกษตรกรร้อยละ 22.34 จะทำเกษตรทฤษฎีใหม่ครบ 4 ส่วน ตามองค์ประกอบ เกษตรกรร้อยละ 74.77 จะทำเกษตรผสมผสาน และร้อยละ 1.88 จะไม่ดำเนินการต่อ เนื่องจากพื้นที่ไม่เหมาะกับการขุดบ่อเพื่อเป็นแหล่งน้ำสำหรับการเกษตร และต้องใช้งบลงทุนเป็นจำนวนมากในการปรับพื้นที่ และกิจกรรมการเกษตร (ภาพที่ 4.5)

ภาพที่ 4.5 การดำเนินการต่อเนื่องหลังปี 2560

บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุป

การประเมินผลโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ (5 ประสาน สืบสานเกษตรทฤษฎีใหม่ ถวายในหลวง) ปี 2560 มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบผลการดำเนินงาน ผลผลิต และผลลัพธ์ของโครงการ เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการดำเนินงานโครงการในระยะต่อไป โดยรวบรวมข้อมูลจากการสุ่มตัวอย่างของประชากรกลุ่มเป้าหมาย 77 จังหวัด จำนวนตัวอย่างทั้งสิ้น 3,047 ราย ประกอบด้วย เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในระดับจังหวัด ปราชญ์เกษตรฯ ที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบเกษตรกร เจ้าหน้าที่ของภาคเอกชนในระดับจังหวัด และเจ้าหน้าที่ของสถาบันการศึกษาในระดับจังหวัด เป็นข้อมูลผลการดำเนินงานโครงการ ได้แก่กลุ่มพร้อมมาก ระหว่างวันที่ 1 มกราคม – 30 กันยายน 2560 กลุ่มพร้อมปานกลาง ระหว่างวันที่ 1 พฤษภาคม – 30 กันยายน 2560 และกลุ่มพร้อม ระหว่างวันที่ 1 กรกฎาคม – 30 กันยายน 2560 ประเด็นและตัวชี้วัดการประเมินผล ประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า (Inputs) กระบวนการ (Process) ผลผลิต (Outputs) และผลลัพธ์ (Outcome) โดยเปรียบเทียบผลการดำเนินงานกับเป้าหมาย หรือเปรียบเทียบก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการของเกษตรกร สรุปผลการประเมินผล ดังนี้

5.1.1 ผลการดำเนินงานและการเผยแพร่ขยายผลการทำเกษตรทฤษฎีใหม่

ภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน 70,002 ราย จาก 882 อำเภอ 77 จังหวัด ปราชญ์เกษตรฯ 3,525 ราย ภาครัฐ 17 หน่วยงาน ภาคเอกชน 7 บริษัท และสถาบันการศึกษามีการจัดสรรงบประมาณของหน่วยงานรวมทั้งสิ้น 77,219,200 บาท จำแนกเป็น จัดหาปัจจัยการผลิต 66,719,200 บาท และส่งเสริมองค์ความรู้ให้เกษตรกร 10,500,000 บาท โดยการพาไปศึกษาดูงานในสถานที่ต่าง ๆ ได้แก่ ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ศูนย์เรียนรู้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต (ศพก.) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ รวมถึงสถาบันการศึกษาที่เป็นต้นแบบในการทำเกษตรผสมผสานและเกษตรทฤษฎีใหม่ มีการติดตามเยี่ยมเยียนเพื่อให้ความรู้ คำแนะนำเกี่ยวกับการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การปลูกพืชเลี้ยงสัตว์ การจัดการฟาร์ม การปรับปรุงบำรุงดิน และการทำบัญชีครัวเรือน พบว่า เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำเกษตรทฤษฎีใหม่เพิ่มขึ้นร้อยละ 72.40 มีความรู้เรื่องหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มขึ้นร้อยละ 73.05 และมีความรู้เรื่องการทำบัญชีครัวเรือนเพิ่มขึ้นร้อยละ 61.25

5.1.2 การบรรลุวัตถุประสงค์ในด้านการนำแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่มาปรับใช้ในการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรของพื้นที่ของตนเองตามความเหมาะสม และสอดคล้องกับพื้นที่

1.1) การนำความรู้เรื่องเกษตรทฤษฎีใหม่หรือหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันเพิ่มขึ้นร้อยละ 17.65 สำหรับความถี่ในการจัดทำบัญชีของเกษตรกร พบว่า มีเกษตรกรที่จัดทำบัญชีเป็นประจำเพิ่มขึ้นร้อยละ 4.20 และมีเกษตรกรที่จัดทำบัญชีเป็นบางครั้งเพิ่มขึ้นร้อยละ 5.90 สาเหตุที่เกษตรกรทำบัญชีเป็นบางครั้งเนื่องจากมีภารกิจมากจึงไม่มีเวลา เขียนหนังสือไม่ได้ ยังไม่เข้าใจการทำบัญชีมากนัก อายุมากทำให้ยากต่อการเรียนรู้ อยู่ในช่วงเริ่มฝึกทำบัญชี เป็นต้น

1.2) การนำปัจจัยการผลิตที่ได้รับการสนับสนุนจากโครงการมาใช้ประโยชน์ พบว่า มีเกษตรกรร้อยละ 91.77 นำมาใช้ทั้งหมด ในส่วนของเกษตรกรที่นำมาใช้บางส่วนและไม่ได้นำมาใช้

ประโยชน์ เนื่องจากปัจจัยการผลิตบางส่วนไม่ตรงตามความต้องการของเกษตรกร บางชนิดไม่เหมาะสมของพื้นที่เกษตรกร เกษตรกรจึงนำปัจจัยที่ไม่ตรงตามความต้องการนำไปให้เพื่อนบ้าน หรือญาติพี่น้อง

1.3) สัดส่วนการจัดสรรการใช้ประโยชน์พื้นที่ แหล่งน้ำ : ปลุกข้าว : ปลุกพืช : ที่อยู่อาศัย และเลี้ยงสัตว์ พบว่า เกษตรกรมีการปรับเปลี่ยนการใช้ประโยชน์พื้นที่ทำกิจกรรมเป็นสัดส่วน 7.61 : 50.80 : 29.64 : 11.95 โดยเมื่อเปรียบเทียบสัดส่วนการใช้ประโยชน์ของพื้นที่แล้วเกษตรกรมีการปรับเปลี่ยนโดยการเพิ่มพื้นที่แหล่งน้ำ และพื้นที่ที่อยู่อาศัย/เลี้ยงสัตว์ เนื่องจากเกษตรกรมีเพิ่มพื้นที่แหล่งน้ำให้เพียงพอสำหรับการทำการเกษตร และเพิ่มการเลี้ยงสัตว์เพื่อการบริโภคมากขึ้น ทั้งนี้จากปรับเปลี่ยนสัดส่วนดังกล่าวเกษตรกรมีแหล่งน้ำเพิ่มขึ้น โดยเกษตรกรมีร้อยละ 84.55 มีน้ำเพียงพอใช้ในการเกษตรทั้งปี

5.1.3 การบรรลุวัตถุประสงค์ในด้านการพึ่งพาตนเอง การเพิ่มรายได้ และคุณภาพชีวิตของครัวเรือนเกษตรกร

1) การพึ่งพาตนเอง เกษตรกรนำผลผลิตที่ได้จากแปลงเกษตรที่เข้าร่วมโครงการมาใช้ในครัวเรือนเพิ่มขึ้น กล่าวคือ สัดส่วนการจำหน่าย : การนำมาใช้ในครัวเรือน (บริโภค การแจกจ่าย การทำพันธุ์) จาก 74.69 : 25.31 เป็น 72.72 : 27.28 ซึ่งมีการใช้ในครัวเรือนเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.97 เมื่อพิจารณามูลค่าผลผลิตจากแปลงที่เข้าร่วมโครงการของเกษตรกร พบว่า มูลค่าลดลง ร้อยละ 15.30 เนื่องจากราคาของผลผลิตที่ตกต่ำและสภาพอากาศที่แปรปรวน เมื่อเทียบกับก่อนเข้าร่วมโครงการ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาสัดส่วนระหว่างการใช้ปัจจัยการผลิตที่จัดหาจากภายนอกกับปัจจัยการผลิตของตนเอง พบว่า การใช้ปัจจัยการผลิตของตนเองมีสัดส่วนลดลงหลังจากเข้าร่วมโครงการ เนื่องจากอยู่ในช่วงเริ่มต้นการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ บางส่วนมีการลงทุนเพิ่ม เช่น การปรับพื้นที่การซื้อปัจจัยการผลิตเพื่อทำกิจกรรมในแปลงเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่า เกษตรกรร้อยละ 16.84 มีค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นลดลง จากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการใช้จ่าย เมื่อพิจารณาข้อมูลจากการทำบัญชีครัวเรือน

2) การเพิ่มรายได้ของครัวเรือน เกษตรกรร้อยละ 88.09 มีรายได้จากการจำหน่ายผลผลิตจากแปลงเกษตรที่เข้าร่วมโครงการ โดยเกษตรกรร้อยละ 53.84 มีรายได้จากการจำหน่ายผลผลิตเป็นรายปี จำนวนผลผลิตประมาณ 2 ชนิด เกษตรกรร้อยละ 17.47 15.17 13.52 มีรายได้เป็นรายเดือน ราย 3 เดือน และรายวัน ตามลำดับ โดยมีจำนวนผลผลิตประมาณ 2 - 3 ชนิด จากสำรวจค่าใช้จ่ายผลตอบแทนการทำกิจกรรมการเกษตรในแปลงที่เข้าร่วมโครงการ พบว่า เกษตรกรมีผลตอบแทนสุทธิลดลง 557 บาท/ครัวเรือน หรือลดลงร้อยละ 11.27 เนื่องจากผลผลิตยังมีไม่มาก ราคาผลผลิตสินค้าเกษตรลดลงอีกทั้งปริมาณและคุณภาพผลผลิตของเกษตรกรไม่ดีนัก ซึ่งเป็นผลจากสภาพภูมิอากาศที่แปรปรวน

3) คุณภาพชีวิตของเกษตรกร

3.1) สภาพหนี้สินและการออมของครัวเรือนเกษตรกร จากการเข้าร่วมโครงการได้ทำเกษตรทฤษฎีใหม่แล้ว มีการลงทุนการทำกิจกรรมในพื้นที่โครงการ รายได้ที่ได้รับจากผลผลิตในโครงการ และรายจ่ายที่ลดลงจากการบริโภคผลผลิตของครัวเรือนเกษตรกรมีผลต่อภาระหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกร โดยครัวเรือนเกษตรกรร้อยละ 22.04 มีหนี้สินลดลง เนื่องจากมีความสามารถในการชำระหนี้ได้ตรงตามเวลา และมีเงินชำระหนี้ได้มากขึ้น ส่วนเกษตรกรที่มีหนี้สินเพิ่มขึ้นนั้นเนื่องจากการกู้ยืมมาลงทุนเพิ่มในการทำการเกษตร ใช้จ่ายในครัวเรือน ในส่วนของสถานะการออมของครัวเรือนเกษตรกร พบว่า ครัวเรือนเกษตรกร ร้อยละ 23.32 มีการออมเพิ่มขึ้น และ เกษตรกรร้อยละ 2.17 มีการออมลดลง อย่างไรก็ตามพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 75.12 และ ร้อยละ 53.35 จำนวนหนี้สินและการออมมีจำนวนเท่า

เดิม หรือไม่มีการเปลี่ยนแปลงของหนี้สินและการออม เนื่องจากเนื่องจากครัวเรือนเกษตรกรเน้นการใช้บริโภคเพื่อลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน และอยู่ในช่วงเริ่มทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ผลผลิตยังมีไม่มาก อีกทั้งมีการนำเงินมาลงทุนปรับพื้นที่เพื่อทำเกษตรทฤษฎีใหม่

3.2) การเคลื่อนย้ายแรงงาน สมาชิกในครัวเรือนร้อยละ 95.80 ไม่มีการเคลื่อนย้ายแรงงาน มีเพียงร้อยละ 4.20 ที่มีการเคลื่อนย้ายแรงงานเพิ่มขึ้น เนื่องจากสมาชิกบางส่วนได้ย้ายกลับมาทำงานในพื้นที่มากขึ้น และบางส่วนได้กลับมาทำการเกษตรแบบผสมผสานซึ่งมีกิจกรรมและรายได้ตลอดทั้งปี

จากผลได้ และผลลัพธ์ของโครงการซึ่งเป็นปีแรกในการดำเนินการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่มีความรู้เพิ่มมากขึ้นจากไปศึกษาดูงาน การแนะนำและการติดตามเยี่ยมเยียนของเจ้าหน้าที่และปราชญ์เกษตร มีการนำความรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติ นำปัจจัยการผลิตที่ได้รับการสนับสนุนจากโครงการไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่การเกษตรของตนเองทั้งในและนอกแปลงที่เข้าร่วมโครงการ เกษตรกรได้ปรับสัดส่วนการจัดสรรพื้นที่การเกษตรโดยเพิ่มพื้นที่แหล่งน้ำ และพื้นที่อยู่อาศัย/การเลี้ยงสัตว์ แต่การปรับสัดส่วนให้เป็นตามหลักของการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ยังมีน้อยเนื่องจากการปรับกิจกรรมการเกษตรมีค่าใช้จ่ายจำนวนมาก และบางส่วนมีสภาพพื้นที่ไม่เหมาะสม เกษตรกรได้นำผลผลิตที่ได้จากแปลงเกษตรที่เข้าร่วมโครงการนำมาใช้บริโภคในครัวเรือนมากขึ้น ส่วนมูลค่ารายได้ของครัวเรือนเกษตรกรจากแปลงเกษตรที่เข้าร่วมโครงการลดลงเนื่องจากราคาผลผลิตลดลงและสภาพอากาศที่แปรปรวนเมื่อเปรียบเทียบกับปีที่ผ่านมา ส่วนคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในเรื่องภาวะหนี้สิน การออม และการเคลื่อนย้ายแรงงานที่เป็นผลลัพธ์ของโครงการยังมีการเปลี่ยนแปลงน้อย เนื่องจากเป็นการดำเนินการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ในปีแรก ทำให้การบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการยังไม่มากนัก ซึ่งต้องใช้เวลาในการดำเนินการโครงการในอีกระยะหนึ่ง จึงทราบผลลัพธ์ของโครงการที่ชัดเจน

5.2 ข้อค้นพบจากการประเมินผล

5.2.1 การรับสมัครและจัดกลุ่มเกษตรกร

- 1) การประชาสัมพันธ์และชี้แจงเกษตรกรมีน้อย ทำให้เกษตรกรที่สมัครบางส่วนไม่ทราบรายละเอียดของโครงการทั้งหมด
- 2) ระยะเวลาในการรับสมัครและตรวจสอบคุณสมบัติมีน้อย ทำให้มีเกษตรกรบางส่วนที่มีคุณสมบัติไม่เป็นไปตามที่กำหนด จึงต้องมีการรับสมัครเกษตรกรใหม่มาทดแทน
- 3) มีการปรับเปลี่ยนหลักเกณฑ์การรับสมัครบ่อยครั้งทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดความสับสน โดยครั้งแรกไม่ได้กำหนด Start Zero แต่เมื่อกำหนดในภายหลังจึงทำให้เกษตรกรบางส่วนขาดคุณสมบัติเข้าร่วมโครงการ
- 4) เกษตรกรที่เป็น Start Zero มีจำนวนน้อย ทำให้เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่ทำการเกษตรเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว
- 5) เกษตรกรที่สมัครเข้าร่วมโครงการบางส่วนมีความคาดหวังจะได้รับการสนับสนุนปัจจัยการผลิตจำนวนมากจากโครงการ
- 6) มีการกำหนดเป้าหมายเกษตรกรเข้าร่วมโครงการจำนวนมาก แต่มีบางพื้นที่เกษตรกรที่มีคุณสมบัติตามโครงการค่อนข้างน้อย เช่น การไม่มีแหล่งน้ำในจังหวัดภาคเหนือที่มีพื้นที่อยู่บนพื้นที่สูง เป็นต้น

7) เกษตรกรเข้าร่วมโครงการมีการสมัคร และลาออกจากโครงการบ่อยทำให้รายชื่อเกษตรกรเข้าร่วมโครงการไม่แน่นอน

8) คำนียามวิธีการจัดกลุ่มมีความคล้ายคลึงกันจึงทำให้จัดกลุ่มยาก

5.2.2 การมอบหมายให้ปราชญ์เกษตรกร เกษตรกรต้นแบบ ประธาน ศพก. รับผิดชอบดูแลเกษตรกร

1) จำนวนปราชญ์เกษตรกร มีจำนวนน้อย เนื่องจากส่วนใหญ่ได้สมัครเป็นเกษตรกรในโครงการแล้ว
2) ระยะเวลาในการรับสมัครและการคัดกรองปราชญ์มีน้อย ทำให้ได้ปราชญ์บางส่วนยังไม่เป็นต้นแบบหรือเป็นที่ยอมรับของเกษตรกรที่ได้รับมอบหมายให้ดูแล

3) เกษตรกรที่ปราชญ์ฯ รับผิดชอบอยู่แบบกระจายและอยู่ไกลทำให้การติดตามเยี่ยมเยียนไม่สะดวก ไม่ทั่วถึง

4) ปราชญ์เกษตรกร มีภารกิจมาก เนื่องจากต้องทำกิจกรรมในแปลงของตนเอง อีกทั้งยังต้องทำหน้าที่เป็นวิทยากรหรือเป็นอาสาสมัครของหน่วยงานอื่น ๆ ด้วย

5) ไม่มีงบประมาณในการติดตามเยี่ยมเยียนเกษตรกรที่ได้รับมอบหมายในกรณีที่จะไปด้วยตนเอง หรือสิ่งตอบแทนจากการทำงานให้โครงการชัดเจน เป็นต้น

5.2.3 การจัดกิจกรรม “พบปะ 5 ประสานฯ”

1) ผู้เกี่ยวข้องแต่ละภาคส่วนของ 5 ประสานฯ มีภารกิจมาก บางครั้งมีเวลาไม่ตรงกัน ทำให้การพบปะไม่พร้อมเพรียงกันในทุกครั้ง โดยส่วนใหญ่จะเป็นการพบปะ 3 ประสาน

2) บางหน่วยงานมีเจ้าหน้าที่ไม่มาก ในกรณีที่มีการจัดงานพบปะ 5 ประสานฯ พร้อมกัน ทำให้เจ้าหน้าที่ไม่สามารถไปร่วมได้ทั้งหมด

3) งบประมาณสำหรับการจัดกิจกรรม 5 ประสานฯ ไม่เพียงพอ เนื่องจากต้องเจียดจ่ายจากงบปกติของหน่วยงานมาดำเนินการ

5.2.4 การส่งเสริมให้เกษตรกรทำบัญชีครัวเรือนหรือบัญชีฟาร์ม

เกษตรกรบางส่วนไม่ได้ทำบัญชีอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากไม่ค่อยมีเวลา ไม่เข้าใจวิธีการทำบัญชี มีอายุมากทำให้ยากต่อการเรียนรู้ เมื่อบันทึกบัญชีแล้วมีรายจ่ายมากกว่ารายรับทำให้เกิดความท้อแท้ ไม่อยากทำบัญชี

5.2.5 การติดตามเยี่ยมเยียนเกษตรกร

1) เจ้าหน้าที่ไม่สามารถติดตามเยี่ยมเยียนได้ตามแผนที่วางไว้ เนื่องจากมีภารกิจมาก งบประมาณ ยานพาหนะ และบุคลากรไม่เพียงพอ

2) เกษตรกรบางรายไม่อยู่ในพื้นที่ ไม่พร้อมที่จะให้ตรวจเยี่ยม เนื่องจากมีภารกิจมากทำให้พบปะเกษตรกรได้ยาก

5.2.6 การจัดทำผังแปลงที่เข้าร่วมโครงการ

เกษตรกรบางส่วนไม่ได้จัดทำผังแปลง เนื่องจากไม่ทราบว่าจะต้องทำ ไม่มีเวลา พื้นที่แปลงเป็นเกษตรผสมผสานอยู่แล้ว ไม่มีความรู้ในการจัดทำผังแปลงที่ชัดเจน ต้องร่วมกับเจ้าหน้าที่จึงจะสามารถดำเนินการได้

5.2.7 การจัดทำแผนการผลิตและการปฏิบัติตามแผนของเกษตรกร

เกษตรกรบางส่วนไม่ได้จัดทำแผนการผลิต เนื่องจากไม่ทราบว่าต้องทำ เป็นกิจกรรมที่ทำเป็นประจำอยู่แล้วไม่จำเป็นต้องทำแผน ไม่มีความรู้ในการทำแผนการผลิต ไม่เห็นความสำคัญเนื่องจากผลผลิตมีไม่มากนัก เน้นผลิตเพื่อการบริโภคเป็นหลัก ไม่ได้ผลิตเพื่อการค้า

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) ควรมีคู่มือการปฏิบัติงานโครงการโดยกำหนดรายละเอียดแนวทาง ขั้นตอนการดำเนินงานที่มีความชัดเจน เพื่อให้ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องมีความเข้าใจและดำเนินงานเป็นไปในแนวทางเดียวกัน
- 2) ควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์รายละเอียดการดำเนินงานโครงการ เพื่อให้เกษตรกรและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทราบแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจน เช่น คุณสมบัติของเกษตรกร แนวทางการดำเนินการสนับสนุนองค์ความรู้ การสนับสนุนปัจจัยการผลิต การติดตามเยี่ยมเยียนเกษตรกร เป็นต้น
- 3) ควรมีเวลาให้หน่วยงานระดับพื้นที่ในการรับสมัครและกลั่นกรองเกษตรกร และปราชญ์เกษตรกรเพื่อเข้าร่วมโครงการตามคุณสมบัติที่กำหนดไว้
- 4) การกำหนดเป้าหมายลงในแต่ละอำเภอหรือจังหวัดควรเป็นไปตามศักยภาพของพื้นที่และความพร้อมของเกษตรกร โดยให้สามารถเกลี้ยเป้าหมายภายในจังหวัดหรือภาคได้
- 5) ควรสนับสนุนงบประมาณให้หน่วยงานระดับจังหวัดสำหรับดำเนินงานโครงการให้เพียงพอและทันเวลาตามขั้นตอนการดำเนินงานของโครงการ
- 6) การสนับสนุนปัจจัยการผลิตควรมีความเหมาะสมและตรงตามความต้องการของเกษตรกร
- 7) ควรกระตุ้นให้เกษตรกรเห็นประโยชน์ของการจัดทำบัญชี รวมถึงติดตามให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิดเพื่อให้เกษตรกรทำบัญชีอย่างต่อเนื่อง
- 8) ควรจัดให้มีการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องมีความเข้าใจถูกต้องและเป็นไปในแนวทางเดียวกัน
- 9) ควรมีการคัดเลือกเกษตรกรที่สามารถเป็นต้นแบบการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ให้เกษตรกรรายอื่นต่อไป
- 10) ควรสนับสนุนค่าตอบแทนสำหรับปราชญ์เกษตรกรในการติดตามเยี่ยมเยียนเกษตรกรที่ได้รับมอบหมาย

5.3.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

- 1) หน่วยงานในระดับพื้นที่ควรประชาสัมพันธ์และชี้แจงรายละเอียดการดำเนินงานโครงการให้เกษตรกรและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทราบอย่างชัดเจนและทั่วถึง
- 2) การรับสมัครเกษตรกรควรคำนึงถึงความสมัครใจ และเป็นไปตามคุณสมบัติที่โครงการกำหนด
- 3) การรับสมัครและคัดเลือกปราชญ์เกษตรกร/เกษตรกรต้นแบบเพื่อรับผิดชอบดูแลเกษตรกร ควรพิจารณาถึงความเป็นต้นแบบหรือแบบอย่างที่ดีให้เห็นถึงการประสบความสำเร็จในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่/เกษตรผสมผสาน โดยมีแปลงตัวอย่างและสามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับเกษตรกรได้อีกทั้งปราชญ์เกษตรกรฯ จะต้องสมัครใจ และมีเวลาในการติดตามเยี่ยมเยียนเกษตรกร

4) การจัดกิจกรรม พบปะ 3 ประสาน หรือ 5 ประสาน ควรกำหนดแผนการจัดกิจกรรมในภาพรวมของจังหวัดล่วงหน้า เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้วางแผนงานของตนเองและจัดเจ้าหน้าที่เข้าร่วมกิจกรรมตามเวลาที่กำหนดไว้ในแผนภาพรวม

บรรณานุกรม

- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2548). *สถิติสำหรับงานวิจัย*. กรุงเทพฯ.
- บรรเทิง มาแสง. (2530). *การติดตามและประเมินผลโครงการ*. กรุงเทพฯ : กองประเมินผล สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2530.
- ยุทธ ไกรวรรณ. (2549). *สถิติเพื่อการวิจัย*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.
- วัฒนา วงศ์เกียรติรัตน์. (2553). *การวางแผนและการประเมินผลโครงการแบบมุ่งเน้นผลงานในภาครัฐ*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2552). *รายงานผลการประเมินผลโครงการพัฒนาเกษตรทฤษฎีใหม่โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ปี 2551*. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2552). *รายงานผลการประเมินผลโครงการพัฒนาเกษตรทฤษฎีใหม่โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ปี 2551*. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2553). *รายงานผลการประเมินผลโครงการศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน ปี 2550*. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2556). *รายงานผลการประเมินผลโครงการส่งเสริมและพัฒนาชุมชนต้นแบบ ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2557). *สารสนเทศเศรษฐกิจการเกษตร ปี 2557*. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- อำพล เสนาณรงค์. (2539). *เกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.)
- W.K. Kellogg Foundation. 2004. *Logic Model Development Guide*. W.K. Kellogg Foundation Michigan.

คำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการบริหาร
โครงการเกษตรทฤษฎีใหม่

คำสั่งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ที่ ๑๒๐ /๒๕๕๙

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่

ด้วยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ดำเนินงานโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ เพื่อถวายแด่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และเพื่อรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณที่ได้ทรงพระราชทานแนวทางการพัฒนาการเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งเป็นทฤษฎีแห่งการใช้น้ำและการบริหารงานพัฒนาการเกษตรแบบใหม่ เน้นเกษตรกรรายย่อยให้สามารถเลี้ยงตนเองได้ มีรายได้เพียงพอและมีอาหารไว้บริโภคเพียงพอตลอดปี

ดังนั้น เพื่อให้การรับและเลื่อนการดำเนินงานโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นรูปธรรม และมีการบูรณาการจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๒๐ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔ และที่แก้ไขเพิ่มเติม จึงแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยมีองค์ประกอบและอำนาจหน้าที่ ดังนี้

องค์ประกอบ

๑. พลเอก ปิฎมพงศ์ ประถมกัญ	ที่ปรึกษา
ผู้ช่วยรัฐมนตรีประจำกระทรวงเกษตรและสหกรณ์	
๒. นางจินตนา ชัยวรธนาการ	ที่ปรึกษา
ผู้ช่วยรัฐมนตรีประจำกระทรวงเกษตรและสหกรณ์	
๓. พลเอก ประสาท สุขเกษตร	ที่ปรึกษา
เลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์	
๔. ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์	ประธานกรรมการ
๕. หัวหน้ากลุ่มภารกิจด้านบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อการผลิต	รองประธานกรรมการ
๕. หัวหน้ากลุ่มภารกิจด้านส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรและระบบสหกรณ์	รองประธานกรรมการ
๖. หัวหน้ากลุ่มภารกิจด้านพัฒนาการผลิต	รองประธานกรรมการ
๗. รองปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (นายสุรพงษ์ เจียสกุล)	รองประธานกรรมการ
๘. หัวหน้าผู้ตรวจราชการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์	กรรมการ
๑๐. อธิบดีกรมการข้าว	กรรมการ

/๑๑. อธิบดี...

- ๒ -

๓๓. อธิบดีกรมชลประทาน	กรรมการ
๓๒. อธิบดีกรมตรวจบัญชีสหกรณ์	กรรมการ
๓๓. อธิบดีกรมประมง	กรรมการ
๓๔. อธิบดีกรมปศุสัตว์	กรรมการ
๓๕. อธิบดีกรมฝนหลวงและการบินเกษตร	กรรมการ
๓๖. อธิบดีกรมพัฒนาที่ดิน	กรรมการ
๓๗. อธิบดีกรมวิชาการเกษตร	กรรมการ
๓๘. อธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร	กรรมการ
๓๙. อธิบดีกรมส่งเสริมสหกรณ์	กรรมการ
๒๐. อธิบดีกรมหม่อนไหม	กรรมการ
๒๑. เลขาธิการสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม	กรรมการ
๒๒. เลขาธิการสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ	กรรมการ
๒๓. เลขาธิการสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร	กรรมการ
๒๔. ผู้อำนวยการองค์การตลาดเพื่อเกษตรกร	กรรมการ
๒๕. ผู้อำนวยการองค์การสะพานปลา	กรรมการ
๒๖. ผู้อำนวยการองค์การส่งเสริมกิจการโคนมแห่งประเทศไทย	กรรมการ
๒๗. ผู้ว่าการการยางแห่งประเทศไทย	กรรมการ
๒๘. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง องค์การมหาชน	กรรมการ
๒๙. ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร องค์การมหาชน	กรรมการ
๓๐. ผู้อำนวยการสำนักงานพิพิธภัณฑสถานเกษตรเฉลิมพระเกียรติฯ	กรรมการ
๓๑. ผู้ช่วยปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (นายวิฑูรย์ สวมมีชัย)	กรรมการและเลขานุการ
๓๒. รองอธิบดีกรมพัฒนาที่ดิน (นางสาวเบญจพร ชาศรานนท์)	กรรมการและ เลขานุการร่วม
๓๓. รองอธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร (นายสุตสาคร ภัทรกุลนิษฐ์)	กรรมการและ เลขานุการร่วม
๓๔. ผู้อำนวยการกองนโยบายและแผนปฏิบัติการเกษตรและเกษตรกรรมยั่งยืน สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์	กรรมการและ ผู้ช่วยเลขานุการ
๓๕. ผู้อำนวยการกองประสานงานโครงการพระราชดำริ สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์	กรรมการและ ผู้ช่วยเลขานุการ

อำนาจหน้าที่

๑. พิจารณากำหนดแนวทางการดำเนินงานและขับเคลื่อนโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ให้บรรลุนโยบาย
ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่กำหนดไว้

๒. ให้คำแนะนำ บริक्षा แก้ไขปัญหาอุปสรรค ติดตามผลการดำเนินงานโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่
และรายงานผลให้ผู้บริหารทราบอย่างต่อเนื่อง

/๓. แต่งตั้ง...

- ๓ -

๓. แต่งตั้งคณะอนุกรรมการ หรือคณะทำงาน หรือบุคคลเพื่อช่วยปฏิบัติงานตามที่เห็นสมควร
  ๔. ให้ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หน่วยงานอื่นในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ให้การสนับสนุนตามที่คณะกรรมการร้องขอ
  ๕. ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ได้รับมอบหมาย
- ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๙

พลเอก

(ฉัตรชัย สาทิตย์ยะ)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

คำแนะนำการปฏิบัติงาน
5 ประสาน สืบสานเกษตรทฤษฎีใหม่ ถวายในหลวง

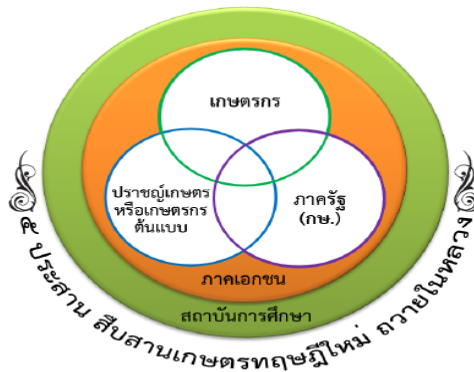

คำแนะนำการปฏิบัติงาน “5 ประสาน สืบสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ ถวายในหลวง”

หนังสือแนะนำการปฏิบัติงาน " 5 ประสาน สืบสานเกษตรทฤษฎีใหม่ ถวายในหลวง"
ฉบับที่ 1/2560

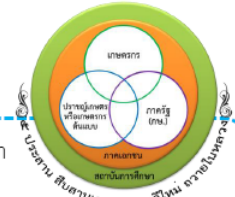
ตามที่มอบหมายให้จัดการพบปะครั้งแรก ระหว่าง เกษตรกร+ปราชญ์+เอกชน+สถาบันการศึกษา ระดับตำบลอำเภอ หรือตำบล เพื่อทำความรู้จัก หรือร่วมกันในการทำงานให้ตรงตามเป้าหมาย หลังจากได้รายชื่อแล้ว ระหว่างวันที่ 16-20 กุมภาพันธ์ 2560 นั้น

1. ในช่วงนี้ เกษตรกร(Cell ต้นกำเนิด)พร้อม และปราชญ์เกษตร หรือเกษตรกรต้นแบบ หรือ ศพก. พร้อม ให้พบปะหารือเพื่อหาแนวทางเดินหน้า ลองทำที่ถนัด อย่างไม่ 1
2. ขอให้พึงระลึกอยู่เสมอว่าเรา(กษ. และหน่วยงานรับผิดชอบในพื้นที่) ปราชญ์เกษตร หรือเกษตรกรต้นแบบ หรือ ศพก. และเกษตรกร (Cell ต้นกำเนิด) เป็นกลุ่มหลักใน 3 วง ที่จะต้องเกาะเกี่ยวกันอย่างเหนียวแน่นในการขับเคลื่อนโครงการให้สำเร็จ โดยมีภาคเอกชนและสถาบันการศึกษา เป็นฝ่ายสนับสนุนอยู่วงนอก

พลเอกประสาธ สุขเกษตร
เลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
6 กุมภาพันธ์ 2560

หนังสือแนะนำการปฏิบัติงาน " 5 ประสาน สืบสานเกษตรทฤษฎีใหม่ ถวายในหลวง"
ฉบับที่ 2/2560

1. ตามที่มอบหมายให้สรรหาปราชญ์เกษตร หรือเกษตรกรต้นแบบ หรือประธาน ศพก. ที่มีจิตอาสา และคัดเลือกเกษตรกรที่จะเป็น Cell ต้นกำเนิด อัตราร้อยละ 1:เกษตรกร 3-5 ไม่เกิน 10 ภายในวันที่ 31 มกราคม 2560 นั้นพบว่าบางจังหวัดส่งไม่ครบตามจำนวนเป้าหมาย ทำให้กระทรวงฯ ไม่สามารถ จัดสรรเป้าหมายไปยังภาคเอกชน และสถาบันการศึกษา ที่จะร่วมบูรณาการได้ ส่งผลกระทบต่อการจัดส่ง รายชื่อ 5 ประสานกลับไปจังหวัดเพื่อให้อำนาจดำเนินการขับเคลื่อนต่อเนื่อง จึงขอให้จังหวัดที่ยังส่งข้อมูลไม่ครบเร่งดำเนินการส่งให้ กระทรวงฯ **ภายในวันศุกร์ที่ 10 กุมภาพันธ์ 2560**

2. การบริหารจัดการเกี่ยวกับการแจกจ่ายปัจจัยการผลิต ขอให้หน่วยงานที่รับผิดชอบเกษตรกรในพื้นที่ดำเนินการดังนี้
1) กรณีได้แจกจ่ายปัจจัยการผลิตไปแล้ว ไม่ต้องเรียกคืน แต่ให้หน่วยงานส่งเสริมให้ดำเนินการตามปัจจัยการผลิตให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่
2) กรณียังไม่ได้แจกจ่ายปัจจัยการผลิตขอให้ชะลอไว้ก่อนจนกว่าเกษตรกรจะได้มีการพบปะกับปราชญ์เกษตรหรือเกษตรกรต้นแบบหรือประธาน ศพก. ที่รับผิดชอบเป็นตัวช่วย เพื่อให้มีการวางแผนการผลิตที่มีประสิทธิภาพก่อน

70,000 ราย
(ที่ปรับปรุงใหม่ล่าสุด)

กรณีได้รับมอบปัจจัยการผลิตไปแล้ว : ไม่ต้องเรียกคืน แต่ให้หน่วยงานส่งเสริมให้ดำเนินการตามปัจจัยการผลิตให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่

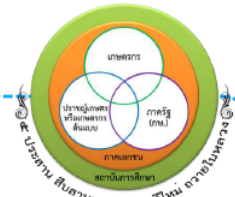
กรณียังไม่ได้รับมอบปัจจัยการผลิต : ชะลอไว้จนกว่าจะมีการพบปะกับปราชญ์เกษตรหรือเกษตรกรต้นแบบ หรือประธานศพก. ที่รับผิดชอบเป็นตัวช่วยก่อน

ลูกปรับเปลี่ยนชื่อออก

กรณีได้รับมอบปัจจัยการผลิตไปแล้ว : ไม่ต้องเรียกคืน แต่ให้หน่วยงานส่งเสริมให้ดำเนินการตามปัจจัยการผลิตให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่

พลเอกประสาธน์ สุภเกษตร
เลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
8 กุมภาพันธ์ 2560

หนังสือแนะนำการปฏิบัติงาน " 5 ประสาน สืบสานเกษตรทฤษฎีใหม่ ถวายในหลวง"
ฉบับที่ 3/2560

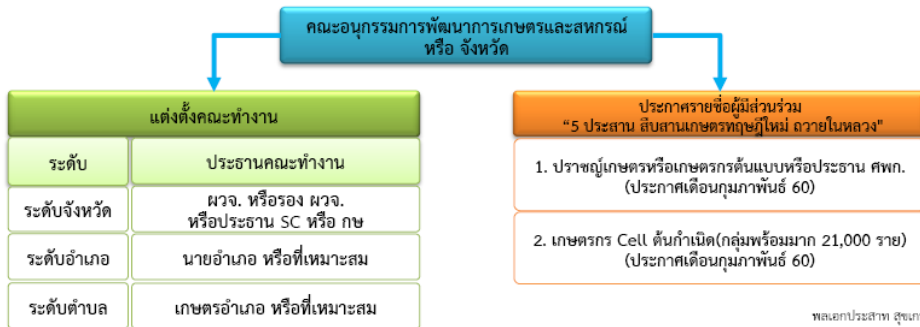

ให้พิจารณาใช้กลไกคำสั่งคณะอนุกรรมการพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์จังหวัดหรือคำสั่งจังหวัด(ผู้ว่าราชการจังหวัด) ในการดำเนินการ

- แต่งตั้งคณะทำงานขับเคลื่อนโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยควรพิจารณาองค์ประกอบเป็นภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ใน 5 ประสาน แยกเป็น 3 ระดับ ดังนี้
  - ระดับจังหวัด : ทำหน้าที่อำนวยความสะดวก/บริหารการขับเคลื่อนภาพรวมจังหวัด
  - ระดับอำเภอ : ให้คำปรึกษา/แก้ไขปัญหา และประสานงานเพื่อขับเคลื่อนระดับอำเภอ
  - ระดับตำบล : ขับเคลื่อนแนวทางการดำเนินงานสู่การปฏิบัติในพื้นที่ และสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ

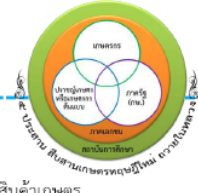
2. จัดทำประกาศจังหวัดเพื่อประกาศรายชื่อผู้มีส่วนร่วม ใน " 5 ประสาน สืบสานเกษตรทฤษฎีใหม่ ถวายในหลวง" เพื่อสร้างความภาคภูมิใจ ในการร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการน้อมนำศาสตร์ของพระราชามาดำเนินการเพื่อถวายแด่ในหลวงรัชกาลที่ 9 โดยให้ติดประกาศประชาสัมพันธ์ให้ทราบ ทั่วทั้งจังหวัด(ติดในระดับตำบลหมู่บ้าน) ได้แก่

- ปราชญ์เกษตร หรือเกษตรกรต้นแบบ หรือ ประธาน ศพก. ที่เป็นตัวช่วย
- เกษตรกรที่ร่วมโครงการ โดยให้พิจารณาจัดทำประกาศรายชื่อเกษตรกรซึ่งเป็น Cell ต้นกำเนิด(กลุ่มพร้อมมาก 21,000 ราย) ก่อน ส่วนเกษตรกรกลุ่มอื่นๆที่ทยอยดำเนินการตามห้วงเวลาของการขับเคลื่อนโครงการฯตามแผน

พลเอกประสาธน์ สุภเกษตร
เลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
10 กุมภาพันธ์ 2560

หนังสือแนะนำการปฏิบัติงาน " 5 ประสาน สืบสานเกษตรทฤษฎีใหม่ ถวายในหลวง " ฉบับที่ 4/2560

ข้อ 1 ตามที่หนังสือแนะนำการปฏิบัติงาน " 5 ประสาน สืบสานเกษตรทฤษฎีใหม่ ถวายในหลวง " ให้หน่วยงานที่ขับเคลื่อนในระดับจังหวัดดำเนินการ จำนวน 3 ฉบับ สรุปคือ ฉบับที่ 1/2560 ลงวันที่ 6 ก.พ. 60 มีประเด็นดำเนินการ 2 ประเด็น คือ

- 1) ให้มีการพบปะหารือระหว่างเกษตรกร (Cell ต้นกำเนิด) และปราชญ์เกษตร หรือศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร หรือเกษตรกรต้นแบบ
- 2) การหาแนวทางให้เกษตรกรลงทำอย่างที่ถนัดอย่าง 1 โดยเริ่มจากง่ายตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

ฉบับที่ 3/2560 ลงวันที่ 10 ก.พ. 60 มีประเด็นดำเนินการ 2 ประเด็นคือ

- 1) การแต่งตั้งคณะทำงานขับเคลื่อนโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่
- 2) การจัดทำประกาศจังหวัดหรืออนุกรรมการพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์เพื่อประกาศรายชื่อผู้มีส่วนร่วมใน " 5 ประสาน สืบสานเกษตรทฤษฎีใหม่ ถวายในหลวง " เพื่อสร้างความภาคภูมิใจ

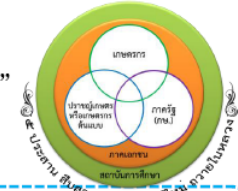
ข้อ 2 ให้รายงานความก้าวหน้าตามประเด็นในข้อ 1 ให้กระทรวงฯตามแบบฟอร์มที่จัดส่งให้ ภายในวันจันทร์ที่ 20 กุมภาพันธ์ 2560
ทาง E-mail : moac_project@yahoo.com และ moac_project@hotmail.com

หนังสือแนะนำ ฉบับที่/ลงวันที่	การรายงานความก้าวหน้า (ภายใน 20 กุมภาพันธ์ 2560)
ฉบับที่ 1/2560 ลงวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2560 1. การพบปะหารือ 3 ประสาน 2. เกษตรกร ลงทำที่ถนัด อย่างที่ 1	1. การพบปะหารือ 1.1 จำนวนครั้งที่มีการพบปะ วัน เวลา และสถานที่ (ครบทุกอำเภอหรือยัง) 1.2 จำนวนเกษตรกร (Cell ต้นกำเนิด) และปราชญ์เกษตรหรือหรือศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรหรือเกษตรกรต้นแบบ ที่ร่วมพบปะในแต่ละครั้ง 2. จำนวนเกษตรกร (Cell ต้นกำเนิด) ที่ได้เริ่มลงทำที่ถนัดอย่างที่ 1 และกิจกรรมการเกษตรที่ได้รับเริ่มลงทำเป็นรายบุคคล
ฉบับที่ 3/2560 ลงวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2560 1. แต่งตั้งคณะทำงานขับเคลื่อนโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ 2. จัดทำประกาศรายชื่อ ผู้มีส่วนร่วมใน " 5 ประสาน สืบสานเกษตรทฤษฎีใหม่ ถวายในหลวง "	1. จัดส่งสำเนาคำสั่งแต่งตั้งคณะทำงานขับเคลื่อนโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ 2. จัดส่งสำเนาประกาศจังหวัดหรือประกาศคณะอนุกรรมการพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์จังหวัดเพื่อประกาศรายชื่อผู้มีส่วนร่วมใน " 5 ประสาน สืบสานเกษตรทฤษฎีใหม่ ถวายในหลวง " 2.1 ประกาศรายชื่อปราชญ์เกษตรหรือเกษตรกรต้นแบบ หรือ ประธาน ศพก. (เฉพาะที่เป็นตัวช่วย) 2.2 ประกาศรายชื่อเกษตรกร(Cell ต้นกำเนิด) ที่เข้าร่วมโครงการ

16 ก.พ. 60: 18.30

พลเอกประสพ สุขเกษตร
เลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
16 กุมภาพันธ์ 2560

หนังสือแนะนำการปฏิบัติงาน " 5 ประสาน สืบสานเกษตรทฤษฎีใหม่ ถวายในหลวง " ฉบับที่ 5/2560

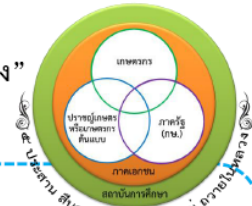
ตามที่กระทรวงฯ(ส่วนกลาง) สร้างLine กลุ่ม“พูดคุยเกษตรทฤษฎีใหม่” นั้น มีข้อจำกัดเกี่ยวกับจำนวนสมาชิกที่โปรแกรม Line จะสามารถรับได้(สูงสุด 500 คน) ซึ่งส่วนใหญ่เป็น SC และผู้บริหารกระทรวงฯ

เพื่อให้เจ้าหน้าที่ภาครัฐ เกษตรกร ปราชญ์เกษตรหรือเกษตรกรต้นแบบหรือประธาน ศพก. ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา ซึ่งเป็น 5 ประสาน ในระดับจังหวัดได้มีการสื่อสารกัน ภายในจังหวัด จังหวัดควรสร้าง Line ระดับจังหวัด เพื่อใช้ประโยชน์ในการประสานงาน

พลเอกประสพ สุขเกษตร
เลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
20 กุมภาพันธ์ 2560

20 ก.พ. 60: 12.00

หนังสือแนะนำการปฏิบัติงาน “5 ประสาน สืบสานเกษตรทฤษฎีใหม่ ภายใต้อาณาจักร” ฉบับที่ 6/2560

- ขอให้ SC และหน่วยงานที่รับผิดชอบ ขับเคลื่อนการทำงานในระยะต่อไป
1. จังหวัดที่ยังไม่ได้จัดพบปะหารือ 3 ประสานหลัก(รัฐ ประชาชน เกษตรกร และเกษตรกรร่วมโครงการ) ให้รีบดำเนินการ เพราะจะได้ขับเคลื่อนตามแผนงานระยะต่อไป
  2. จังหวัดที่มีการจัดการพบปะหารือ 3 ประสานแล้ว ก็ให้ใช้ข้อมูลของภาคเอกชน และสถาบันการศึกษาที่ร่วมบูรณาการ ซึ่งได้มอบให้ในวันจัดงาน “5 ประสาน สืบสานเกษตรทฤษฎีใหม่ ภายใต้อาณาจักร” 23 กุมภาพันธ์ 2560 วางแผนขับเคลื่อนต่อไปตามแผนปฏิบัติการที่ได้กำหนดไว้
  3. เริ่มเก็บข้อมูลสภาพเศรษฐกิจ สังคม คริวเรือนของเกษตรกรก่อนเริ่มเข้าโครงการฯ (รายได้หนี้สิน รูปภาพ บัญชีครัวเรือน) โดยให้สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรในพื้นที่และสำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์ร่วมดำเนินการ เพื่อนำไปใช้ประเมินความสำเร็จของโครงการเมื่อถึงปลายปี 2560 และข้อมูลยังสามารถนำมาวิเคราะห์เพื่อการส่งเสริมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเกษตรกรด้วย เช่น เลิก เหล้า บุหรี่ การพนัน การย้ายถิ่นฐานเข้าเมือง และ อื่นๆ
  4. คัดเลือกเกษตรกรร่วมโครงการ ที่มีแรงบันดาลใจสูง ตั้งใจดำเนินการ เพื่อจัดทำ infographic ประชาสัมพันธ์ สร้างการรับรู้อย่างต่อเนื่อง โดยอาจทำร่วมกับปราชญ์ ภาคเอกชน ครูอาจารย์ ผู้ว่าราชการจังหวัด หรือเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบ

พลเอกประสาธ สุขเกษตร

เลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

27 กุมภาพันธ์ 2560

หนังสือแนะนำการปฏิบัติงาน “5 ประสาน สืบสานเกษตรทฤษฎีใหม่ ภายใต้อาณาจักร” ฉบับที่ 7/2560

- ตามหนังสือแนะนำฉบับที่ 6/2560 ที่ให้เก็บข้อมูลสภาพเศรษฐกิจ สังคม คริวเรือนของเกษตรกรก่อนเริ่มเข้าโครงการฯ โดยให้สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรในพื้นที่และสำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์ร่วมดำเนินการ เพื่อนำไปใช้ประเมินความสำเร็จ และนำมาวิเคราะห์เพื่อการส่งเสริมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเกษตรกรด้วย นั้น
- การเก็บข้อมูลถือว่ามีค่าสำคัญ ขอให้ SC และหน่วยงานที่รับผิดชอบ ดำเนินการให้เป็นระบบ ดังนี้
1. จัดเก็บข้อมูลสภาพเศรษฐกิจสังคมครัวเรือนก่อนร่วมโครงการ โดยร่วมกับสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรเขต ที่รับผิดชอบพื้นที่จังหวัด
  2. ส่งเสริมให้เกษตรกรจัดทำบัญชีฟาร์มต่อเนื่อง โดยสำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์มอบหมายครูบัญชีอาสาในพื้นที่ ประเมินศักยภาพการจัดทำบัญชีฟาร์มของเกษตรกรและให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิด
  3. จัดทำแฟ้มข้อมูล (Port Folio) เกษตรกรร่วมโครงการรายบุคคล เพื่อจัดเก็บข้อมูลที่ได้มีการดำเนินการจัดเก็บทั้งหมด ให้เก็บไว้ที่หน่วยงานที่รับผิดชอบ 1 ชุด ไว้ที่สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัด 1 ชุด โดยข้อมูลที่ควรจะมีในแฟ้ม ได้แก่
    - ใบสมัคร
    - สภาพเศรษฐกิจและสังคมครัวเรือนก่อนร่วมโครงการ
    - แผนการผลิต(ทุกฉบับที่มีการปรับปรุง)
    - แผนผังฟาร์ม(ทุกครั้งที่มีการปรับปรุง)
    - ข้อมูลความก้าวหน้าของกิจกรรมในแปลง 4 ด้าน(นา/น้ำ/สวน/บ้าน)
    - ภาพถ่ายความก้าวหน้าของกิจกรรมในแปลง 4 ด้าน(นา/น้ำ/สวน/บ้าน)
  4. ให้ความสำคัญกับการอำนวยความสะดวกในการออกติดตามเยี่ยมเยียนเกษตรกร ของปราชญ์เกษตรกรหรือเกษตรกรต้นแบบ โดยอาจเชิญผู้บริหารจังหวัด เช่น ผวจ. รอง ผวจ. ไปติดตามหรือเยี่ยมแปลงเกษตรกรด้วยจะมีประสิทธิภาพการติดตามดียิ่งขึ้น และควรทำสมุดเยี่ยมประจำแปลงเกษตรกรด้วย

พลเอกประสาธ สุขเกษตร

เลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

1 มีนาคม 2560

หนังสือแนะนำการปฏิบัติงาน “5 ประสาน สืบสานเกษตรทฤษฎีใหม่ ถวายในหลวง” ฉบับที่ 8/2560

เพื่อให้การขับเคลื่อนโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ในจังหวัดมีประสิทธิภาพมากขึ้น ให้ SC และหน่วยงานที่รับผิดชอบ พิจารณาดำเนินการ
ดังนี้

1. หาตัวช่วยในจังหวัดเพิ่มเติมเพื่อร่วมปฏิบัติงาน

- 1) ผู้ที่คนในพื้นที่ให้ความเคารพนับถือที่มีลักษณะเป็นผู้นำโดยธรรมชาติ เช่น พระสงฆ์ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ฯลฯ เพื่อร่วมออกเยี่ยมเยียน ให้คำแนะนำ
- 2) ภาคเอกชนในพื้นที่ นอกเหนือจากรายชื่อ 5 ประสานที่ได้จากส่วนกลาง เช่น สภาหอการค้า สมาอุตสาหกรรม หรือบริษัทเอกชนที่มีความพร้อมร่วมบูรณาการสนับสนุนด้านต่างๆ เช่น การเยี่ยมเยียน การหาช่องทางตลาด ฯลฯ
- 3) หน่วยงานภาครัฐอื่น ที่มีแนวนโยบายการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปส่งเสริมแก่เกษตรกรในพื้นที่ เช่น กรมพัฒนาชุมชน กศน. หน่วยงานทหาร ฯลฯ

2. แนวคิดใหม่ๆ ที่ค้นพบ

จังหวัดที่มีแนวทางการปฏิบัติงานเฉพาะ ซึ่งเป็นการคิดนอกกรอบ และมีการนำไปปฏิบัติแล้วพบว่าสามารถเพิ่มศักยภาพการทำงานได้ ขอให้นำมาเสนอเพื่อแบ่งปันกันในช่องทาง Line กลุ่ม “พูดคุยเกษตรทฤษฎีใหม่” เพื่อจะได้เป็นประโยชน์ให้จังหวัดอื่นนำไปปรับใช้ได้

พลเอก ประสาท สุขเกษตร
เลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
4 มีนาคม 2560

4 มี.ค. 60: 08.00

หนังสือแนะนำการปฏิบัติงาน “5 ประสาน สืบสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ ถวายในหลวง” ฉบับที่ 9/2560

เพื่อประโยชน์ในการประสานงานการขับเคลื่อนงาน “5 ประสาน สืบสานเกษตรทฤษฎีใหม่ ถวายในหลวง”
จึงขอแจ้งกรอบการแบ่งงานรับผิดชอบของผู้บริหารในส่วนกลาง ดังนี้

1. เลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์(พลเอก ประสาท สุขเกษตร)

- วางแผน อำนาจการ กำกับดูแล ให้เป็นไปตามนโยบายของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- ให้คำแนะนำการปฏิบัติงานเพิ่มเติม
- ติดตาม เยี่ยมเยียนในพื้นที่จังหวัด
- รายงานผลให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ทราบ

2. ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

- การมอบหมายหรือสั่งงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือแจ้ง ผวงเพื่อมอบหมายประธาน SC ในการทำงาน
- การประสานงานผู้รับผิดชอบระดับจังหวัด และหน่วยงานใน/นอกสังกัดกระทรวงและสหกรณ์
- การสนับสนุนการปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่
- ติดตาม เยี่ยมเยียนในพื้นที่จังหวัด และเร่งรัดการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนงานที่กำหนด
- รายงานผลให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ หรือเลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ทราบ

3. ผู้ช่วยปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์(นายรัตนะ สวามีชัย)

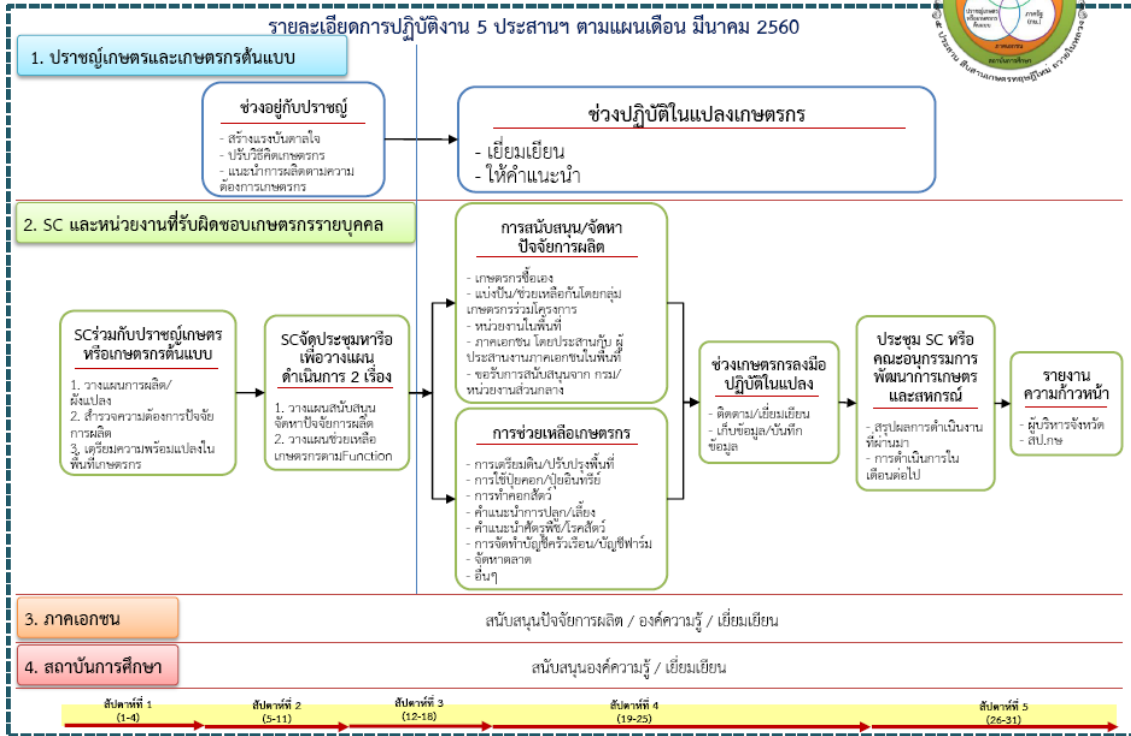
- งานประสานงานผู้ที่เกี่ยวข้องหรือตามที่ได้รับมอบหมาย
- ช่วยงานเลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- การบริหารจัดการงานให้ผู้ปฏิบัติที่เกี่ยวข้องดำเนินการให้เป็นไปตามข้อสั่งการของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- เลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- ร่วมติดตาม เยี่ยมเยียนในพื้นที่จังหวัด
- รายงานผลให้เลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ หรือปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ทราบ

พลเอก ประสาท สุขเกษตร
เลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
4 มีนาคม 2560

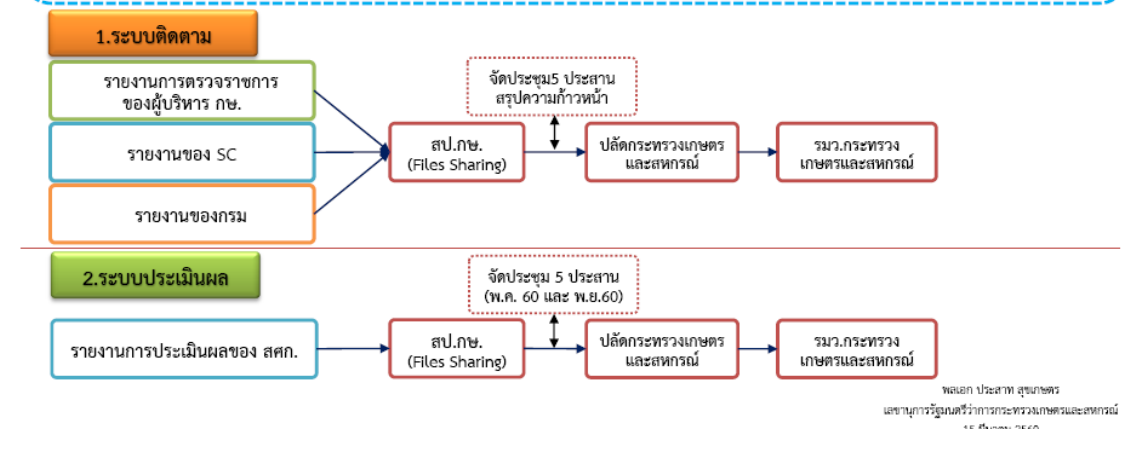
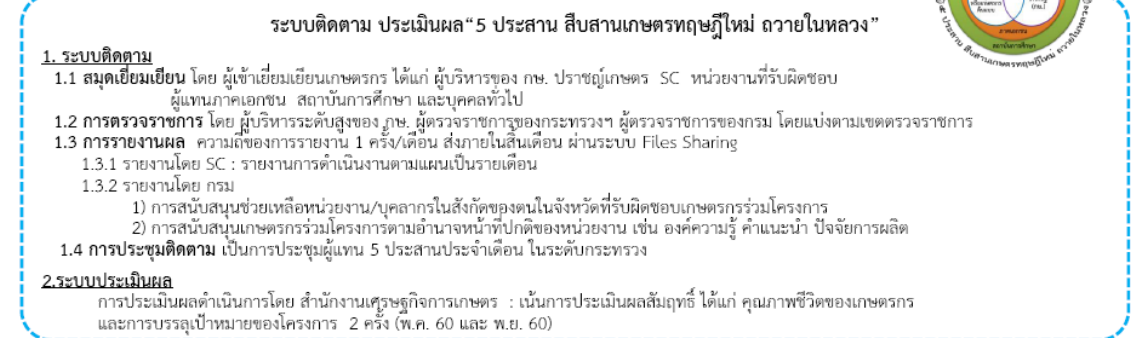
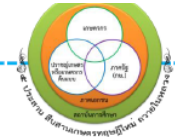
4 มี.ค. 60: 10.00

หนังสือแนะนำการปฏิบัติงาน “5 ประสาน สืบสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ ถวายในหลวง” ฉบับที่ 10/2560

หนังสือแนะนำการปฏิบัติงาน “5 ประสาน สืบสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ ถวายในหลวง” ฉบับที่ 11/2560

หนังสือแนะนำการปฏิบัติงาน “5 ประสาน สืบสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ ภายใตหลวง” ฉบับที่ 12/2560

เกษตรกรกลุ่ม Start Zero หมายถึงกลุ่ม Absolutely Zero หรือ Exactly Zero ที่ต้องมีการเริ่มต้นกิจกรรมโครงการ จากที่ดินว่างเปล่า หรือที่ดินซึ่งมีการทำกิจกรรมการเกษตรเชิงเดี่ยว เช่น ข้าวอย่างเดียว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์อย่างเดียว ซึ่งที่ดินแปลงดังกล่าวอาจเป็นที่ดินที่แปลงของเกษตรกร หรือแบ่งมาแค่เพียงบางส่วนเท่านั้น แต่ต้องมีแหล่งน้ำที่สามารถดำเนินการเกษตรได้ เพื่อร่วมกิจกรรมตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง เริ่มจากง่าย พึ่งตนเองเป็นหลัก

พลเอก ประสาท สุขเกษตร
เลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
25 มีนาคม 2560

25 มี.ค. 60: 09:00

หนังสือแนะนำการปฏิบัติงาน “5 ประสาน สืบสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ ภายใตหลวง” ฉบับที่ 13/2560

การเยี่ยมชมเกษตรกรของ 5 ประสาน ขอให้ลงบันทึกในสมุดเยี่ยมชมด้วยทุกครั้ง เพราะจะเป็นประโยชน์กับพวกเราที่ไปเยี่ยมชมคนต่อ ๆ ไป จะได้ให้คำแนะนำไปในแนวทางเดียวกัน โดยเมื่อไปถึงบ้านเกษตรกรอันดับแรกขอให้อ่านบันทึกในสมุดเยี่ยมชมก่อน เพื่อจะได้ทราบประวัติการเยี่ยมชม สภาพปัญหา และข้อเสนอแนะของผู้ที่เข้ามาเยี่ยมชมก่อนหน้า เพื่อการวิเคราะห์และแนะนำได้ตรงกับปัญหา และไปในทิศทางเดียวกันกับข้อเสนอแนะก่อนหน้า

พลเอก ประสาท สุขเกษตร
เลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
31 มีนาคม 2560

สมุดบันทึกการตรวจเยี่ยมเกษตรกร
โครงการ 5 ประสาน สืบสานเกษตรทฤษฎีใหม่ ภายใตหลวง

ก่อให้เกิด สร้างให้คงอยู่ คู่ความยั่งยืน

ชื่อ _____ นามสกุล _____
 อยู่บ้านเลขที่ _____ หมู่ที่ _____ ตำบล _____ อำเภอ _____
 จังหวัด _____

คำแนะนำการบันทึก

เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ : บันทึกข้อมูลพื้นฐานเมื่อเริ่มเข้าร่วมโครงการฉบับแรก
 สมุดบันทึกควรเขียนและส่งถึงหน่วยงานด้วยเมื่อบันทึกข้อมูล

เจ้าหน้าที่ฝ่ายรัฐ/ : บันทึกถึงปัญหา ภาวให้คำแนะนำ และข้อเสนอแนะขอผู้
 ประชาชนเกษตรกร/ : ที่สนใจเยี่ยมชมเกษตรกร
 สถาบันการศึกษา : บันทึกการให้คำแนะนำ และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมทางวิชาการ

บุคคลอื่นทั่วไป : บันทึกการให้คำแนะนำ และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมทางวิชาการ

31 มี.ค. 60: 09:00

หนังสือแนะนำการปฏิบัติงาน “5 ประสาน สืบสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ ถวายในหลวง”
ฉบับที่ 14/2560

1. เนื่องจากเดือนเมษายน 2560 เกษตรกร Cell ต้นกำเนิดบางรายจะมีผลผลิตออก ขอให้ SC ประสานเตรียมการหาตลาดเพื่อรองรับผลผลิต ในรายที่ยังไม่มีตลาดรองรับ เช่น ตลาดท้องถิ่น ตลาดที่แต่ละหน่วยงานในจังหวัดมีเครือข่ายอยู่แล้ว และสามารถประสานสถานีจำหน่ายน้ำมันของ ปตท. หรือบางจาก ในพื้นที่ใกล้เคียงซึ่งมีความร่วมมือใน 5 ประสานฯ หรืออาจจะแลกเปลี่ยนผลผลิตกันภายในกลุ่มเกษตรกร Cell ต้นกำเนิดกันเอง
2. หน่วยงานที่รับผิดชอบเกษตรกรร่วมกับปราชญ์เกษตรหรือเกษตรกรต้นแบบ ต้องให้คำแนะนำเกษตรกร Cell ต้นกำเนิด ในการลงมือดำเนินการผลิตอย่าง 2 และ 3 อย่างต่อเนื่อง วางแผนการผลิตเพื่อให้มีผลผลิตต่อเนื่องตลอด โดยควรจะเป็นกิจกรรมอย่างง่าย ที่ผลผลิตยังคงเป็นที่ต้องการของตลาด เพื่อให้สามารถสร้างรายได้ให้เกิดขึ้นทุกเดือน

พลเอก ประสาท สุขเกษตร
เลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
6 เมษายน 2560

หนังสือแนะนำการปฏิบัติงาน “5 ประสาน สืบสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ ถวายในหลวง”
ฉบับที่ 15/2560

ควรศึกษาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และเกษตรทฤษฎีใหม่ **อย่างลึกซึ้งให้เข้าใจอย่างถ่องแท้** เพื่อให้สามารถให้คำแนะนำเกษตรกรได้ถูกต้องสอดคล้องกับกิจกรรมต่างๆ ที่เกษตรกรจะทำในแปลงเกษตรทฤษฎีใหม่ตามความเหมาะสมของศักยภาพเกษตรกร เช่น การดำเนินงาน เริ่มจากง่าย (ตามที่ตนเองถนัดให้เหมาะสมกับฐานะ) มีรายได้ ขยายฐาน แบ่งปันผล ความจนหาย เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับตัวเกษตรกร

พลเอก ประสาท สุขเกษตร
เลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
10 เมษายน 2560

หนังสือแนะนำการปฏิบัติงาน “5 ประสาน สืบสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ ถวายในหลวง”
ฉบับที่ 16/2560

แนวปฏิบัติสำหรับการขับเคลื่อนเกษตรกร Cell ต้นกำเนิด

หน่วยงานที่รับผิดชอบ ร่วมกับปราชญ์เกษตรกร และครูบัญชีอาสา ให้ความสำคัญกับการติดตามเยี่ยมเยียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อ

1. ให้คำแนะนำ เป็นที่ปรึกษาการแก้ปัญหา ด้านการผลิต ทั้งในกิจกรรมเดิมหรือเพิ่มกิจกรรมใหม่ๆตามที่เกษตรกรนัดและสามารถลงมือได้ด้วยตนเองได้ไม่ยาก บนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง และเศรษฐกิจพอเพียง
2. การวางแผนด้านการตลาดเพื่อรองรับผลผลิต หรือการเชื่อมโยงเครือข่ายการผลิตกับเครือข่ายการตลาดที่มีอยู่แล้ว
3. พัฒนาคุณภาพของการทำบัญชีฟาร์ม/การวิเคราะห์บัญชีฟาร์มเพื่อประโยชน์ในการวางแผนการใช้จ่ายในครัวเรือน
4. ขอความร่วมมือเกษตรกร Cell ต้นกำเนิดเป็นตัวช่วยเสริม โดยอาศัยประสบการณ์ที่ได้ปฏิบัติมาก่อน ช่วยในการขับเคลื่อนการดำเนินกิจกรรมของเกษตรกร Cell แยกตัวครั้งที่ 1

พลเอก ประสาท สุขเกษตร
เลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
13 พฤษภาคม 2560

13 MA. 60. 21.00

หนังสือแนะนำการปฏิบัติงาน “5 ประสาน สืบสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ ถวายในหลวง”
ฉบับที่ 17/2560

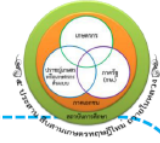
แนวปฏิบัติสำหรับการขับเคลื่อนเกษตรกร Cell แยกตัวครั้งที่ 1

หน่วยงานที่รับผิดชอบ ใช้รูปแบบที่เคยดำเนินการกับเกษตรกร Cell ต้นกำเนิด มาดำเนินการกับเกษตรกร Cell แยกตัวครั้งที่ 1 โดยอาจมีการปรับ/ประยุกต์ให้มีความเหมาะสมตามสถานการณ์ ดังนี้

1. จัดทำประกาศจังหวัดเพื่อประกาศรายชื่อเกษตรกร Cell แยกตัวครั้งที่ 1 เพื่อสร้างความภาคภูมิใจ ในการร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการน้อมนำศาสตร์ของพระราชมา ดำเนินการเพื่อถวายแด่ในหลวงรัชกาลที่ 9 โดยให้ติดประกาศ ประชาสัมพันธ์ให้ทราบ ทั้งทั้งจังหวัด (ติดในระดับตำบล หรือหมู่บ้าน)
2. จัดเก็บข้อมูลสภาพเศรษฐกิจสังคมครัวเรือนก่อนร่วมโครงการ โดยร่วมกับสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรเขต ที่รับผิดชอบพื้นที่จังหวัด
3. ส่งเสริมให้เกษตรกรจัดทำบัญชีฟาร์มต่อเนื่อง โดยสำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์มอบหมายครูบัญชีอาสาในพื้นที่ ประเมินศักยภาพการจัดทำบัญชีฟาร์มของเกษตรกรและให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิด
4. จัดทำแฟ้มข้อมูล (Port Folio) เกษตรกรร่วมโครงการรายบุคคล เพื่อจัดเก็บข้อมูลที่ได้มีการดำเนินการจัดเก็บทั้งหมด ให้เก็บไว้ที่หน่วยงานรับผิดชอบ 1 ชุด ไว้ที่สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัด 1 ชุด
5. ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกร กลุ่ม Cell แยกตัวครั้งที่ 1 จัดทำแผนการผลิตที่เริ่มจากง่าย ๆ ก่อน ตามศักยภาพและฐานะของเกษตรกร ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยปราชญ์เกษตรกร เกษตรกรกลุ่ม Cell ต้นกำเนิดร่วมให้คำแนะนำ
6. ให้ความสำคัญกับการอำนวยความสะดวกในการออกติดตามเยี่ยมเยียนเกษตรกร ของปราชญ์เกษตรกรหรือเกษตรกร Cell ต้นกำเนิด โดยอาจเชิญผู้บริหารจังหวัด เช่น ผวจ. รอง ผวจ. ร่วมเยี่ยมเยียน และขอให้ลงบันทึกในสมุดเยี่ยมด้วยทุกครั้ง เพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์และแนะนำให้ตรงกับปัญหา และไปในทิศทางเดียวกัน

พลเอก ประสาท สุขเกษตร
เลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
13 พฤษภาคม 2560

หนังสือแนะนำการปฏิบัติงาน “5 ประสาน สืบสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ ภายใต้อาณัติ”
ฉบับที่ 18/2560

1. สถานการณ์

1) ขณะนี้เข้าสู่ฤดูฝน มีฝนตกหนักในหลายพื้นที่ บางจังหวัดมีความเสียหายที่เกิดจากสถานการณ์วาตภัยและน้ำท่วม จากประกาศของกรมอุตุนิยมวิทยา ล่าสุด ฉบับที่ 9 (284/2560) ลงวันที่ 18 พฤษภาคม 2560 แจ้งเตือน เรื่อง ฝนตกหนักถึงหนักมากบริเวณประเทศไทย ตอนบน และคลื่นลมแรงบริเวณทะเลอันดามัน โดย ภาคเหนือ และภาคกลางมีฝนตกหนักถึงหนักมากลดน้อยลง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคตะวันออกยังคงมีฝนตกหนักถึงหนักมากได้อีก 1 วัน

2) การคาดหมายสภาพอากาศของกรมอุตุนิยมวิทยา ในช่วงวันที่ 19 - 21 พฤษภาคม 2560 ประเทศไทยตอนบนมีฝนลดลง สำหรับคลื่นลมบริเวณทะเลอันดามันจะมีกำลังอ่อนลง โดยมีคลื่นสูงประมาณ 2 เมตร ส่วนภาคใต้ยังคงมีฝนตกต่อเนื่องตลอดช่วง และมีฝนตกหนักบางพื้นที่ ส่วนในช่วงวันที่ 21 - 24 พฤษภาคม 2560 คลื่นลมบริเวณทะเลอันดามันจะกำลังแรงขึ้น โดยมีคลื่นสูง 2-3 เมตร

ข้อควรระวัง ในช่วงวันที่ 21 - 24 พฤษภาคม 2560 ขอให้ประชาชนบริเวณภาคใต้ฝั่งตะวันออกและภาคใต้ฝั่งตะวันตกระวังอันตรายจากฝนตกหนัก ส่วนชาวเรือบริเวณทะเลอันดามันควรเดินเรือด้วยความระมัดระวังและเรือเล็กควรงดออกฝั่งไว้ด้วย

2. ข้อเสนอแนะในการติดตามเฝ้าระวังสถานการณ์

1) ติดตาม/เฝ้าระวังสถานการณ์สภาพภูมิอากาศ/สถานการณ์น้ำท่า ที่อาจมีผลกระทบต่อพื้นที่จังหวัดอย่างใกล้ชิด พร้อมแจ้งเตือนสถานการณ์ให้เกษตรกรทราบอย่างต่อเนื่อง และเตรียมแผนปฏิบัติการในกรณีเกิดเหตุการณ์ฉุกเฉินร่วมกับเกษตรกร

2) วางแผนการป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นกับสัตว์น้ำเลี้ยงในบ่อดิน กรณีมีสถานการณ์น้ำท่วม รวมไปถึงการวางแผนเก็บกักน้ำในแปลงเกษตรกรเพื่อนำไปใช้ในฤดูแล้ง ตามความเหมาะสมในแต่ละแปลง ตลอดจนเฝ้าระวังสัตว์เลื้อยมีให้เกิดความเสียหายจากอุทกภัย

3) ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการปฏิบัติตามมาตรการช่วยเหลือเกษตรกรของภาครัฐ การช่วยเหลือตามระเบียบกระทรวงการคลัง ว่าด้วยเงินอุดหนุนเกษตรกรเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ พ.ศ. 2556

4) บูรณาการติดตามเฝ้าระวัง/ให้การช่วยเหลือเกษตรกรที่ประสบปัญหาสถานการณ์น้ำท่วมอย่างใกล้ชิด เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจในการดำเนินการโครงการอย่างต่อเนื่อง

พลเอก ประสาท สุขเกษตร

เลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

19 พฤษภาคม 2560

หนังสือแนะนำการปฏิบัติงาน “5 ประสาน สืบสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ ภายใต้อาณัติ”
ฉบับที่ 19/2560

ในการสนับสนุนปัจจัยการผลิตเพื่อการขับเคลื่อน “5 ประสาน สืบสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ ภายใต้อาณัติ” ขอให้ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องพิจารณาสนับสนุนในงานเกษตรทฤษฎีใหม่เท่านั้น โดยให้ยึดหลัก “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” เป็นแนวทาง คือเกษตรกรต้องพึ่งตัวเองให้มาก ใช้แรงงานคนหรือใช้เครื่องมือที่ใช้แรงงานคน ในส่วนการสร้างแรงจูงใจต้องให้ระเบิดจากข้างในใจของเกษตรกรเอง ไม่ใช้การสร้างแรงจูงใจโดยวิธีบอกขายสินค้าราคาพิเศษ ลดเงินค่าน้ำหรือข้อเสนออื่นๆ เพราะไม่ตรงกับวัตถุประสงค์ของโครงการ 5 ประสานฯ ซึ่งทำเพื่อถวายในหลวง ไม่ใช่ทำเพราะเหตุผลอื่น หรือข้อเสนออื่นทางการค้า

ขอให้ทุกหน่วยงาน และ SC ทุกจังหวัดชี้แจงทำความเข้าใจกับภาคเอกชนที่ร่วมดำเนินการ และสร้างการรับรู้ต่อไปด้วย

พลเอก ประสาท สุขเกษตร

เลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

25 พฤษภาคม 2560

หนังสือแนะนำการปฏิบัติงาน “5 ประสาน สืบสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ ภายใตหลวง”
ฉบับที่ 20/2560

เนื่องจากอาจมีความเข้าใจในเป้าหมายการคัดเลือก Cell แยกตัวครั้งที่ 1 ที่แตกต่างกันไป จึงขอชักชวนความเข้าใจ ให้นำหน่วยงานที่รับผิดชอบในการคัดเลือก Cell แยกตัวครั้งที่ 1 ของแต่ละจังหวัดให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ดังนี้

Cell แยกตัว ครั้งที่ 1 หมายถึง เกษตรกรกลุ่มพร้อมปานกลาง ที่แต่ละหน่วยงานอาจมีการคัดเลือกไว้เดิมอยู่แล้ว และยังรวมไปถึงเกษตรกรกลุ่มที่สมัครเพิ่มเติมใหม่ และเกษตรกรกลุ่มที่ปราศัญเกษตร หรือเกษตรกรต้นแบบ หรือเกษตรกร Cell ต้นกำเนิดชักชวนเพื่อนมาเข้าโครงการ

ทั้งนี้เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้เกษตรกรที่มีความตั้งใจจริง ในการสืบสานเกษตรทฤษฎีใหม่ ภายใตหลวง แต่ไม่ได้สมัครเข้าร่วมโครงการฯ ตั้งแต่ต้น ได้มีโอกาสเข้าร่วมโครงการฯ

พลเอก ประสาท สุขเกษตร
เลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
26 พฤษภาคม 2560

หนังสือแนะนำการปฏิบัติงาน “5 ประสาน สืบสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ ภายใตหลวง”
ฉบับที่ 21/2560

การส่งเสริมให้เกษตรกรบันทึกบัญชีฟาร์มถือว่าเป็นเครื่องมือที่มีประโยชน์ นอกจากได้จากประโยชน์หลักอย่างบัญชีฟาร์ม แล้วยังทำให้ผู้ที่สอนบัญชีฟาร์มและเกษตรกรได้ใกล้ชิดกันใน สถานะครู กับ ลูกศิษย์ ซึ่งจะเป็นสายสัมพันธ์ที่ตัดกันไม่ขาด จะส่งผลต่อการขับเคลื่อนโครงการฯ ในด้านอื่นๆ ให้มีประสิทธิภาพได้ในระยะยาว โดยแนวทางการส่งเสริมการบันทึกบัญชีฟาร์มควรดำเนินการ ดังนี้

1. สอนให้บันทึกบัญชีฟาร์มให้เป็นก่อน โดยเกษตรกรแต่ละคนมีการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน เจ้าหน้าที่หรือครูบัญชีอาสาอาจต้องใช้เทคนิค วิธีการสอนที่แตกต่างกันเพื่อให้เกษตรกรได้เริ่มบันทึกอย่างง่าย และเข้าใจง่าย ด้วยตนเอง
2. ติดตามสังเกต สอบถามถึงการบันทึกบัญชีฟาร์มเป็นระยะๆ เพื่อแนะนำในประเด็นที่อาจต้องปรับปรุงแก้ไขให้เกษตรกรสามารถบันทึกได้อย่างชำนาญขึ้น และบันทึกได้อย่างต่อเนื่อง
3. ทั้งระยะเวลาให้เกษตรกรได้บันทึกบัญชีฟาร์มสักระยะ อาจสัก 1 เดือน จึงให้เจ้าหน้าที่หรือครูบัญชีอาสา เข้าไปสอนว่าสิ่งที่เกษตรกรได้บันทึกไว้ในบัญชีฟาร์ม ทั้งตัวเลขและบันทึกเดือนความจำ สามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์หะอะไรได้บ้าง และจะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนการผลิต การเพาะปลูก เพื่อลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ได้อย่างไร ถ้าเกษตรกรเห็นประโยชน์จากการทำบัญชีฟาร์ม เขาก็จะทำเองอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นกิจวัตรปกติของเขา

พลเอก ประสาท สุขเกษตร
เลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
18 มิถุนายน 2560

หนังสือแนะนำการปฏิบัติงาน “5 ประสาน สืบสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ ถวายในหลวง”
ฉบับที่ 22/2560

ตั้งแต่เริ่มโครงการ “5 ประสาน สืบสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ ถวายในหลวง” ได้เห็นการทำงานของพวกเราที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยเฉพาะการเห็นภาพของพวกเราที่ปฏิบัติกับเกษตรกรเหมือนญาติของตนเอง จากการรายงานผ่านกลุ่ม Line “พูดคุยเกษตรทฤษฎีใหม่” มีความรู้สึกปลื้มใจแทนเกษตรกร ที่เห็นข้าราชการกระทรวงเกษตรฯเอาใจใส่ ติดตามอย่างต่อเนื่อง และภูมิใจแทนข้าราชการที่ทำงานเพื่อเกษตรกรอย่างแท้จริง ขอชมเชย และเป็นกำลังใจให้ทุกคน

การทำงานเพื่อขับเคลื่อนโครงการ 5 ประสานฯ ก็มีปัจจัยความเสี่ยงที่เป็นอุปสรรคอยู่หลายอย่าง แต่อย่างไรก็ตามอยากให้กำลังใจพวกเราในการปฏิบัติงาน [โครงการส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ 2 โครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ 5 ประสาน \(คำแนะนำ\) ฉบับที่ 22_1.jpg](#) ที่ตั้งเป้าหมายไว้ แต่ขอให้ช่วยกันทำ และทำให้เต็มที่

หากพื้นที่จังหวัด มีปัญหาอุปสรรคที่ต้องการให้ช่วยเหลือก็ขอให้แจ้งมายังส่วนกลาง ซึ่งพร้อมที่จะลงไปช่วยเหลือหรือบรรเทาปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่อย่างเต็มความสามารถ เพื่อให้โครงการฯสามารถขับเคลื่อนต่อไปได้ตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ร่วมกัน นั่นคือ “สืบสานเกษตรทฤษฎีใหม่ ถวายในหลวง”

พลเอก ประสาท สุขเกษตร
เลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
20 มิถุนายน 2560

หนังสือแนะนำการปฏิบัติงาน “5 ประสาน สืบสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ ถวายในหลวง”
ฉบับที่ 23/2560

ขอให้หมั่นเข้าไปเยี่ยมเยียนให้กำลังใจเกษตรกร เพื่อให้เขารู้สึกว่ามีเพื่อนคู่คิด เป็นที่ปรึกษาคอยให้คำแนะนำให้การช่วยเหลืออยู่ใกล้ๆตลอดเวลาในทุกๆด้าน ต้องทำให้เขาไม่ท้อแท้ ถอดใจ เลิกลาจากการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ไป ต้องทำให้เขาเห็นว่าเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นการปฏิบัติทางการเกษตรที่ทำแล้ว สามารถช่วยให้เขายืนหยัดอยู่ได้ด้วยตัวเองได้อย่างมั่นคง มั่นคงทั้งด้านอาหาร มั่นคงทั้งด้านรายได้ อย่างยั่งยืน เมื่อเขาสามารถปฏิบัติจนเป็นวิถีชีวิตปกติได้ในทุกๆวัน พวกเราต้องทำให้ “เกษตรทฤษฎีใหม่” คงอยู่คู่กับเกษตรกรไทยตลอดไป

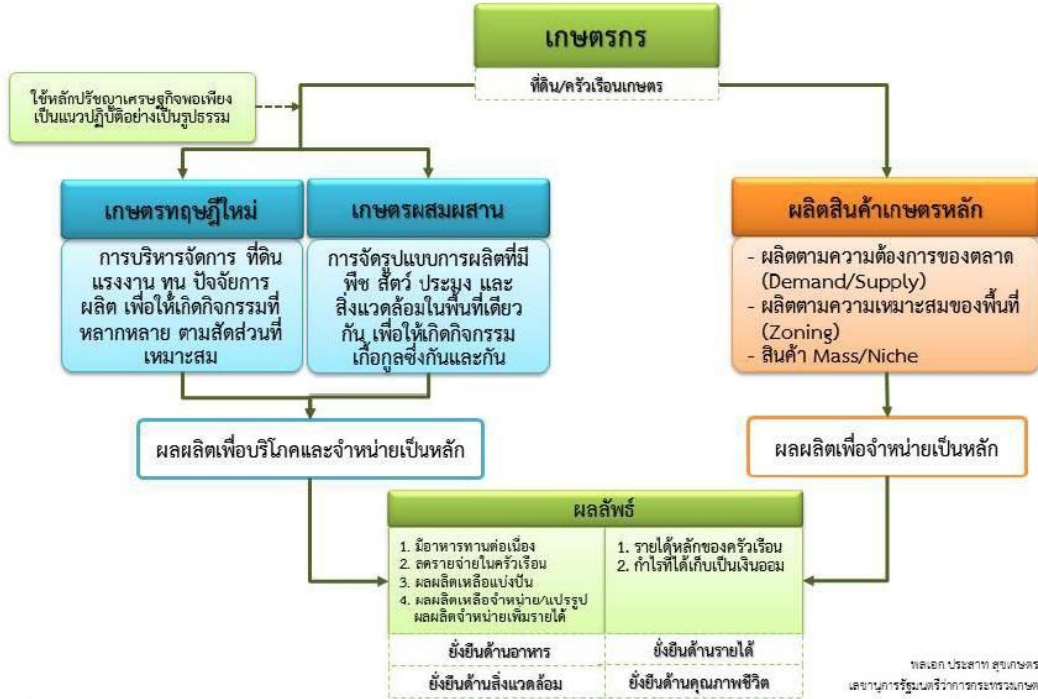
พลเอก ประสาท สุขเกษตร
เลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
23 มิถุนายน 2560

หนังสือแนะนำการปฏิบัติงาน “5 ประสาน สืบสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ ถวายในหลวง”
ฉบับที่ 24/2560

ความสัมพันธ์ระหว่าง “เกษตรทฤษฎีใหม่” “เกษตรผสมผสาน” “ผลิตสินค้าเกษตรหลัก”

23 มิ.ย. 60: 12:00

หนังสือแนะนำการปฏิบัติงาน “5 ประสาน สืบสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ ถวายในหลวง”
ฉบับที่ 25/2560

การบันทึกใน “สมุดบันทึกการตรวจเยี่ยมเกษตรกร” ถือเป็นสิ่งสำคัญ ในการเข้าไปเยี่ยมเยียนเกษตรกรของเจ้าหน้าที่ หรือภาคีที่เกี่ยวข้อง และเพื่อให้การบันทึกข้อมูลในสมุดบันทึกการตรวจเยี่ยมเกษตรกร เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และเกิดการใช้ประโยชน์ต่อเกษตรกร ควรดำเนินการตามขั้นตอนการตรวจเยี่ยมเกษตรกร ดังนี้

1. ดูเนื้อหาที่มีการบันทึกในสมุดบันทึกการตรวจเยี่ยมเกษตรกรก่อน เพื่อดูประวัติการเยี่ยมว่ามีใครมาเยี่ยม และให้แนะนำเกษตรกรไว้อย่างไร มาให้บริการอะไร แจกจ่ายอะไร จากนั้นให้ดูเนื้อหาที่บันทึกไว้ในบัญชีฟาร์ม ว่ามีการใช้จ่ายในรายการอะไรบ้างหรือบันทึกเดือนความจำอะไรไว้บ้าง
2. ลงไปเยี่ยมในแปลงเกษตรกร เพื่อดูว่าเกษตรกรทำตามคำแนะนำหรือไม่ ได้ผลเป็นอย่างไรบ้าง พร้อมรับฟังปัญหาอุปสรรคในการดำเนินการของเกษตรกร และความต้องการของเกษตรกรไปด้วย
3. ให้คำแนะนำเกษตรกรว่าควรทำอะไรเพิ่มเติม และแนะนำจากสมุดบัญชีว่าควรลดต้นทุน ลดรายจ่ายอย่างไรหรือจะลงทุนอะไรต่อไป
4. บันทึกคำแนะนำในสมุดบันทึกการตรวจเยี่ยมเกษตรกร ให้ชัดเจนว่าแนะนำเกษตรกรเรื่องอะไร? ด้วยเหตุผลอะไร?
5. เจ้าหน้าที่ที่เข้าไปเยี่ยมเยียน หากพิจารณาว่าประเด็นปัญหา อุปสรรค หรือความต้องการของเกษตรกร เป็นประเด็นสำคัญเร่งด่วน ก็ให้ดำเนินการประสานงานให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาให้คำแนะนำหรือให้การช่วยเหลือเกษตรกรทันที ไม่ควรเขียนแค่คำแนะนำในสมุดบันทึกการตรวจเยี่ยมเกษตรกร

พลเอก ประสาท สุขเกษตร
เลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
2 กรกฎาคม 2560